

ОДБРАНА

Селекција за
подофицирски курс

У фокусу

Борба за ешарпу

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
ЗАДУЖБИНА „МОМЧИЛО МОМО КАПОР“

МОМО КАПОР У АТЕЉЕЈУ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
20. МАРТ – 18. АПРИЛ 2015.

Отварање 20. марта у 19 часова

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ И
АРХИВ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

12–20. МАРТ 2015.
У МАЛОЈ ГАЛЕРИЈИ
ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ,
БРАЋЕ ЈУГОВИЋА 19, БЕОГРАД

ИЗЛОЖБА АРХИВСКИХ ДОКУМЕНАТА

ВОЈНО СВЕШТЕНСТВО У ОСЛОБОДИЛАЧКИМ РАТОВИМА СРБИЈЕ (1804-1918)

BEOGRAD

KARABURMA

STANOVI SVIH STRUKTURA

1050-1090€/m² + PDV

PROJEKTNO FINANSIRANJE PUTEM BANAKA

BANCA INTESA

**SOCIETE GENERALE
SRBIJA**

011 355 16 55/063 430 830

WWW.GRADITELJ-INZENJERING.CO.RS

ŽELEZNIK

ODMAH USELJIVO!!!

STANOVI SVIH STRUKTURA

900-955€/m² + PDV

PROJEKTNO FINANSIRANJE PUTEM BANAKA

BANCA INTESA

HYPO ALPE ADRIA
SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић

Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић (технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Даримир Банда, Душка Стефановић,

Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 228

Тактичка вежба
с бојевим гађањем
– „Зима 2015“

Снимио

Игор САЛИНГЕР

Специјални прилог
Арсенал број 99

Продаја службених паса
Војске Србије

ПЕНЗИЈА ЗА ВЕРНЕ
САБОРЦЕ

Провера обучености
стрељачког вода Мешовите
артиљеријске бригаде
СПРЕМНИ
ЗА МИРОВНУ
МИСИЈУ

Тактичка вежба с бојевим
гађањем – „Зима 2015“

ПРЕГРМЕЛИ
„ЗИМУ“

Извиђачи Прве бригаде
на Фрушкој гори

У САДЕЈСТВУ
С ПЛАНИНОМ

Реч уредника

Мартовски ожиљци

Ћудливи месец који је име добио по ратоборном богу Марсу, усадио нам је условни рефлекс зебње. Ако су стари Словени „Баба Марти“ приписивали два лица, једно нежно, светло и насмејано које буди природу и доноси пролеће, а друго злокобно и хладно, Срби је по овом другом, без сумње, боље памте. Дубоки историјски ожиљци које је превртљиви март остављао заувек су променили лице овог народа.

Само два дана пошто су представници југословенске краљевске владе ставили потписе на Тројни пакт 1941. године, догодио се војни пуч и демонстрације против приступања земље силама Осовине. Иако многи извори указују на то да су наши савезници из Првог светског рата инспирисали и подстакли догађаје од 27. марта како је то искључиво њима одговарало, Срби су великом Рајху послали поруку коју је Берлин добро разумео. Одговорио је „Луфтвафе“ девет дана касније. Да ли је требало и могло другачије, ни данас није разјашњено. Многи верују да ми, историјски гледано, и нисмо били много већи хероји од других народа, него је овде људски живот увек био мало јефтинији, па се издашније јуришало.

Педесет година касније, 9. март, Трг Републике. Опозиција против Слободана Милошевића и уређивачке политике тадашње државне телевизије. Два живота су изгубљена, али „ТВ Бастиља“ није пала. Милошевић је наставио да води државу још девет тешких година уз ратове, санкције, сиромаштво, духовно и интелектуално назадовање. Да ли је тог 9. марта упаљена истинска бакља слободе није јасно ни онима који су је Београдом победоносно пронели 5. октобра 2000. године.

Вођу демократског бунта, потоњег премијера Зорана Ђинђића, такође је однео један март – дванаести, 2003. Три године после петооктобарских промена, испаљен је метак у срце државе. Убијена је нада да Србија бржим ходом може у породицу просперитетних европских народа.

Март 2004. довека ће прогонити Србе на Косову и Метохији. „Најмлађа европска држава“ приказала се у пуном сјају убиствима десетина и протеривањем хиљада Срба, паљењем њихових кућа, скрнављењем гробаља и рушењем више од 30 цркава и манастира. „Младоевропљани“ су „староевропљанима“ тога марта „демократски“ погасили огњишта. Европа је скренула поглед.

Семе зла које је криво цветало марта 2004. посејано је пет година раније. Шта је 78 дана бомбардовања донело косовским Србима, познато је. Слика и прилика благостања „независног Косова“ данас су десетине хиљада Албанаца и Албанки који са дечицом у наручју преко војвођанских ораница и врзина спас траже у Европској унији. Можда су баш они марта 1999. веровали обећању да им бомбе доносе бољу будућност. Марта 2015. многи од њих су с граница Уније присилно враћени у будућност каквој се нису надали. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

8 Селекција кандидата за Основни курс
за подофицире

БОРБА ЗА ЕШАРПУ

12 Пуковник Предраг Борђевић,
командант 126. бригаде ВОЈИН

ДОСТОЈНИ ЈУБИЛЕЈА

30 Понтонирци Речне флотиле
у Мачванском округу

МОСТ ВРАТИО ЖИВОТ

32 Српско–руски хуманитарни центар

У ВАТРУ И ВОДУ

36 СУБНОР Србије данас

АНТИФАШИЗАМ

КАО ТЕМЕЉНИ ПРИНЦИП

38 Календар значајних културних
манifestација: 43. Фест

САЗВЕЖЂЕ СЕДМЕ УМЕТНОСТИ

44 Почетак здравственог збрињавања (3)

ПРВЕ ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ

У СРБИЈИ

47 „Шпијунско ратовање Краљевине Србије
уочи Великог рата”

ИЗНУЂЕН РАТ

У складу с интересима Србије

Министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарали су почетком фебруара са командантом Здружених снага НАТО-а Напуљ адмиралом Марком Фергусоном о војној сарадњи Србије и НАТО-а под окриљем Парт-

РАЗГОВОРИ МИНИСТРА ГАШИЋА И ГЕНЕРАЛА ДИКОВИЋА СА АДМИРАЛОМ ФЕРГУСОНОМ О САРАДЊИ У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

нерства за мир, сарадњи Војске Србије и КФОР-а, те о регионалној сарадњи у области одбране и безбедности.

Саговорници су исказали задовољство због оствареног нивоа сарадње у примени програма и механизма Партнерства за мир. Министар Гашић истакао је да сарадња с Алијансом одражава потребе Србије, која активним учешћем у Партнерству изграђује капацитете за ангажовање у операцијама Уједињених нација и Европске уније. На тај начин, наша земља доприноси развоју Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Уније, у складу с њеним спољнополитичким приоритетима.

Званичници су констатовали да усвајање Индивидуалног акционог плана партнерства између Србије и НАТО-а представља највиши степен сарадње с партнерском државом која није опредељена за чланство у том савезу, као и јасну поруку да наша држава жели да продуби односе с Алијансом, пре свега на политичком нивоу.

Када је реч о значају сарадње Војске Србије и КФОР-а, министар одбране захвалио је међународним снагама на професионалном приступу у извршавању мандата који им је додељен Резолуцијом 1244. Нагласио је да је сарадња Војске с КФОР-ом одлична на свим нивоима. ■

САСТАНАК ПРЕДСТАВНИКА СИСТЕМА ОДБРАНЕ И ВОЈНИХ СИНДИКАТА

Нема додатног смањења плата

Са представницима репрезентативног синдиката и повереницима регистрованих синдиката у Министарству одбране и Војсци Србије недавно су разговарали министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић.

Повод састанка, како је рекао министар Гашић, били су памфлети о наводном смањењу плата у мају за Војску, које је један од гранских синдиката делио испред Министарства одбране, али и саопштење Војног синдиката Србије којим се демантује изјава премијера о висини плата у Војсци. Министар је објаснио да је председник Владе изнео податке о укупној висини примања мајора ловачке авијације, која су у јануару с припадностима и додацима износила око 113.000 динара, те да је премијер податке добио званично од Министарства.

Учесници састанака говорили су и о начину на који представници војних синдиката могу да наступају у јав-

ности – у случајевима да се појављују у улози синдикалних лидера или као старешине Војске. Закључили су да ту област треба прецизно дефинисати.

Новица Антић, вршилац дужности председника Војног синдиката Србије, који једини има репрезентативност у систему одбране, исказао је уверење да ће се, у наредном периоду, у дијалогу с надлежним представницима Министарства одбране и Генералштаба Војске, превазићи досадашњи проблеми, који нису искључиво егзистенцијалне природе. Изразио је и наду да ће доћи до потписивања колективног уговора с послодавцем, што је крајњи циљ деловања синдиката који представља. ■

Допринос глобалном миру

Министар одбране Братислав Гашић обишао је у првој половини месеца припаднике Министарства одбране и Војске Србије који задатке извршавају у две мултинационалне операције Уједињених нација и Европске уније у Централноафричкој Републици.

Том приликом састао се са командантом мисије EUFOR RCA бригадним генералом Жаном Марком Бакеом и командантом војне компоненте мисије MINUSCA генерал-мајором Мартином Чомуом Тументом.

У разговору са генералом Бакеом, министар је навео да повећано ангажовање наших припадника у мисијама широм света потврђује да је Србија постала значајан извозник безбедности и равноправан партнер у очувању глобалног мира. Саговорници су истакли да ће напори међународних организација допринети стабилизацији, решавању сукоба и очувању мира у Централноафричкој Републици.

Према речима министра одбране, наша земља има квалитетне и оспособљене војномедицинске капацитете које ангажује у различитим мултинационалним операцијама. Захвалио је бригадном генералу Бакеу на доброј сарадњи, професионалном односу и подршци припадницима нашег медицинског тима. Обишао је и камп EU UCATEX, где је разговарао са припадницима српског санитета.

У Команди мисије MINUSCA, министар Гашић разговарао је са генералом Тументом о ангажовању припадника Министарства одбране и Војске Србије у тој мисији. Поред два војна посматрача и два штабна официра, 68 наших припадника извршава задатке у војној болници нивоа 2. Командант војне компоненте мисије нагласио је да се медицински тим српске војске истиче својом стручношћу и професионалношћу. Министар је посетио војну болницу и обишао локацију будућег кампа нашег контингента.

Током другог дана посете, министар одбране Братислав Гашић састао се са специјалним представником генералног секретара Уједињених нација за ту земљу Бабакаром Гајом.

Двојица званичника разговарала су о политичко-безбедносној ситуацији у Централноафричкој Републици и активностима мировних снага у мисији MINUSCA. Ради остваривања боље сарадње са Уједињеним нацијама, министар је нагласио да од јула 2013. године наша земља има војног представника у саставу Сталне мисије Србије при међународној организацији. Србија има закључен и Меморандум о разумевању са Уједињеним нацијама о доприносу систему stand by аранжмана, тако да по потреби може у кратком року ангажовати медицински тим за евакуацију ваздушним путем и одређени број штабних официра и војних посматрача. ■

АНГАЖОВАЊЕ СРПСКИХ ПЛАВИХ ШЛЕМОВА

У мисији MINUSCA учествују 72 припадника нашег система одбране, међу којима је 20 жена. Значајан је податак да је српски тим по броју жена у строју испред осталих контингената, чак и оних с више од 1.000 униформисаних лица.

У мисији EUFOR RCA, Србија с осталим војним снагама Европске уније има ангажован четворочлани медицински тим, у којем су три жене. Оне раде у кампу EU UCATEX заједно са француским, шпанским, италијанским, грузијским, пољским и естонским колегицима.

Поменути мисија MINUSCA трећа је по величини од 16 актуелних под мандатом светске организације. Војна болница нивоа 2, коју је Србија ангажовала у Централноа-

фричкој Републици, јесте наше најбројније ангажовање после мисије у Либану. Тринаест лекара и 34 медицинска техничара збрињава око 5.000 припадника Уједињених нација ангажованих у главном граду Бангију. У саставу болнице налази се и АМЕТ – тим за медицинску евакуацију ваздушним путем, који је до сада имао више ангажовања на територији Централноафричке Републике али и у осталим афричким државама и болницама вишег нивоа. Наше медицинске снаге подржане су сопственом логистиком, а у Штабу мисије ради и четири српска штабна официра.

Од 328 припадника Војске Србије, колико је тренутно у 11 мировних мисија Уједињених нација и Европске уније, 39 је жена, односно око 12 одсто.

У ФОКУСУ

СЕЛЕКЦИЈА
КАНДИДАТА
ЗА ОСНОВНИ КУРС
ЗА ПОДОФИЦИРЕ

Борба за ешарпу

8

15. март 2015.

Корак ка чину водника за већину професионалних војника могао би да значи прекретницу у каријери. Они који себе дугорочно виде у униформи Војске Србије рачунају на ту шансу и одлучни су да је приграбе. Колико је напора војник спреман да уложи како би постао подофицир наслутили смо посматрајући их у касарни „Војвода Живојин Мишић” у Ваљеву током провере кандидата за предстојеће усавршавање.

Када је десетар Данијел Ђорђевић, возач тенка у Центру за обуку Копнене војске у Пожаревцу, прошле године „пао” на селекцији за Основни подофицирски курс, његов живот нашао се на прекретници. Да ли наставити службу у својству професионалног војника или заувек скинути униформу и посветити се пољопривреди, послу којим се његова породица деценијама изузетно успешно бави? Љубав према тенку, овог пута, превагнула је над „Цон-Диром”, и Данијел је одлучио да не одустане од свог сна да постане водник Војске Србије. Скоро читаву годину подизао је ниво физичке припремљености и војностручних знања упоредо с редовним обавезама у јединици, које нису мале. Уз подршку старешина чете за обуку оклопних јединица и Батаљона за обуку, десетар Ђорђевић успео је да са још двојицом колега из Центра за обуку КоВ избори место на финалној селекцији кандидата за Основни курс за подофицире.

Ђорђевићев случај само је један од бројних примера упорности и жеље које професионални војници исказују када је реч о унапређењу професионалног статуса. Многи од њих препознали су усавршавање као једини начин да себи створе простор за успешну војну ка-

ријеру и зато не пропуштају прилику која им се указује.

Финиш селекције

Ваљевска касарна „Војвода Живојин Мишић” била је, од 9. до 11. марта, место где су се од најбољих професионалних војника у Војсци Србије бирали они који ће у марту бити упућени на Основни курс за подофицире. Од укупно 164 десетара који су у својим јединицама већ прошли ригорозне провере, њих 120 могло би да добије прилику да после 24 недеље курса и стажирања у јединицама добију чинове водника.

Потпуковник Радомир Александрић, председник Комисије за селекцију, каже да су у Ваљево дошли кандидати из свих организационих једи-

ница Министарства одбране и Војске Србије. Он истиче да су као предуслов за финалну селекцију кандидати и кандидаткиње, између осталог, морали имати најмање врло добру службену оцену стечену током најмање три године службе у статусу професионалног војника, беспрекоран психолошки и здравствени статус, мање од 35 година старости, најмање четврти степен стручне спреме, препоруку команданта и главног подофицира јединице из које долазе, успешно завршен лидерски курс, потврду да су оспособљени за све дужности у оквиру одељења, послуге, посаде или тима и, наравно, мотивацију за унапређењем професионалног статуса.

– Ово је финиш селекције која је почела већ у јануару. Док се у Команди за обуку завршавао формални део припрема за селекцију и Основни курс за подофицире, кандидати су у својим јединицама сво време припремани на основу јасно дефинисаних захтева и инструкција. Они који су упућени у Ваљево већ су „просејани кроз густо сито” – истиче Александрић.

Селекција се састоји из провере физичких способности и опште војних знања, топографије, тактичке, ватрене и стројеве обуке. По завршетку селекције кандидати се рангирају према успеху. Физичка провера, која је најзахтевнији сегмент селекције, обухвата: склекове, подизање трупа с тла – то јест трбушњаке, трчање на 2.400 метара и савладавање полигона

СПОРТИСТА СЕ НАДА ЧИНУ И ПРИНОВИ

Лакоћа с којом је десетар Никола Живаљевић савладао полигон пешадијских препрека за нешто више од минут и по наговестила је да није реч о „обичном” војнику. Прекаљени спортиста, кик-боксер и војни вишебојац један је од професионалних војника који траже своје место у класи полазника Основног курса за подофицире.

Никола је био један од војника који су служили у првој генерацији „добровољаца”. Од 2011. припадник је Центра за обуку везе и информатике, а лидерски курс је с успехом завршио у децембру 2013. године. Очекује да у наредних неколико месеци постане отац и да, уколико му се укаже прилика, стекне и први старешински чин. Уколико му то пође за руком, за Николи Живаљевића 2015. могла би бити изузетно успешна година.

Пошћуковник Радомир Александрић са члановима Комисије за селекцију

пешадијских препрека, али само за кандидате млађе од 32 године. Општа војна знања проверавају се на тесту, а сваки кандидат дужан је да пред тимом испитивача практично положи одређене нормиране радње. Поред тога, комисија детаљно прегледа персоналну документацију свих професионалних војника пре прављења коначне листе и „подвлачења црте“.

– Комисија је строга у поштовању критеријума и резултати свих кандидата су транспарентни. Не дозвољавамо да ишта баца сенку на нашу непристрасност. Овде, на полигону пешадијских препрека свако може измерити време за које његов колега прелази стазу. Професори физичке обуке прате сваки корак и инсистирају да се свака препрека прелази пра-

вилно. Само најбољи ће проћи – јасан је Александрић.

Љовек као главни ресурс

Током 2015. године, у Центру за усавршавање подофицира Команде за обуку у Панчеву требало би да се организује курс за 240 најбољих професионалних војника, како би се јединице Војске Србије попуниле квалитетним подофицирским кадром. У марту курс ће похађати класа родова Војске Србије, док ће у јуну, како је планирано, на усавршавање припадници служби и евентуално понеки родовац, уколико се укаже потреба.

Такав начин избора и усавршавања подофицира, сматра заставник прве класе Дејан Агочевић, главни подофицир Команде за обуку, пружа добре могућности ако се буде доследан и строг у захтевима према кандидатима.

– Од колега главних и првих подофицира у јединицама, када је реч о избору кандидата за усавршавање,

ЈЕДИНА УНИФОРМА У ПОРОДИЦИ

Премда нико у породици десетара Јелене Арсић из Ниша није био професионално војно лице, она одлучно граби тим путем. Двадесетшестогодишња припадница Мешовите артиљеријске бригаде ступила је у редове Војске Србије 2009. године и од тада је на дужности радио-телепринтеристе у воду везе Командног батаљона.

– Желим да postanем водник службе телекомуникација. Заволела сам тај посао и пронашла се у њему – каже Јелена, супруга војног службеника и мајка четворогодишњег дечака. Она додаје да породица има разумевања за специфичности њеног посла и да без њихове подршке не би истрајала на том путу.

захтевао сам да одлуке базирају на познавању људи и континуираном праћењу рада. Човек је ресурс број један, како је рекао и начелник Генералштаба, и према појединцу, војнику, подофициру морамо се тако и односити. Важно је перманентно спроводити контроле, тестирања, знати могућности и капацитете свих припадника, најбоље усмеравати, оне слабије кориговати, подстицати, захтевати од њих да безусловно задовоље критеријуме – сматра заставник Агочевић.

*Заставник прве класе
Дејан Агочевић*

Главни подофицир Команде за обуку каже да је на његов предлог командант Команде издао наређење о формирању специјалног тима инструктора који обилази јединице у тој оперативној целини и проверава ниво индивидуалне оспособлености подофицира и војника. Проверавају се опште војна знања, али и она специфична, везане за сваку формацијску дужност.

Заставник Агочевић осврнуо се и на прошлогодишњу селекцију за Курс за подофицире на коме много кандидата није задовољило критеријуме, нарочито када је реч о физичкој провери.

– Били смо изричити. Није било спуштања стандарда. Ко није задовољно, није послат на курс. Било је ту неозбиљности самих кандидата који се нису довољно припремили, али је било и неких објективних разлога за-

Десетар Никола Живаљевић на полигону пешадијских прејрека

Десетар Данијел Торђевић

што појединци нису могли да испуне захтеве. Овај пут је другачије. Момци и девојке су знатно боље припремљени, јасно се види колико желе да по-

стигну циљ. Многи који су нису задовољили стандарде прошле године, овај пут постизали су одличне резултате – каже Агочевић.

Један од таквих је и десетар Торђевић, који је прошле године имао прилично слаб резултат на физичкој провери, да би у Ваљеу уписао максималан број бодова из неколико дисциплина.

– Знао сам да нема другог начина него да вежбам и припремам се. До сада сам прошао све елементе селекције. Остаје тест. Учио сам, трудио се. Искусније старешине су ми помагале. Надам се да ћу у марту бити један од полазника Основног курса за подофицире. Мислим да овде многи момци и девојке то заслужују – каже Торђевић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимко Јово МАМУЛА

ПУКОВНИК ПРЕДРАГ ЂОРЂЕВИЋ,
КОМАНДАНТ 126. БРИГАДЕ ВОЈИН

Достојни јубилеја

Припадници 126. бригаде ВОЈИН у 2015. години славе двоструки јубилеј. Не умањујући значај обележавања двеста година од Другог српског устанка и почетка стварања модерне српске државе, они су, свим срцем, окренути још једној, не само за њих вредној годишњици. Прошло је, наиме, тачно 100 година од оснивања службе ваздушног осматрања и јављања у Србији, у ствари од формирања првих сигналних станица, чиме

је омогућено ефикасно дејство француских аероплана у Првом светском рату. То је тек један од повода за разговор с пуковником Предрагом Ђорђевићем, командантом 126. бригаде ВОЈИН, чији су припадници даноноћно, свих 365 дана у години, ангажовани на својим активностима.

Небо над Србијом је неирективно под будним оком „војиноваца“, на извршавању њих најважнијег задатка, истог у рату и миру, ангажовани су сви. Стога

је наше прво питање, у години веома значајног јубилеја, има ли, господине пуковниче, времена за планирање и организовање манифестација којима ће се на одговарајући начин обележити век ваздушног осматрања и јављања у Србији?

– Ове године навршава се сто година од формирања 12 сталних сигналних станица у рејонима Дринске, Тимочке и Комбиноване дивизије, чији је задатак био праћење и обележа-

Поводом 100 година од оснивања службе ваздушног осматрања и јављања у Србији, командант јединице чији припадници непрекидно – 24 сата, свих 365 дана у години – будно надгледају ваздушни простор над нашом земљом, говори о Бригади којом командује, њеним задацима, истим у рату и миру, њеној улози у одбрани од агресије НАТО-а и напорима да се предстојећи празник службе и јединице вредно обележи

вање налета аустријских авиона који су бомбардовали српске положаје и градове 1915. године. Те станице омогућиле су авионима француске аеропланске ескадриле правовремену и ефикасну борбу с непријатељском авијацијом над територијом Краљевине Србије. Тако је, заправо, настала служба осматрања и јављања, чији убрзани развој почиње тек после Другог светског рата. Наша јединица данас је основни чинилац ваздушног осматрања и јављања у Србији и ми смо на време схватили место и улогу 126. бригаде ВОЈИН у обележавању тог значајног јубилеја. Да бисмо достојно обележили празник, с припремама и планирањем пригодних активности и свечаности почели смо још

пре две године, када смо се, поред осталог, определили за израду монографије и снимање филма о улози јединице у одбрани од агресије 1999. године. Сматрамо да јавност о нашој бригади треба да зна више и да је ово година која нам нуди јединствену прилику. Зато морамо наћи времена и снаге да достојно обележимо век ваздушног осматрања и јављања.

Монографија и документарни филм нису једино што смо планирали. Ова година имаће више пригодних манифестација.

– Ми смо наше активности распоредили тако да је читава година у знаку јубилеја. Манифестације смо везали за одређене датуме, значајне

или за нашу бригаду, попут Дана јединице, или за Војску Србије. При томе смо свесни обавезе и одговорности да достојно обележимо јубилеј, али и нашег првенственог задатка. Дежурства се не прекидају, припадници јединице су на својим радним местима, радари и остала средства која користимо у извршавању задатка из прве мисије Војске, за нас истог у рату и миру, непрекидно раде, морају бити исправни у сваком тренутку, што од свих припадника 126. бригаде тражи максимално залагање. Велики део тих манифестација јесте радног карактера и одвија се у местима где су јединице стациониране, на радарским положајима или у Команди Бригаде. Прва активност је промоција докумен-

тарног филма о јединици који смо урадили у сарадњи са „Застава филмом“, чија је премијера заказана за 19. март у Дому Гарде на Топчидеру. Надамо се да ће филм своју премијеру за јавност имати на РТС-у 24. марта. Тако ће и шира јавност имати прилику да види шта је наша бригада (у)чинила 1999. године и зашто смо били на удару авијације НАТО-а од прве ноћи, када је бомбардован управо радарски положај 126. бригаде. Са знаће да свих 78 дана агресије ниједног тренутка нисмо напустили наше борбене положаје, и да смо, упркос огромним ризицима и опасностима од уништења, непрекидно радили свој посао, што је јединствен пример у модерном ратовању. Управо због непрекидних борбених дејстава и перманентног обавештавања о налетима авиона Алијансе, као и због исказаног пожртвовања и херојства наших припадника, јединица је одликована Орденом народног хероја.

Ваша јединица је ших дана имала и жртиве. Свих ових година обележава се, на примерен начин, погибија двојице пошћо-ручника који су шгада били на борбеном положеју. Да ли ће шгако биши и ове године?

– Сваког 6. априла припадници 126. бригаде ВОЈИН одлазе на планину Маљен, на место погибије официра за навођење потпоручника Синише Радића и Жељка Савичића и клања се њиховим сенима. У међувремену, тамо је подигнуто спомен-обележје, а на Храму Светог Пантелејмона на Дивчибарима подигнута је и спомен-плоча, посвећена погинулим припадницима наше јединице. Планирано је да ове године, у сарадњи с Епархијом ваљевском, на месту погибије Радића и Савичића, осветимо изграђену монтажну црквицу – капелу и тако им се, поводом 100 година од оснивања службе ВОЈ у Србији, још једном одужимо.

Поменули сће и Дан Војске, за који сће шгакође везали једну активност у склоју обележавања великог јубилеја. О чему је реч?

– Већ 23. априла, за Дан Војске испред Команде 126. бригаде ВОЈИН на Бањици открићемо спомен-обележје подигнуто нашим погинулим припадницима. Тамо већ постоји обележје, подигнуто одмах после рата, али смо одлучили да направимо ново, монументалније и достојније жртва које је Бригада дала у одбрани од агресије 1999. године. Идејно решење је усвојено, инфраструктурни радови су у току, и предстоји подизање спомен-обележја.

Најважнији месец за припаднике ваше јединице свакако је

јун, када, у знак сећања на формирање првих сигналних сћаница, обележаваше и Дан службе и Дан Бригаде. На Бањици је шгада штрадиционално свечаније него иначе. Пошћо је у Команди 126. бригаде еиценшар свих збивања, везаних за обележавање сћо година од оснивања службе ВОЈ, шга сће пришћремили за 18. јун ове године?

– Припадници 126. бригаде јун с правом сматрају својим месецом. Планирали смо да 18. јуна промовишемо књигу о служби ВОЈ – моногра-

фију, која, у суштини представља историју наше службе. Књигу је написао пуковник у пензији Рајица Бошковић, некадашњи командант 126. бригаде ВОЈИН. Планирали смо да поводом јубилеја објавимо и специјални прилог о служби и бригади у часопису „Одбрана“. Свечана академија биће одржана уочи 18. јуна, а на сам дан службе и јединице планирали смо тактичко-технички збор средстава и опреме, као и отварање и освештавање спомен-собе у Команди Бригаде.

За сваку јединицу отварање спомен-собе представља велики и важан пројекат. Ви сте, после дужег рада на прикупљању значајних експоната, успели у намери да историјат јединице учините доступнијим и широј јавности. Претпостављам да ће спомен-собу моћи да виде и знајичељни ван Војске, у време отворања дана или приликом посета јединици?

– Наша јединица свакако заслужује једну такву собу, али она неће бити везана само за 126. бригаду. Потрудили смо се да у спомен-соби 126. бригаде ВОЈИН, на одговарајући начин, тематским поставкама, прикажемо и историју ваздушног осматрања и јављања. На једном месту посетиоци ће моћи да виде све експонате и материјале које смо прикупљали дуже од годину дана и од наших пензионера, активних припадника јединице, из Војног архива и Музеја југословенског ратног ваздухопловства...

Да ли се шиме и завршава обележавање 100 година службе ВОЈ, када је реч о 126. бригади?

– Не. Следећи веома битан датум за нашу јединицу јесте 12. октобар. Тога дана, 1992. године, формирана је 126. бригада ВОЈИН, од пукова који су били распоређени на подручју бивше Југославије. То су Први, Трећи и Пети пук ВОЈИН, чију традицију Бригада наставља. Планирали смо да на радарском положају Стари Бановци тада отворимо спомен-парк техничких средстава и организујемо „Отворени дан“, чији ће носилац бити Бри-

гада. Идеја нам је да сва наша стара средства и радаре, који су на било који начин стављени ван употребе, било да су расходовани или су већ у музејима, објединимо, и тако прикажемо широј јавности. Биће то занимљива прича о настанку и развоју службе ваздушног осматрања и јављања.

Нећете пропустити ни Дан РВ и ПВО – 24. децембар. И то је прилика за посетање на годину ВОЈ.

– Планирано је да тада промовишемо други мултимедијални пројекат, документарни филм о служби ваздушног осматрања и јављања, који се такође ради у продукцији „Застава филма“. Тренутно се, на основу монографије, ради сценарио, заправо филм ће бити екранизација веома занимљиве монографије о служби. Намеравамо да премијеру документарног филма, као круну активности организованих у оквиру обележавања 100 година од оснивања службе ВОЈ, организујемо у Дому ратног ваздухопловства, пошто се и та, као и све наведене активности одвијају под покровитељством Команде РВ и ПВО и свих надлежних управа у систему одбране, односно Министарству одбране и Генералштабу Војске Србије, којима се, наравно, захваљујем на размивању и подршци. Прилика је да се захвалим и свима онима који су препознали значај јубилеја и нашли снаге и знања да га обележимо достојно, како нашим пензионерима, тако и младим припадницима јединице који су, бројним редовним обавезама, додали и ове, на изванредан начин, јубиларне, али ништа мање радне. Свесни значаја јубилеја, припадници наше јединице помажу реализацију пројекта и личним материјалним средствима. Подсећам, наша радна места, или да кажем војничким речима, наши радарски положаји су непрекидно у раду, ваздушни простор над Србијом је под нашим будним оком свих 365 дана. ■

Душан ГЛИШИЋ

Застарели, рогобатни службени израз „сувишни и расходовани пси” збуњује и вређа љубитеље и поштоваоце паса, па није чудно зашто су појединци и нека удружења за заштиту животиња бурно реаговала на оглас за продају паса који је Министарство одбране недавно објавило. Истина је, међутим, да војска за симболичну цену жели да уломи изузетно дресиране и неговане псе који због старости или неких, по цивилним мерилима сасвим неважних недостатака, не могу обављати сложене и напорне војне задатке. Већ постоји низ примера да су пси по окончању „професионалне војне службе” донели радост новим власницима. Неколико „војних њушки” још чека нови дом. „Одбрана” им је била у посети.

Пензија за верне саборце

Велико интересовање јавности за продају вишкова наоружања и војне опреме не чуди, али је занимљиво да је и продаја службених паса Војске Србије привукла значајну пажњу медија, институција, невладиних организација и појединаца. Иницијалну капислу за појачано занимање представља основна чињеница да продаје војних службених паса дуго није било и да су први огласи били новина међу љубитељима паса и на пољу кинологије. С друге стране, несрећна и рогобатна формулација о продаји „сувишних и расходованих” паса, преузета из застарелих службених листова, узнемирила је Друштва за заштиту животиња и покренула питања о томе шта се дешава са службеним псима када остаре и не могу више да обављају оне задатке које су радили читав живот. Неки су без удубљивања у стварну ситуацију олако закључили да се о таквим псима не води довољно рачуна, други су говорили да војска отвара „Second hand” за псе, док су трећи отишли неколико корака даље и тврдили да службени пси у војсци завршавају са метком у чело. Истину о продаји службених паса Војске Србије и поступању са остарелим или повређеним псима могли смо сазнати само у Нишу, у чети за обуку водича паса, узгој и дресуру паса Центра за обуку логистике која је једина јединица у Војсци Србије која се бави узгојем и дресуром паса, како за своје потребе тако и за потребе читаве Војске, и сигурно јединствена и једна од најквалитетнијих институција у земљи која брине о псима.

Нове породице

У нишкој чети за обуку водича паса, узгој и дресуру паса са неверицом су реаговали и на саму помисао да би они желели или учинили нешто лоше за псе, јер, како кажу: „Предуслов за сваког водича паса је љубав према псима. Нас не треба подсећати да је пас живо биће, пошто ми другујемо и живимо с њима”.

Од командира чете за обуку водича паса, узгој и дресуру паса у Центру за обуку логистике мајора Зденка Цви-

јетића сазнајемо да није спорно да се почело са продајом службених паса који више не могу да обављају предвиђене задатке у Министарству одбране и Војсци Србије и то не толико због уштеда у систему одбране, колико због тога што је за те псе боље да буду у породицама и у кругу људи који ће само њима посвећивати пажњу. Више примера потврђује да продати пси не само да обављају одређене послове за нове власнике, већ су окружени љубављу и бригом људи у срединама где се налазе. Било је ситуација да су остареле псе купили водичи паса који су са њима радили неколико година у базама у Копненој зони безбедности, што је још једна лепа слика љубави човека и пса. Недавно су грађани широм Србије сазнали много тога о лабрадорки Кеби, која се потпуно прилагодила потребама девојчице с инвалидитетом из Трстеника и сада јој је прави друг, а на свет је донела и мало штене. Пси су несумњиво оплеменили породице у који-

➤ *Било је ситуација да су остареле псе купили водичи паса који су са њима радили неколико година у базама у Копненој зони безбедности, што је још једна лепа слика љубави човека и пса.*

ма се сада налазе, а, по повратним информацијама, старост најчешће дочекују у игри са децом или дружењу са старим људима.

Од септембра 2013. године до данас продато је 36 службених паса Војске Србије и то петнаест немачких овчара, двадесет лабрадора и један шарпланинац. Реч је о службеним псима који су радили у организационим целинама Министарства одбране и Војске Србије на територији целе Србије, а после негативне процене радних способности доведени су у нишку чету за обуку водича паса, узгој и дресуру паса на чување. Важно је знати да нису сви пси стари, већ да међу њима има и оних који нису прошли одређена тестирања, попут лабрадора који нису успешно завршили тестове за откривање минско-експлозивних средстава. Цене за које се продају службени пси су симболичне и крећу се од триста до пет хиљада динара, што представља још једну потврду да економски интереси нису били у првом плану и да активности продаје службених паса представљају, заправо, неку врсту поклона људима који желе да преузму псе.

У овом тренутку оглашена је продаја за шест немачких овчара, тако да Чапа, Цаб, Нед, Вил, Бек и Орца очекују да их преузму породице које ће бринути о њима. Они су до недавно чували одређене војне објекте, али су ветеринарски органи и дресери проценили да они не могу више да врше функцију за коју су намењени, што не значи

да не могу да буду нечији љубимци. Најмлађи пас има осам, а најстарији тринаест година, што су, свакако, позне године за псе, али треба имати у виду да су то обучени, по-

▶ *Недавно су грађани широм Србије сазнали много тога о лабрадорки Кеби, која се потпуно прилагодила потребама девојчице с инвалидитетом из Трстеника и сада јој је прави друг, а на свет је донела и мало штене.*

КАКО КУПИТИ ПСА

Службене псе не продаје чета за обуку водича паса, узгој и дресуру паса. Они само врше услуге њиховог зоохигијенског одржавања, ветеринарског збрињавања, исхране, неге и појења. За продају службених паса надлежна је ВП 5033 Ниш, која је смештена у Касарни „Књаз Михаило” у Нишу. Продаја се оглашава преко сајта Министарства одбране и огласних табла у јединицама Војске Србије. Заинтересована лица из грађанства могу сваког радног дана, у периоду од 9.00 до 13.00 часова, да разгледају службене псе намењене продаји на за то одређеном месту у чети за обуку водича паса, узгој и дресуру паса. Разгледање паса могуће је искључиво уз претходну најаву. Ближе информације могу да се добију на телефоне 018/508-588 и 018/508-815 или у просторијама ВП 5033 Ниш, Булевар Николе Тесле бб, Ниш.

Пошто лице из грађанства погледа службене псе оглашене на продају и одлучи се за куповину, новчана средства уплаћује искључиво на текући рачун РС МО РСЦ Београд број 840-19540845-28. Чета за обуку водича паса, узгој и дресуру паса дужна је да му изда записник о примопредаји продатог пса у коме се купац својеручним потписом у записнику обавезује да ће се у потпуности придржавати Закона о добробити животиња (СГРС бр 41/09). Након тога власник добија службеног пса и пасош – здравствени документ за пса у коме су садржани здравствени подаци о купљеном псу.

слушни, дресирани и редресирани пси, који знају шта треба да раде. Заштитни пас Чапа, рецимо, има изузетно висок ниво обуке и задатке је извршавао у патролама на Копаонику, у Копненој зони безбедности. Уосталом, до сада се није десило да неки власник врати купљеног пса из било којег разлога. Људи који купе псе потписују изјаву да ће поступати са псима у складу са *Законом о добробити животиња* из 2009. године и тако преузимају законска права, одговорност и обавезе у поступању са псима.

Поставља се и питање шта се догађа са војним службеним псима који се не продају? Мајор Зденко Цвијетић одговара: „Ако се не продају, чуваћемо их. О свим псима у чети бринемо подједнако, тако да се и ови пси шетају, кондицирају и у свему имају исти третман као и пси на обуци, почев од хигијенског збрињавања и исхране, па до квалитетне ветеринарске заштите”.

Регионални центар

У народу се каже да једна година пса вреди колико седам људских година животног века. Службени пси се за наменске потребе јединица Војске користе у просеку седам до осам година, а потом њихове радне и физичке способности нагло падају. Водичи службених паса и њихове прет-

постављене старешине будно прате радне и физичке особности њихових паса и обавештавају ветеринарског органа ако постоје извесне сумње у њихове способности. Ветеринарски орган предлаже да се процени њихова радна способност, што се по правилу ради у чети за обуку водича паса, узгој и дресуру паса. Мешовита комисија коју чине ветеринарски органи Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије, Команде за обуку и Центра за обуку логистике врше комисијску процену радне и здравствене способности не само старијих паса, већ и службених паса млађих категорија, који поседују извесна здравствена ограничења или нису перспективни за одређене намене у Војсци. По завршетку процене, пси за које је стручна комисија проценила да нису способни за даљу употребу, предлажу се за покретање поступка продаје лицима из грађанства. Јасно је да наведени поступци у потпуности обезбеђују правилно поступање са псима и спречавају било какву злоупотребу.

Чета за обуку водича паса, узгој и дресуру паса, која се налази у саставу Центра за обуку логистике, наставаљач је традиција претходних јединица ветеринарске службе, пре свега Центра за одгој паса из Ниша. До данашњих дана у Центру је обучено преко дванаест хиљада

» *Цене за које се продају службени пси су симболичне и крећу се од триста до пет хиљада динара, што представља још једну потврду да економски интереси нису били у првом плану и да активности продаје службених паса представљају, заправо, неку врсту поклона људима који желе да преузму псе.*

» *Људи који купе псе потписују изјаву да ће поступати са псима у складу са Законом о добробити животиња из 2009. године и тако преузимају законска права, одговорност и обавезе у поступању са псима.*

» *Од септембра 2013. године до данас продато је 36 службених паса Војске Србије и то петнаест немачких овчара, двадесет лабрадора и један шарпланинац.*

да војних службених паса и више од двадесет хиљада водича паса различитих специјалности. У чети раде доктори ветеринарске медицине и ветеринарски техничари, који, поред обуке водича паса и дресуре и редресуре паса различитих специјалности, здравствено збрињавају животиње, а то поред превенције и примарне заштите, обухвата и решавање ургентних случајева, оперативне захвате и стационарно лечење службених паса. Припадници јединице учествовали су на бројним кинолошким манифестацијама на којима су њихови пси остварили запажене резултате. Спомен-соба јединице пуна је пехара, медаља и других признања за учешћа на бројним кинолошким манифестацијама и показним вежбама.

Ниш би могао да постане регионални центар за обуку водича паса, узгој и дресуру паса, пошто јединица има довољно стручних људи и спремна је да испуни све стандарде и потребе не само наше војске, већ и других земаља. Формирање регионалног центра један је од могућих праваца развоја чете, мада почетак продаје службених паса који више не могу да обављају задатке у систему одбране наводи и на помисао да би могли да се окрену и неким економским аспектима узгоја и дресуре паса. Да то није немогуће показује податак да један пас, специјално обучен за проналажење минско-експлозивних средстава, на Западу вреди од 150.000 до 250.000

БЕК ИДЕ У ЛЕСКОВАЦ

У чети за обуку водича паса, узгој и дресуру паса затекли смо потенцијалне купце службених паса који више не могу да обављају предвиђене задатке у Министарству одбране и Војсци Србије. На огласе се најчешће јављају људи који се разумеју у кинологију и који знају како се поступа са дресираним псима. Жарко и Тијана Стаменковић из Лесковца са пажњом су разгледали немачког овчара Бека. „Већ имамо пса, али бисмо желели и њега“, каже Тијана Стаменковић, „Имамо добре услове за чување пса. Одлучили смо се за војног пса, зато што је дресиран и верујемо да ће бити прави пријатељ наше куће.“

Министар одбране Братислав Гашић, током обиласка чете за обуку водича паса, узгој и дресуру паса Центра за обуку логистике, такође је изразио жељу да удоми једног пса.

ПАС И ВОЈНИК

Обуку заједно пролазе пас и војник који је задужен за њега, а успех у заједничком обављању задатака загарантован је када пас научи шта то треба да уради на водичеву команду. Обука водича паса и дресура паса састоји се у усвајању знања из кинологије, увежбавању дисциплинских радњи, савлађивању препрека и специјалном делу обуке. У Војсци Србије користе се немачки овчари (храбар, послушан, радан, истрајан, снажне конституције), шарпланинци (одличан чувар, може да се користи у тешким временским околностима, привржен једном водичу), лабрадори (изузетне способности њуха) и у новије време белгијски овчари (малиноа) са универзалним заштитним, чуварским и специјалним својствима.

Врхунски обучен пас може да по мирису открије починиоца кривичног дела и идентификује правац кретања траженог лица (пас има 150 милиона мирисних ћелија), пронађе минско-експлозивна средства и различите врсте наркотика и има незаменљиву улогу у чувању и обезбеђењу објеката и војне имовине. За откривање дроге и експлозива најбољи су лабрадори, немачки овчари и шарпланинци су одлични чувари, док су белгијски овчари малиноа сјајни за напад и савлађивање терориста.

америчких долара, док се за псећу претрагу минираног терена или објекта плаћа од 15 до 25 евра по квадратном метру.

Нека сазнања говоре да су Американци, после терористичког напада 2001. године, тражили да купе или изнајме неколико десетина хиљада специјално обучених паса за проналажење експлозива, али им то није пошло за руком, јер на целом свету је стотину пута мање таквих обучених паса. Нема сумње да су у западним земљама спремни да купе специјално обучене псе или да плате услуге онима који то знају да раде. Нишка чета, с друге стране, има велике стручне квалитете у тој области, добре дресере и солидан генетски потенцијал службених паса. Обука и каснија продаја паса за специјалне намене могла би да буде, по свему судећи, одличан и дугорочни извозни посао. Вреди размислити, зар не? ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

► *Специјално обучен пас за проналажење минско-експлозивних средстава на Западу вреди од 150.000 до 250.000 америчких долара, док се за псећу претрагу минираног терена или објекта плаћа од 15 до 25 евра по квадратном метру.*

Прегр

ТАКТИЧКА ВЕЖБА С БОЈЕВИМ ГАЂАЊЕМ – „ЗИМА 2015”

Мели „Зиму”

Уз заглушујућу буку тенкова М-84 и борбених возила по блатњавом терену „Пасуљана“, зујање „маљутки“ које су парале небо и налете борбених хеликоптера „гама“, припадници Четврте бригаде и 98. ваздухопловне бригаде успешно су извели тактичку вежбу с бојевим гађањем „Зима 2015“.

Вежби „Ојачани пешадијски батаљон у одбрани с преласком у

Војске – рекао је министар, изражавајући задовољство резултатима виђеним током увежбавања, а чији је циљ био приказивање обучености јединица у припреми и извођењу борбених дејстава у зимском периоду.

Министар Гашић је истакао да је вежба била прилика да се сагледају оперативне способности и квалитет обуке припадника Бригаде, која је један дужи период провела у Копненој зони безбедности.

напад“, министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковићем дали су оцену „врло добро“.

– Оно што је приказано је за сваку похвалу, а представља део активности у оквиру прве мисије

На „Зими 2015“ учествовало је 808 припадника Копнене војске и 22 из нашег ваздухопловства. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимили Даримир БАНДА
Игор САЛИНГЕР

ПРОВЕРА ОБУЧЕНОСТИ СТРЕЉАЧКОГ ВОДА МЕШОВИТЕ АРТИЉЕРИЈСКЕ БРИГАДЕ

Спремни за мировну мисију

На бази „Југ” и полигону „Боровац” код Бујановца крајем фебруара изведен је део тактичке вежбе „Медитеран 08”, за евалуацију интероперабилности и обучености стрељачког вода за ангажовање у мисији мировних снага Уједињених нација UNFICYP на Кипру

Припадници вода извршавали су задатке по супозицијама, на простору и са инфраструктуром који су приближни топографији и објектима на Кипру, тако да су се на полигону „Боровац“ јасно разазнавали база „Стефан Немања“, осматрачница, „бафер“ зона (раздвајања), па чак и положаји супростављених снага.

Супозиције су предвиђале могуће догађаје на терену, почев од пожара, саобраћајног удеса или заосталих убојних средстава, па до суочавања са грађанским немирима и демонстрацијама и пружања помоћи повређенима и болеснима и њихове евакуације. Значајну улогу у реализацији вежбе имао је и имитациони апарат који је верно представио све догађаје и ситуације и тако омогућио припадницима вода да задатке извршавају у реалном времену и реалним ситуацијама.

Вежбом је руководио начелник Штаба Мешовите артиљеријске бригаде потпуковник Дејан Новаковић, док је Тим за евалуацију Генералштаба предводио потпуковник Душан Раковчевић који је, процењујући интероперабилност и обученост током вежбе, изјавио да је тим учео велику жељу припадника вода за приказивање обучености за учешће у мултинационалним операцијама, а да ће своју коначну оцену дати нешто касније.

Припадници стрељачког вода реализовали су од 2. до 20. фебруара колективну обуку на бази „Југ“, у Центру за обуку јединица за мултинационалне операције. Команда Мешовите артиљеријске бригаде спровела је током увежбавања две евалуације. Да је вод обучен и интероперабилан оценио је потпуковник Дејан Новаковић.

– Очекујемо да ће припадници вода успешно савладати задатке и правилно реаговати у свим ситуацијама у којима се нађу у мировној мисији.

Припреме стрељачког вода Мешовите артиљеријске бригаде отпочеле су септембра прошле године селекцијом и избором људства, индивидуалном обуком и делом колективне обуке у нишкој касарни „Мија Станировић“. Истовремено, део персо-

нала похађао је курсеве енглеског језика, док су сви припадници вода обучени у управљању моторним возилама левом коловозном траком и у теренским условима у Центру за обуку у Краљеву. Изведена су потребна гађања, а део припадника реализовао је обуку у руковању агрегатима и припреми хране.

Командир стрељачког вода капетан Марко Марковић учествовао је у обуци командира водова у Мартину, у Словачкој. У припрему стрељачког вода укључене су најiskusније старешине Мешовите артиљеријске бригаде, официри и подофицири Генералштаба, Команде за обуку, Специјалне бригаде и Трећег батаљона војне полиције, који су већ учествовали у мисији на Кипру и успешно пренели искуства и знања.

Командири одељења извиђаће ускоро, са капетаном Марковићем, на Кипру у зони операција, док ће са целокупним саставом непосредне припреме реализовати старешине Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије. Упућивање вода у мировну мисију на Кипру планирано је за другу половину марта. ■

Зоран

МИЛАДИНОВИЋ

У садејству

**ИЗВИЋАЧИ ПРВЕ БРИГАДЕ
НА ФРУШКОЈ ГОРИ**

С ПЛАНИНОМ

Током вишедневне интензивне обуке изведене на источним падинама Фрушке горе, на око „тек“ нултог подеока температурне скале, у временским условима зачињеним час ситном кишом, час суснежицом, искушавали су извиђачи Прве бригаде Копнене војске изнова личну и психофизичку снагу колектива, утврђивали знања, вештине и навике приликом дејстава у специфичним зимским условима.

Уз петнаесткилометарски марш с теренским успонима и падовима, с двадесетак килограма опреме на леђима, на негостољубивом терену Фрушке горе, извиђачка јединица проиграла је бројне ситуације извођења специјалних дејстава у непријатељској позадини, попут извиђања комуникацијских објеката на правцу кретања, провлачења кроз распоред непријатеља, базирања и

Иако на Фрушкој гори нису први пут, извиђачи Прве бригаде прилагођавају се пажљиво, зналачки, с професионалном умешношћу и упорношћу захтевима тактике, терена, годишњег доба и, готово из сата у сат, променљивим метеоролошким условима

израде објеката за биваковање, извиђања телекомуникационог центра непријатеља...

По речима потпоручника Марка Лазовића, командира извиђачког вода, у обуку која се реализује по свим

процедурама као и у оружаним снагама других земаља, имплементирана су у потпуности искуства која је стекао као учесник на прошлогодишњој међународној вежби „Укрштене сабље“, одржаној у Немачкој.

– Једна од најкритичнијих фаза дејства код прикупљања обавештајних података јесте пролазак кроз непријатељев распоред и убацивање у његову позадину. Како би кретање и рад групе остали прикривени споразумевамо се уговореним сигнаlima рукама, имитирањем оглашавања птица или животиња у окружењу, уз потпуно избегавање сусрета са непријатељем и околним становништвом. Дејствујемо ефикасно, брзо, у тишини, готово нечујно и невидљиво. То нам је једина гаранција за извршење задатка и шанса за преживљавање – објашњава старији водник прве класе Драган Јовић командир дејствујуће извиђачке групе, који уз вишегоди-

шњи извиђачки, има и стаж мировњака, стечен током рада у саставу контингента мултинационалне операције УН (UNFICYP) у Републици Кипар.

Поред много других захтева, врхунска обученост извиђача подразумева и висок степен колективне свести, личне сналажљивости, брзог прилагођавања ситуацији, па и креативности, на пример у маскирању, у чему је десетар Драгана Војиновић, извиђач-радиотелеграфиста, својеврстан мајстор, увек спремна да притекне у помоћ. За четири године, колико је у саставу извиђача, завршила је успешно лидерски курс и ишчекује скоро упућивање на основни курс за подофицире.

Својим ђудима планина зна да помогне и одмогне, да прихвати и заштити, али и открије, да изгладни и прехрани. Ако се добро упозна, испштује, ако се са њом оствари одређена врста синергије, у свим временским и другим условима извођења специјалних дејстава, може да пружи сигурно уточиште и чврсту основу за успешно извршење задатка, тврде и показују делом, придржавајући се наученог, извиђачи Прве бригаде. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

**ПОНТОНИРЦИ РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ
У МАЧВАНСКОМ ОКРУГУ**

Мост вратио живот

И данас, на редовном одржавању моста и обезбеђењу исправне експлоатације, непрекидно и свакодневно ангажују се официр, подофицир и осам понтонираца из састава Првог понтонирског батаљона Речне флотиле, из шабачке касарне „Церски јунаци“. Близу седам стотина мештана, али и око осам хиљада из 12 околних села која гравитирају Драгинцу не осећају се одсеченим од света.

– У Драгинцу су и школа и црква, амбуланта и апотека. Одмах преко Јадра, у Цикотама, много њих обрађује земљу. Да није понтонског моста, уместо ових стотинак метара преко реке, заобилазили бисмо дневно више од 100 километара. О болесницима, ђацима да и не говоримо. Мост који је поставила Војска нас је препородио, вратио нам живот – каже Миленко Ђукић, председник Савета месне заједнице, истичући коректан међусобни однос и велико поштовање које становници гаје према нашим понтонирцима.

Отклањајући последице поплава у Драгинцу, селу лозничке општине, уз дотадашњи делимично урушен мост, почетком августа прошле године преко реке Јадар, наши понтонирци поставили су понтонски мост од тринаест чланака и успоставили прекинуту путну везу околних места и магистралног пута Лозница–Ваљево

Када се зна да свакодневно преко моста у просеку пређе између хиљаду и хиљаду и две стотине возила, редовних послова око одржавања моста је напретек, наводи потпоручник Стефан Ђорђевић, командант мостовног места преласка. Провера и

затезање сидрених сајли, спојева и спојница, контрола и затезање ограда моста и чишћење од наноса само су део тога посла. Има почесто и оних ванредних, с подоста адреналина.

– Пре неки дан ниво Јадра почео је убрзано да расте, носећи веће количине грања и стабала. Готово права бујица. Ваљало је, у трци с временом и стихијом, веома брзо и сигурно расклопити мост на две деонице и тако спречити његово оштећење и изливања реке пут околних кућа – прича потпоручник Ђорђевић.

Понтонирци, међутим, предвођени већ искусним потпоручником и старијим водником прве класе Бранком Трифуновићем, замеником команданта мостовног места преласка, успешно су обавили и тај задатак.

– Од јуче, на пример, ниво воде је у сталном паду, па је неопходно издвајањем једног чланка смањити његову дужину, како би се обезбедила несметана проходност возила. За четрдесетак минута, колико је трајало „скраћивање“ моста на обе

обале Јадра, чекајући на прелазак, у колонама се окупило шездесетак теретних и путничких возила, као и пољопривредних машина.

Досадашње ангажовање понтонирских јединица Речне флотиле, које располажу и комплетима понтонских мостова типа М71, реморкерима, пливајућим транспортерима и различитим врстама инжењерских машина у оквиру путних јединица, потврђују висок ниво и индивидуалне и колективне оспособљености њихових припадника. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

СВАКОДНЕВНО АНГАЖОВАЊЕ

Током протекле године, понтонирске јединице Речне флотиле биле су готово свакодневно ангажоване – од првог налета поплавног таласа у мају, спасавајући угрожено становништво на најкритичнијим местима, до учешћа у санирању поплавом угрожених подручја и стратешких индустријских и енергетских објеката, од Бајине Баште, до Крупња, Обреновца и Кладова. Уз то, ангажоване су и за пружања услуга структурама ван Војске Србије.

– Постављањем понтона за потребе одржавања богојављенских пливања у Земуну, Чукарици и Сремској Каменици, понтонске скеле на каналу ДТД у Оџацима и понтонског моста на каналу ДТД у Бачком Моноштору, остварени су и знатни финансијски приходи – наводи пуковник Драган Бојић, заменик команданта Речне флотиле.

У ватру и воду

Да му је технички, материјални и кадровски потенцијал велики, доказао је на делу, када су његови припадници током поплава, великих снежних сметова и шумских пожара први пружали пресудну помоћ људима у невољи. Отвореност те специјализоване институције за сарадњу са домаћим и међународним структурама ради превенције и санирања последица елементарних непогода, наговештава да ће Ниш у времену пред нама бити важан центар на мапи међународних хуманитарних организација, одакле ће се помагати Србији и стихијама угроженим земљама региона.

Српско-руски хуманитарни центар (СРХЦ) основан је 25. априла 2012. у Нишу, на основу споразума влада Републике Србије и Руске Федерације, ради обезбеђивања хуманитарног реаговања у ванредним ситуацијама на територији Србије и осталих држава Балкана. Памте се акције његових припадника на разминирању угрожених подручја, гашењу пожара и спасавању унесређених од природних стихија, нарочито у време прошлгодишњих мајских поплава.

Потврдило се на делу да Хуманитарни центар, са седиштем у Нишу, представља значајну помоћ за Србију, али и да по свом значају превазилази њене границе. Без обзира на његов несумњиво хуманитарни карактер и ефикасност у ванредним ситуацијама, ипак је приметна подозривост појединих земаља и сумње да он, како неки шпекулишу, представља руску војну базу на српској територији. Да су то претпоставке без основа, потврђује кодиректор Центра Виктор Викторович Сафјанов,

Хуманитарна испостава

– Отвореност и транспарентност рада су најбоља одбрана од било каквих гласина и спекулација. Наши задаци почивају искључиво на Статуту, а врата су нам увек отворена за све који желе да дођу и сазнају више о Центру, који је формиран искључиво због хуманитарног реаговања у Србији и другим земљама балканског региона – истиче Сафјанов.

По уласку на део нишког аеродрома „Константин Велики“, где су просторије СРХЦ, већ на први поглед уочава се да нема посебних мера заштите нити забране приступа било коме, па све подсећа на уобичајен приказ са било ког цивилног аеродрома. Не виде се сивомаслинаста војна возила, нити било какво војно присуство. Хеликоптери, понеки транспортни авион, ватрогасна возила и опрема у хангарима подсећају на аеродромско карго одељење, а ако је било шта „војничко“, онда су то „под конач“ сложени шатори, ћебад, пољске кухиње, агрегати, гумени чамци и друга опрема, спакована и спремна за употребу у било ком тренутку.

Основни правци деловања СРХЦ су учешће у активностима на спречавању и отклањању последица ванредних ситуација, пружање хитне хуманитарне помоћи угроженом становништву, реализација заједничких пројеката и програма, обука и доквалификација стручњака, као и тестирање и демонстрација савремених средстава и технологија. Састав је прилагођен активностима и обухвата заједничку дирекцију, авијациону групу, ватрогасно-спасилачке јединице, одред хуманитарног разминирања и резерве материјално-техничких средстава.

Заједничка дирекција је извршни орган Центра који управља дневним активностима, као и снагама и средствима током деловања у операцијама, док је авијациона група вишенаменска компонента намењена за допремање хуманитарне помоћи, спасилачких тимова, учешће у претрагама и другим операцијама.

Групу чине авиони и хеликоптери МУП-а Србије и Министарства за ванредне ситуације Руске Федерације, као и неопходна средства аеро-техничке подршке. Ватрогасне спасилачке јединице су основна снага центра и обухватају најбоље обучене јединице МУП-а Србије и МЧС Русије.

Ради пружања хуманитарне помоћи настрадалом становништву и обезбеђења заједничких операција формирају се резерве материјално-техничких средстава које садрже неопходне количине шатора, кревета, ћебади, пећи за грајање, као и мобилних агрегата, пумпи, чамаца и друге опреме. Располажу са око 100 тона хуманитарне помоћи, на чему се неће остати, ни по количини, ни врсти.

Центар има и функционална одељења попут оперативно-аналитичког и одељења за припрему и примену јединица за претрагу и спасавање, међународну сарадњу и информисање, складиштење резерви, логистичко и техничко опремање. Ради извршавање задатака Центар располаже свим неопходним ресурсима и опремом коју чине ватрогасни аутомобили МАН са цистернама за воду, запремине три и шест кубних метара, спасилачки аутомобили и јединствени робототехнички комплекси на даљинско управљање, који омогућавају гашење пожара у ситуацијама када гори токсични материјал или када се из неког другог разлога класична ватрогасна кола не могу приближити пожару. Таквим ватрогасним возилима може се даљински управљати и са дистанце од километар и по, а, ако је потребно, и из хеликоптера. Један специјални ватрогасни робот је у Нишу, док је други предат београдском Ватрогасном батаљону на употребу.

Скок у набујалу реку

Осврћући се на двогодишњи рад, Виктор Викторович Сафјанов подсећа на акције спасавања, евакуацију и пружање хуманитарне помоћи становништву угроженом од поплава и гашење шумских пожара, на територији Србије, али и у Босни и Херцеговини и Грчкој.

– Наравно, ту је и извршавање основних задатака, као што су хуманитарно разминирање, припрема и обука, опремање Центра и реална помоћ становништву.

Српско-руски центар је много пре него што је званично почео са радом доказао оправданост постојања, акцијом гашења пожара великих размера у бли-

зини Краљева и Зајечара 2011. године, када су његови припадници из хеликоптера, у сарадњи с копненим јединицама МУП-а Србије, локализовали ватрене стихије у кратком року. Током ових операција потврђена је висока ефикасност Центра у примени авијације у тешко доступним планинским подручјима.

Након формирања, СРХЦ је веома озбиљну проверу могућности имао и приликом заједничке операције гашења пожара у августу и септембру 2012. године, када су ватром биле захваћене значајне територија Србије и других држава у региону. На нишки аеродром тада је слетела авијацијска група МЧС Русије (танкер Ил-76,

два авиона амфибије Б200 и вишенаменски хеликоптер К-32), која је одмах започела гашење пожара у околини Пирота, Чиготе, Чачка, Прокупља и Ужица.

Највећи напори авијације и теренских ватрогасних јединица били су усредсређени на локализацију пожара у региону Националног парка Тара. Након апела Владе Босне и Херцеговине, активиран је хеликоптер К-32 који је на изузетно тешком планинском терену гасио пожар у околини Мостара.

Најозбиљнији испит спремности Српско-руског хуманитарног центра догодио се током катастрофалних поплава у мају прошле године, када је, након саопштења Владе Републике Србије 15. маја, већ сутрадан ујутро, на нишки аеродром слетео Ил-76 са групом спасилаца и ронилаца, потребном техником, пловним средствима и оперативним тимом МЧС Русије. Пристигле руске снаге одмах су упућене у Обреновац, где су у наредна два дана обавиле 335 претрага поплављеног подручја чамцем и евакуисале више од две хиљаде људи, међу којима и шест стотина деце. Истовремено, из Русије су ангажована два вишенаменска хеликоптера К-32, који су активно учествовали у ваздушним извиђањима у зони ванредних ситуација и достављању хума-

РАД НА НАУЧНОЈ БАЗИ

Нишки хуманитарни центар све активности спроводи на научној бази и зато је успоставио блиску сарадњу са универзитетима у Београду, Москви, Нишу и Санкт Петербургу. У Нишу је прошле године одржана Прва међународна практична конференција у области спречавања и отклањања ванредних ситуација, на којој су потписани тројни споразуми о сарадњи између Центра и поменутих државних универзитета.

нитарне помоћи. У Србију су пристигла и четири авиона Ил-76, допремајући више од 140 тона хуманитарне помоћи, од чега 89 тона прехранбених производа. У сарадњи са локалним властима, намирнице су дистрибуиране настрадалом становништву у Шапцу, Пожаревцу, Лозници, Малом Зворнику, Крупњу, Љубовији, Лајковцу и Љигу.

Припадници руског Аеро-мобилног спасилачког одреда и Центра за спасилачке операције високог ризика, после вести о поплавама, први су стигли у Србију. Тих дана вода је у Обреновцу све више надолазила и много људи чекало је на терасама и крововима зграда да буде спасено. Руски спасиоци су, у сарадњи са Војском Србије, Полицијом и Жандармеријом, одмах кренули у акцију. Уз друге недаће, чамци су се цепали о водом прекривене врхове ограда, што није поколебало те храбре људе. Валериј Локтионов је скочио с моста у набујалу реку како би спасао Илију Драгославића из Обреновца и при том ума-

ло није и сам настрадао. Сличних примера има на десетине. За брзу и ефикасну реакцију руских спасилаца посебне заслуге има управо Српско-руски хуманитарни центар, који је омогућио брзо добијање дозвола за слетање авиона са хуманитарном помоћи и спасиоцима и одговарајућу координацију снага и средстава.

Обука нових стручњака

СРХЦ је крајем управо завршене године прискочио у помоћ и грађанима Мајданпека, доставивши им два моћна генератора и хиљаду ћебади у ситуацији када је град остао без електричне енергије. Постало је природно да очи људи у Србији и других земаља у региону буду упрте у ову институцију кад год им је потребна помоћ.

ОДРЕД ХУМАНИТАРНОГ РАЗМИНИРАЊА

Заједнички српско-руски одред за хуманитарно разминирање од 2008. године учествује у претраживању, проналажењу, откопавању и уништавању неексплодираних убојних средстава, пре свега на локалитету Карађорђево брдо код Параћина и на нишком аеродрому. Руски и српски деминери очистили су више од четири милиона и двеста хиљада квадратних метара територије и уклонили преко тринаест хиљада различитих експлозивних направа, минобачачких мина, артиљеријских граната и авионских бомби великог калибра.

– Јасно је да имамо велику одговорност и да морамо учинити све како би помоћ пружили одмах и на прави начин – истиче кодиректор Виктор Викторович Сафјанов и објашњава да је реч о обученим професионалцима, али да су то и добри људи који имају саосећање за туђу несрећу, спремни да у критичним ситуацијама ризикују и своје животе ради спашавања других.

У Центру се велика пажња поклања обуци и оспособљавању нових стручњака на пољу спречавања и отклањања последица ванредних ситуација. У ове сврхе, на располагању су високошколске установе Министарства за ванредне ситуације Русије, пре свега Универзитета у Санкт Петербургу, где је доквалификовано више од четрдесет српских противпожараца. Отворене су модерне, специјализоване учионице за обуку ватрогасаца, спасилаца и деминера на универзитетима у Нишу и Београду, те на Криминалистичкој академији Србије. Велику пажњу јавности привукло је и учешће припадника Центра на вежби у Грчкој, као и заједничка активност са Црвеним крстом, током које су на објекту НИС-а извели вежбу снаге и средстава у отклањању ванредних ситуација великих размера.

Обављајући своју мисију хуманитарне организације, Центар активно учествује у друштвеном животу Србије сарађујући са друштвеним и црквеним организацијама, школама и медијима. У септембру прошле године учествовали су на међународном сајму у Београду, излажући савремена ватрогасна и спасилачка средства и презентовали акције пружања помоћи државама балканског региона.

ПУТИН И НИКОЛИЋ О СРХЦ

Председник Руске Федерације Владимир Путин:

– Центар је последњих година у више наврата учествовао у отклањању последица ванредних ситуација на Балкану. Током маја 2014. године руски спасиоци евакуисали су житеље поплављених градова, а Русија је доставила више од 140 тона хуманитарне помоћи

Председник Републике Србије Томислав Николић

– Српско-руски хуманитарни центар од оснивања 2012. године оправдава своје постојање. Уз помоћ руских авиона угашено је неколико великих пожара по читавој Србији. У неким активностима учествовали су и наши суседи из Црне Горе и БиХ и Хрватске и то је одличан пример заједничке сарадње

Српско-руски хуманитарни центар је више пута награђиван а државни органи Србије, Русије и Босне и Херцеговине доделили су му више признања. Руским спасиоцима Ефиму Белову, Александру Гурину и Валерију Локтионову, који су показали посебну храброст и спремност да помогну становништву Србије током мајских поплава, додељене су специјалне награде МУП-а Србије.

Посада СРХЦ, коју су чинили Михаил Шутов и Александар Савоскин, учествовала је у експедицији Сафари клуба, организованој поводом обележавања стогодишњице Првог светског рата, када су за 18 дана прешли пут од четири хиљаде километара по земљама балканског региона у жељи да промовишу рад Центра и још боље упознају историју српског народа.

– Имамо одличне односе са више министарстава Владе Србије и локалним самоуправама, али оно што нас највише радује и испуњава је пријатељски однос српског народа према нама. Много нам значи и одлична сарадња са Војском Србије, чије припаднике карактерише велики професионализам. Прошле године у Центру смо примили полазнике Школе националне одбране, међу којима су, осим српских, били и официри из БиХ, Грчке, Алжира и других земаља – каже Виктор Викторович Сафјанов.

Да је технички, материјални и кадровски потенцијал Српско-руског хуманитарног центра несумњиво велики, доказано је на делу, када су његови припадници током поплава, великих снежних сметова и шумских пожара први пружали пресудну помоћ људима у невољи. Отвореност те специјализоване институције за сарадњу ради превенције и санирања последица елементарних непогода са домаћим и међународним структурама, наговештава да ће Ниш у времену пред нама бити важан центар на мапи међународних хуманитарних организација, одакле ће се помагати Србији и стихијама угроженим земљама региона. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ
Фото-архива СРХЦ

СУБНОР Србије данас

Антифашизам као темељни принцип

Савез удружења бораца Народноослободилачког рата (СУБНОР) данас пролази кроз најкомплекснији период од свог оснивања 1948. године. Највећи број оснивача и чланова, партизана, „који су крвљу везани за организацију“, све су старији и полако одлазе, а савремене околности на позорницу доносе теме новог времена. Недавно је преминуо и дугогодишњи председник Миодраг Зечевић, чије је место (као вршилац дужности) преузео новинар и публициста Душан Чукић.

Бивши директор Радио телевизије Београд каже да му је велика част и одговорност што је у изузетно тешком и турбулентном времену у позицији да обавља „тако одговоран посао“. Истиче да борци и њихови потомци и поштоваоци, баштине антифашизам који им је темељна одредница.

– Организација броји више од сто хиљада чланова, нема места у Србији у коме немамо одбор. Нису то само партизани, њих је све мање, време чини своје. Али ту су њихови синови и унуци, ближа родбина, потомци, поштоваоци.

Информативна блокада

О томе како се СУБНОР сналази у времену у коме нема посебне привилегије у односу на остала удружења грађана, Чукић истиче да је после

Да смо и даље респектабилна организација доказао је и председник Руске Федерације, када се недавно, олажући почаст погинулима на Гробљу ослободилаца Београда, сусрео с делегацијом СУБНОР-а Србије, каже вршилац дужности председника тог удружења Душан Чукић

укидања донација за друштвено-политичке организације, све другачије.

– Недавно смо на састанку са министром одбране чули да има осам стотина организација које јуришају на „мало парче“ које држава може да обезбеди. Данас три човека могу да оснују удружење грађана.

Опредељени смо да учествујемо на јавним конкурсима с различитим пројектима и циљ нам је да радом допринесемо бољитку државе, успут чувајући тековине једног великог времена – каже он и потврђује да организација није идеолошки обојена, нити је против било кога.

Бивши новинар наводи да је такво опредељење данас свуда у свету прихваћено, поготово у години обележа-

вања седам деценије од победе над фашизмом.

– Зато нас и чуде појаве и гласови код нас који траже да се рехабилитују појединци и покрети чија је жеља да буду препознати као антифашисти, а то ни у једном тренутку нису били – каже Чукић.

У СУБНОР-у истичу да су баштиници традиције Народноослободилачке борбе, али и свега што је прогресивно и доноси бољитак народу и држави, а да су данас „у некој врсти информативне блокаде“.

– Ћути се о нашим активностима, конференцијама, промоцијама књига, а говори се о злочинима комуниста после Другог светског рата. Све што има предзнак левице, социјалне правде, једнакости и слободарства изгледа да данас није пожељно – каже потпредседник Удружења др Мирољуб Васић, историчар, бивши научни саветник у Институту за савремену историју.

– Ово је историјски несрећно време неолиберализма и глобализације, у коме моћници спроводе демократско насиље по свету, и ми га довољно не разумемо. Све лево, социјалистичко, проглашено је за зло. СУБНОР је слободарска, патриотска, ан-

тифашистичка организација који негују традицију и сећање на жртве револуционарне борбе за слободу. Као што смо ми можда некад негирали Солунце и тај период, тако сад нама враћају.

Историјска истина

Васић каже да је Удружење данас у кризи, „јер је историјски контекст таква да је контрареволуција, тако би се могло рећи, две хиљаде победила“ и да га треба сачувати „да не умре, ради прогресивне и светле традиције“. Он уверава да СУБНОР баштини само историјску истину.

– Наша фондација „Драгојло Дудић“ сваке године расписује књижевнo-историографски конкурс на тему ослободилачке борбе српског народа. Упркос муци и беспарици, бавимо се издавачком делатношћу, провереним историјским чињеницама. Издали смо, између осталог, зборник о 1941. годинама рата, о злочинима четничког покрета, а ускоро ће у штампу и зборник о ослобођењу Србије.

Дугогодишњи председник београдског одбора СУБНОР-а, члан Председништва, пензионисани гене-

рал Бранислав Поповић, некадашњи начелник Санитетске управе ЈНА, каже да је у организацији већ дванаест година због жеље да као лекар с искуством помогне старим људима, „градећи“ им својеврстан мост са здравственим, „посебно војним установама“, од којих им треба помоћ.

– Против СУБНОР-а су данас одређени кругови, с одређеним политичким интересима, није то широки фронт, а што је ситуација у друштву гора, све више се народ враћа на вредности које ми баштинимо. Неће се угасити наша организација јер нам прилазе многи разочарани чланови других организација, што нам показује да смо на правом путу.

Вршилац дужности председника Удружења Душан Чукић каже да млади данас немају посла, лутају и да многи од њих показују интересовање за идеје левице.

– Не може њима СУБНОР, као политичке странке, нешто да понуди, али можемо да им дамо идеју, да причајући о прошлости, науче како да живе у будућности. Имамо међународни углед и разгранате активности. Чланови смо две светске организације – берлинског ФИР-а и ФМАК, са седиштем у Паризу. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

БЕОГРАДСКИ ОДБОР

На недавно одржаној конференцији за новинаре СУБНОР Београда најавио је амбициозни план активности у години обележавања седам деценија од победе над фашизмом.

Председник Градског одбора те организације пензионисани пуковник Бора Ерцеговац као „тежишне активности“ наводи конференцију поводом Дана победе, на којој ће, први пут после распада Југославије, присуствовати више од педесет борацких организација с простора бивше СФРЈ.

– Планирамо организовање и научног скупа „Ревизија историје Другог светског рата на простору Србије и Југославије“, као и антифашистичког међународног петодневног кампа младих, уз низ осталих активности које ће СУБНОР Београда организовати у сарадњи с градским властима, школама, Војском Србије и осталим институцијама.

Сазвезжђе седме уметности

Ишчитавање појединих слогана Феста од 2006. године до данас изгледа овако: Fest Forward, Да ли си кадар за Фест?, У свету великих, Припрема, позор, ФЕСТ!, У сазвезжђу победника!. Као да су се ређали с предзнањем да ће овогодишњи Фест заиста и кренути „forward”, формирајући своје место у сазвезжђу седме уметности.

Постоје манифестације по којима је Београд препознатљив. Наређају се у току године бројни празници у славу свих седам уметности – Битеф, Бемус, Октобарски салон, Сајам књига, Фест и многи други – догађаји због којих Београд постане прозор у свет. Партитуре, рефрени, цитати, кадрови – исечци из разноликих култура, филозофија, емоција – у нашем контексту и у нашој милости. Више од четрдесет година Фест обликује филмски укус домаће публике, али и мења њен поглед на свет.

Победник

Слоган овогодишњег Феста је „Ту смо. У сазвезжђу победника”. Јер скоро сваки филм на Фесту припада небу не-

ке позлаћене кинематографије, сазвезжђу медведа, лавова, оскара, палми, најпосле и победника, новоустановљене фестивалске награде. Симетрија по препознатљивости је очигледна. Један од симбола Београда је Мештровићев *Победник*. Још један од симбола је Фест.

Фест, дакле, није више само ревијски фестивал. Од сада је уведен богат такмичарски део. Јер филмови који освајају публику треба да освајају и награде. А по речима Југослава Пантелића, новог уметничког директора Феста, такмичарска форма доноси фестивалу већи значај, јер га вест о награди чини препознатљивим далеко ван граница наше земље.

Раније је једини такмичарски програм био Европа ван Европе. Нови Фест има три такмичарске целине – Српски филм, Главни такмичарски програм и Границе, а у оквиру сваке бирају се најбољи у својој категорији: филм, режија, сценарио, глумац и глумица. Поред главних награда, додељују се и

FEST NIS

43 MEĐUNARODNI
FILMSKI FESTIVAL
INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL

TU SMO!
U SAZVEŽĐU
POBEDNIKA
WE'RE HERE!
IN THE GALAXY OF WINNERS
27. FEBRUAR - 8. MART 2015.
FEBRUARY 27 - MARCH 08

www.fest.rs

различita специјална признања. Филмови који су се ове године попели у сазвежђе победника јесу „Ничије дете“ редитеља Вука Ршумовића, „Вук“ редитеља Наџи Абу Новара и „Самурај“ Тила Клајнерта. Ко је пропустио да их погледа у редовном програму, имао је прилику да то учини на ПостФестуму. Фест је продужен за још један фестивалски дан – Дан Победника, на којем су репризирани награђени филмови.

Велики и мали филмови

Према темама које обрађују, земљама из којих долазе, буџету, жанровима и сентименталности, пробрани филмови били су распоређени у неколико целина: Главни такмичарски програм, Главни програм ван конкуренције, Панорама, Хоризонти, Форум, Thrills&Kills, Границе, Microwave,

Српски филм, Омаж: Александар Сокуров и Милена Дравић (добитници награда за изузетан допринос филмској уметности), Фест класик и Специјалне пројекције.

Фест је отворио раскошни филм „Сен Лоран“ редитеља Бертрана Бонела, који је премијерно приказан на Канском филмском фестивалу прошле године. На програму се нашло неколико остварења која су била у најужој конкуренцији за Оскара: „Ритам лудила“, „Човек птица“, „Теорија свега“, „Рвање с лудилом“, „И даље Алис“. Публика је била у прилици да погледа и остварења добро познатих редитеља Вудија Алена, Дејвида Кроненберга, Фатиха Акина, Џона Бурмана, Франсоа Озона... Али и неких нових имена, која се први пут представљају на Фесту.

И како то обично бива, они од којих се најмање очекује донесу највеће одушевљење, оставе траг у мислима и у

души. Такозвани фестивалски филмови мањих кинематографија на Фесту увек заузимају важно место. Они не стигну на биоскопске репертоаре, па се њихова судбина ту обично и заврши. Стога, иако некомерцијални, ипак су ексклузивитети, што потврђује и чињеница да су управо такви филмови и понели главне награде.

Лепа навика Београђана

Филмови су данас, као, уосталом, и све друге информације, надхват руке. Пре или касније искрсну на интернету. Међутим, Фест је за Београд и даље посебан празник – звона пред почетак пројекције, пуцкетава најавна шпица, понеки познаник у холу Центра „Сава“, јер „сви су на Фесту“, како је поручивао слоган из 2004. године, велико платно и вечито пуна сала, била матине или вечерња пројекција, била велика или мала кинематографија, јер амбициозна фестивалска публика, чини се, гледа све што физички може да постигне. Као да учествује на имагинарном такмичењу – ко може више да погледа. Кажу, гледаност је ове године премашила сва очекивања. А једина слатка мука публике била је да направи добар план и избори с редовима пред благајном.

За више од четири деценије трајања Фест је био станица бројних филмова чији се квалитет мери наградама с престижних светских фестивала и аплаузима домаће публике, писане су добре и лоше критике, смењивали се директори и селектори, фестивал је угостио различите генерације уметника, нека тада још анонимна имена и понеке гламурозне звезде. Али најважније, постао је лепа навика Београђана. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

ИСТОРИЈА ФЕСТА ПИСАНА СЛОГАНИМА

1971–1975:	Храбри нови свет	2004:	Сви су на Фесту
1975–1981:	Најбољи филмови на свету	2005:	Festman
1988:	Више од живота	2006:	Fest Forward
1991:	Повратак у биоскоп	2007:	Да ли си кадар за Фест?
1992:	Снови отворених очију	2008:	Изађи на Фест
1995:	Светлост	2009:	Региструј се
1996:	Други век чаролије	2010:	Охрабрује!
1999:	Ти идеш на Фест!	2011:	У ком си филму?
2000:	ОсФести се!	2012:	XL – У свету великих
2001:	Живот поново, Фест поново	2013:	Припрема, позор, ФЕСТИ!
2002:	Фест интелигенције	2014:	Није све црно-бело
2003:	Добро дошли у Фестополис	2015:	Ту смо! У сазвежђу победника!

Документарни филм о 126. бригади

Приказујући драматичне догађаје из времена НАТО агресије и људе који су свих 78 дана бесомучног бомбардовања остали на својим осматрачким и радарским положајима, документарцац, снимљен у сарадњи 126. бригаде ВОЈИН и „Застава филма”, враћа нас у време заглашујућих и злослутних сирена „шизеле” и „смиреле”, бездушних ноћних налета бомбардера, бомби и разарања, али и време херојске одбране

Поводом 100 година службе ВОЈ и 15 година од бомбардовања НАТО-а у „Застава филму” је својевремено планирано снимање мултимедијалне презентације о јединици која је, некако, остала у сенци драматичних догађаја из прве половине 1999. године. Скривени од очију непријатеља, на често веома истуреним борбеним положајима, крај радара преко којих су непрекидно, или уз извесне, краткотрајне и планиране прекиде, осматрали ваздушни простор и јављали о налетима непријатељских летелица, бомбардера или крстарећих ракета, припадници 126. бригаде ни данас нису довољно познати јавности.

А управо они су, свих 78 дана агресије НАТО-а, са својих радарских положаја обавештавали надлежне у систему одбране о наступајућој ваздушној опасности. Од њих је податке добијао и чувени Аврам Израел, човек који нас је, својим специфичним гласом, из ноћи у ноћ, обавештавао о почетку или престанку ваздушне опасности.

Можда је управо због те тајанствености, као и због обиља материјала о Бригади која и у миру и у рату извршава исте значајне и одговорне задатке непрекидног осматрања ваздушног простора, на крају, уместо мултимедијалне презентације настао документарни филм. У разговору с редитељем филма Данилом Пашкваном сазнали смо да је, током 30 дана снимања, у објектима 126. бригаде ВОЈИН, на радарским положајима и другим местима на којима су, током одбране од агресије, били стационирани припадници јединице, снимљено прегршт материјала, међу којима су и реконструкције неких ратних збивања.

– Одлучили смо да направимо документарни филм, коме смо дали наслов „Ратна бележница 126. бригаде ВОЈИН”. Сценарио је написао *војиновац*, капетан Бранко Радовановић. Сведочења и реконструкције појединих ратних догађаја чине посебну драж филма. Успели смо да дођемо до многих припадника Бригаде који су свих 78 ратних дана, веома одговорно и пожртвовано, извршавали борбене задатке. Због исказане храбрости и несегичног пожртвовања свих припадника јединице, 126. бригада ВОЈИН је одликована Орденом народног хероја.

Најзначајнији сегменти филма су сведочења људи, официра и војника који су знали каквој се опасности излажу са сваким укључивањем радара. Како наводи Пашкван, користили су и значајан део приступачног архивског материјала који говори о томе како је Бригада функционисала '99. године, а успели су, уз помоћ Команде, да и неке најзначајније момен-те на извршан начин реконструишу.

– Очекујемо да помоћу филма упознамо и људе ван Војске с јединицом која, по задацима које извршава, нема сличну у Војсци Србије. Зато је њен значај, на извршан начин и већи но што изгледа, мада се мора признати да људи који 365 дана у години, свих 24 сата, на радарским и другим осматрачким положајима, извршавају изузетно одговорне задатке у обезбеђењу ваздушног простора, заправо заслужују велико поштовање свих нас – каже редитељ филма „Ратна бележница 126. бригаде ВОЈИН”.

У изради филма чије се пројекције, најпре за војну, а затим и ширу јавност, најављују за 19. и 24. март, учествовали су сниматељ Жарко Пекез и монтажер Душан Милуновић. ■

Д. ГЛИШИЋ

Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Многи људи последња два миленијума сведоче или доводе у питање постојање Исуса Христа, као човека и Спаситеља. Савременици, касније и историчари, филозофи и физичари, било као апологете и следбеници или скептици и атеисти, говорили су и писали о утемељивачу хришћанства.

Сведочанства о

Посебно занимљиво сведочење о Исусу, очигледно настало (или дорађено) са уметнички претензијама, јесте ово које нам доноси „бивши царски намесник у Јудеји, пре Пилата, многобожац Публије Лентула”, савременик Христов, који, сматрајући за потребно, обавештава о стању у својој јурисдикцији римског императора Тиберија. У писму је (према хришћанским изворима) стајало: Чуо сам, Цезаре, да желиш знати о овоме што ћу ти сада писати.

Овде се налази човек који живи у великим врлинама и зове се Исус Христос. Народ га назива пророком, а његови ученици га сматрају Божанством. Веле да је син Бога, Творца неба и земље и свега што на њој има и бива. Заиста Цезаре, сваки дан се чују чудне ствари о овом Христу. Да лечи болеснике само додиром и да мртве васкрсава једном речју.

Он је човек средњег, лепог стаса. Изглед му је благ и достојан поштовања. Коса му је боје добро зрелог лешника, пада му на увојцима преко ушију и са бескрајном мили-

ном шири се по плећима. Носио ју је раздељено на темену на назаретски начин. Чело му је високо и чисто.

Образи су му румени. Нос и уста његови су правилни, брада му је честа, боје као и коса, није дуга и на средини је раздељена. Очи су му лепе и сјајне, као сунчани зраци, и нико не може право да гледа у њих од сјаја. Укорава с величанством, а опомене су му пуне благице. Или говорио или творио, увек то чини са милином и озбиљношћу.

Никад га не видеше да се смеје, али су га видели да плаче.

Веома је умерен, врло скроман и веома mudar. Једном речју то је човек који својом великом лепотом и својим божанским преимућством надмашује све синове човечанства. Науком задивљује сав Јерусалим. Он нигде није ништа учио, а зна све науке. Иде босоног и гологлав, многи га исмевају, али у његовом присуству стрепе и чуде се. Веле да такав човек није никада ни виђен, ни чувен у овим пределима. Многи Јевреји га сматрају за божанство и верују му, а други га туже мени, као да је противник твоме Величанству, Цезаре.

Он није никада никоме учинио зло, али јесте добро. Ипак сам твоме Величанству Цезаре готов да слушам, како ми наредиш биће извршено.

У Јерусалиму седме индикције, месеца једанаестог.
Твога Величанства највернији и најпонижнији слуга,
Намесник Публије Лентула.

Нехришћански извори о Христу

Гај Корнилије Тацит (Gaius Cornelius Tacitus) живео између 56. и 117. године, римски сенатор и историчар, пишући о одлуци императора Нерона да оптужи хришћане за пожар који је уништио Рим 64. године после Христа каже:

„Нерон је свалио кривицу на омрзнуту групу, звану у народу Хришћани. Христос, одакле је та група и добила име, је подвргнут најгорој казни за време владавине Тиберија, коју је извршио Понтије Пилат, и најгоре празноверје, угушено за моменат, појавило се не само у Јудеји, првом извору зла, него чак и у Риму...”

(Наведени текст даје потврду о пореклу имена хришћани а самим тим и о историјском постојању Исуса Христа. Говори о Христовом распећу, казни која је у то доба у Римском царству била најгора могућа. Потврђује време извршења казне – у време Понтија Пилата. Говори о „најгорем празноверју” које се после распећа проширило чак и на Рим. Реч је заправо о Васкрслом Христу, чуду које је за једног многобошца Римљанина, какав је био Тацит, једино тако могло и звучати – тумаче хришћански теолози). ■

Приредио Владимир ВЈЕШТИЋ

Христу

ДОСТОЈЕВСКИ: ХРИСТОС И ИСТИНА

Међу документима у књижевној заоставштини Достојевског пронађена је забелешка: „Написати књигу о Исусу Христу”. Забелешка је настала по завршетку романа „Браћа Карамазови” односно пред саму смрт славног писца.

Не зна се тачно какву је књигу Достојевски имао у плану, да ли би то био наставак „Браћа Карамазови” или посебно дело о Исусу Христу.

– Ја верујем да нема ничег дивнијег, дубљег, симпатичнијег, разумнијег, људскијег и савршенијег од Христа. Са суревњивом љубављу ја говорим себи, да не само нема њему слична, него и да не може бити. Штавише, ја изјављујем: када би ми неко могао доказати да је Христос ван истине, и када би истина збиља искључивала Христа, ја бих претпоставио да останем са Христом, а не са истином. Без Христа све одједном постаје одвратно и грешно. Покажите ми нешто боље од Христа! Покажите ми ваше праведнике које ћете ставити место Христа – писао је Достојевски.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. март

Православни

22. март – Светих четрдесет мученика севастијских – Младенци
30. март – Свети Алексеј човек Божији

Римокатолички

19. март – Св. Јосип, заручник Блажене Дјевице Марије
25. март – Навјештење Господиново – Благовијест
29. март – Недеља муке Господње – Цвјетница

СВЕТИХ ЧЕТРДЕСЕТ МУЧЕНИКА СЕВАСТИЈСКИХ – МЛАДЕНЦИ

Били су војници у римској војсци али веровали су у Исуса Христа. Када је отпочело гоњење у време цара Лицинија, они су изведени на суд пред војводу и овај им је запретио да ће им одузети част војничку, на шта је један од њих – Свети Кандид одговорио: „Не само част војничку, но и тела наша узми од нас; ништа нам није драже и чесније од Христа Бога нашега.” После тога наредио је војвода слугама да камењем бију свете мученике. Али, када су слуге бацали камење на хришћане, камење се враћало и падало на њих саме. Један камен пао је војводи на лице и разбио му зубе. Мучитељи потом везаше свете мученике и бацише их у језеро, и поставише стражу унаоколо, да ниједан не изађе. Био је страشان мраз, и језеро се ледило око тела мученичких. Да би муке биле јаче, мучитељи загрејаше и осветлише купатило крај језера не би ли како прелестили кога од њих да се одрекне Христа и призна идоле римске. Заиста, један се прелести, изађе из воде и уђе у купатило. Хришћани верују да је ноћу пала необична светлост с неба, која је разгрејала воду у језеру и тела мученика, а са том светлошћу се са неба спустило тридесет девет венаца на главе њихове. То је видео један стражар с обале, па се свуче, исповеди име Исуса Христа, и уђе у језеро, да би се он удостојио оног четрдесетог венца. И заиста, на њега сиђе тај последњи венац. Сутрадан изненади се цео град кад виде мученике живе. Тада судије наредише те им пребише голени, и бацише тела њихова у воду, да их хришћани не узму. Хришћани такође верују да су се трећега дана јавили мученици месном епископу Петру и позвали га да сакупи по води и извади мошти њихове. Изађе епископ по ноћи са клиром својим, и видеше на води где се светле мошти мученичке. И свака кост која је била одвојена од тела њихових, исплива на површину и светела се као свећа. Покупили су их и часно сахранили. Мученички су пострадали 320. године. ■

Прве војне болнице у Србији

Те 1836. године Србија је бројала око 2.000 војника, имала батаљон пешадије, батерију артиљерије и ескадрон коњице. Тада је, по речима доктора Линденмајера, дошло до потребе за организовањем болница у местима где ће постојати гарнизони, па су војне болнице отворене у Крагујевцу, Београду и Пожаревцу. Ту су се налазили и кнежеви дворови и јединице гвардије (Крагујевац и Пожаревац) као и чета од 250 солдата у Београду.

Хиландарски медицински кодекс, с краја 15. и почетка 16. века, доноси, на више од 400 страница, бројне списе који на посебан начин обрађује одређене медицинске дисциплине, посебно начине лечења заступљене у оном времену. Један од тих је и спис о отровима, чије је цело једно поглавље намењено лекару (...А ти враче када видиш такову воду...). Тај спис садржи и одломке познатог Галеновог списка о отровима, али и неке изводе других аутора.

Спис о заразним болестима намењен је, такође, лекару (лист 61–73) и у њему се говори о куги, богињама и морбилима. Тумачење етиологије тих обољења засновано је на класичној Галеновој мијазматичној теорији, а садржи и нека од гледишта Хипократа, која су била значајна све до 17. века, па и касније. У њему се помиње и космички утицај на настајање епидемија, а многа гледишта која тај спис заступа постојала су у науци све док Пастер није открио узроке инфекције. Занимљиво је гледиште да се највећи број обољевања од куге дешава онда када се епидемија појави у лето, када су и последице болести најтеже. Спис говори и о предузимању мера за спречавање преношења куге, што је веома значајно ако се узме у обзир да се учење Ђиролама Фракастра, које каже да се заразна обољења преносе са оболелих на здраве, јавља тек средином 16. века, у време преписивања Хиландарског медицинског

кодекса. Под утицајем тог учења отварају се карантини за изолацију оболелих.

Прапочеци дезинфекције

Чак до прве половине 19. века значајна пажња поклањана је неким медицинским правилима у борби против заразних болести, која је прописивао Хиландарски кодекс: дезинфекција сирћетом код куге, мирисање пријатних мириса и слично. Када се у Срему 1795. године појавила куга (иришка куга) председник аустријске царске комисије за сузбијање иришке куге препоручивао је да се новац примљен за продату робу од турских поданика стави у суд са сирћетом и одатле штапаљкама даје аустријском продавцу.

Спис о утврђивању болести помоћу мокраће (уроскопији) један је од опширних у Хиландарском кодексу, а у средњем веку без њега није могао бити ни један лекар.

Спис о маларији каже: „...постоје три грознице које настају због велике гњилости (колере). Једна од њих ухвати само један дан, друга сваког дана, а трећа сваког другог. Последња је најлакша. Грозница настаје углавном због распадања материје у организму (гњилости) и накупљања флегме. Због тога што се последња нагомилава долази до појаве обољења од грознице...”.

Војна болница у Нишу

Спис о припремању лекова говори о различитим начинима њихове употребе и међу њима су најзначајнији они који говоре о припремању масти, пилула, емпластера и сирупа. У последњем делу тог списка углавном се говори о упутствима за припрему лекова.

Спис о оболењу каузос (пегави тифус?) налази се на листу 114–116 и верује се да би могао да говори о појави пегавца.

Спис о акутним огњицама веома детаљно и темељно говори о патогенези и терапији огњица, док Спис о пуштању крви садржи практична упутства о томе колико често треба пуштати крв у сваком од годишњих доба.

Спис о лекарској етици заправо чине два сачувана списка, од којих се у једном говори не само о лекарској етици, већ и дужности лекара да сузбија надрилекарство. Тај спис је део списка о пулсу и налази се на трећем листу, а објашњава на који начин лекар треба да поступа када долази да прегледа болесника. Саветује се да не треба одмах по доласку код пацијента да прегледа болесног човека, већ да прво узме све податке у вези са боловањем (данашњим речником казано да узме анамнезу). Ово је, како спис каже, неопходно зато што узбуђење утиче на појачање пулса, па лекар мора бити обазрив, не сме се збунити ако су ту болесникови пријатељи. Такође, лекар не сме бити лаком на новац и да се тиме руководи при лечењу, већ треба да га води љубав према човеку који га је позвао да му помогне. Укућани ће често, каже спис, тражити помоћ надрилекара, па је важно да лекар ово што пре од њих сазна, иако ће они то од њега крити. Ако нађе лекове („билије“) које је препоручио надрилекар то мора одмах рећи болеснику („...јегда видиш неку траву... и реци јему ево што ти је...“) и објаснити му да је то разлог погоршања његове болести.

Гарнизонски шпитаљи

Србија је тридесетих година 19. века била још недефинисана вазална творевина Турског царства, без

домаћих школованих кадрова, неразвијена и сиромашна, без устава и са Народном скупштином којом се управљало ад хок, углавном онако како је то желео њен неписмени владар кнез Милош Обреновић. Ред је требало унети Сретењским уставом (Крагујевац, 2. фебруар 1835), из којег је проистекла „Уредба о саставу државног совјета“, где члан 167. каже да се „...Попечитељство војених дјела има...старати о средствима којима би се здравље војника одржало, и о болницама и другим за војску полезним заведенијама...“.

Тај устав, урађен по угледу на најважније законе развијених европских држава, демократски и по много чему знатно испред свог времена, никада није ступио на снагу због противљења Турске, Русије и Аустрије, па се Србијом и даље управљало из кнежеве канцеларије у оквиру које је радила и Војено-полицајна канцеларија, отворена 1835–1836. године (Архив Србије, *Војносанишћешки преглед*, Александар С. Недок, волумен 66, број 3).

Те 1836. године Србија је бројала око 2.000 војника, имала батаљон пешадије, батерију артиљерије и ескадрон коњице. Тада је, по речима доктора Линденмајера, дошло до потребе за организовањем болница у местима где ће постојати гарнизони, па су војне болнице отворене у Крагујевцу, Београду и Пожаревцу. Ту су се налазили и кнежеви дворови и јединице гвардије (Крагујевац и Пожаревац) као и чета од 250 солдата у Београду.

У то време о јединицама гвардије у Србији бринули су грађански лекари који су се у њима нашли службом.

Кнез је, ради лакшег командовања Србијом, земљу поделио на четири команде, административне и војнополицијске јединице, а у свакој је постављао по једног лекара чији је задатак био да брине о здрављу народа и војника. Пошто је све више лекара долазило у Србију, кнез поставља лекаре у све четири комаде: доктора Емериха Линденмајера у Подринско-савској команди, која је припадала Шапцу, доктора Карла Белонија у Моравско-подринској команди, која је припадала Чачку, доктора Јосипа Ребрића у Дунавско-тимочкој команди (Неготин) и доктора Карла Пацека, који је био и његов лични лекар у Средоточној команди у Крагујевцу. О здрављу кнежеве

породице у Пожаревцу бринуо је као „придворни лекар“ доктор Максим Николић-Мишковићев, који се уједно старао и о здрављу јединице пожаревачке Гвардије.

Од свих болница, Војна болница у Београду, „Солдачки шпитаљ“, која се налазила у Савамали од 1836. године, у делу зграде касарне, према документима из Архива Србије, испуњавала је све услове да се назове војном болницом – имала је сталног лекара, посебне просторије за смештај особља и болесника, минималну количину намештаја, обезбеђену исхрану болесника и могућност редовног снабдевања лековима. Кнезов „придворни лекар“ у Београду, доктор Јован Штекер био је задужен и да обилази болеснике у војној болници, што се показало као недовољно.

Тада је главни војни комесар Јова Вељковић, упутио кнезу писмо у коме објашњава неопходност да се за Војну болницу одреди један хирург, јер када доктор Штекер, после јутарњег обиласка, оде, нема другог лекара који би се о болесницима бринуо. Доктор Штекер, увређен овим писмом, напушта болницу и прелази код турског везира.

С обзиром на то да се болница, по одласку доктора Јована Штекера, нашла у тешкој ситуацији, кнез наређује да доктор Линденмајер одмах пређе из Крагујевца у Београд, но Тома Вучић-Перишић није био задовољан, јер „...поменути доктор много којешта захтева...“. Кнез наређује да се доктору одреди соба у касарни, да се захтеви о нужним набавкама изврше и да „...оћемо да се он непрестано у касарни налази...“.

Линдермајер се кратко задржао у Београду, а на његово место убрзо долази доктор Белони који је војну болницу описао као место у левом крилу касарне, у приземљу, са 80 кревета. Лекарска соба налазила се на првом спрату. Тачна локација ове болнице није позната, јер је кнежевом наредбом цела Савамала расељена и спаљена ради ширења града ка Теразијама и Палилули где се већ градила нова болница.

кнез Александар Карађорђевић потписао указ којим се проглашава „Закон о устројењу шпитаља централне војске“.

Када се у зиму 1837–1838. године међу војницима појавила епидемија великих богиња, а затим и трбушног тифуса (од кога је оболео и сам доктор Белони), по Белонијевој наредби болница је премештена у нову зграду варошког суда. Имала је 60 кревета и налазила се у близини данашњег Зеленог венца, на једној ливади. По оздрављењу, доктор Белони напушта болницу, а његову дужност преузима доктор Херман Мајерт.

Једна од последњих одлука кнеза Милоша, пре абдикације у јуну 1839. године, била је да се цела зграда на Палилули, у коју је војна болница премештена, болници и додели (Палилулска касарна). Нова војна болница имала је собе за офицере, шпитаљске слуге, цејгхаус – простор за прљава рубље и одећу, део за интерне болеснике, за спољне болеснике, за шугаве, за прездравеле, собе за мртваце, за купање болесника и за постељне ствари. Примала је око 50 болесника, а међу особљем су била и „два момка за послуживање болесника и две слушкиње за прање и посао око мртваца“ (Архив Србије, *Војносаниџетски преглед*, Александар С. Недок, волумен 66, број 3).

Зграда за Војну болницу почела је да се гради тек неколико година касније, на месту где се данас налази Трећа београдска гимназија и усељена је 1848. године. Болница није имала адекватно снабдевање водом, нити одговарајуће санитарije, па се показала неуспоредиво. Но, тек у првој деценији 20. века пресељена је у комплекс на Врачару, а одатле, у новој Југославији, као Војномедицинска академија у савремени нови објекат.

Београдска војна болница је једина са непрекинутим континуитетом, осим током два светска рата (мада је и тада деловала у измењеним околностима и на специфичан начин). По аутору А. С. Недоку, војна болница је од 1836. године до данас деловала на шест локација у Београду, где је, од најгрубљих и најједноставнијих солдатских шпитаља, преко Војне болнице Дунавске дивизије и Главне болнице НОВЈ, израсла у данашњу савремену Војномедицинску академију. ■

(Крај)

Болница централне војске

Као званичан дан оснивања прве београдске војне болнице сматра се 19. фебруар/2. март 1844. године када је

Изнуђен рат

Анализом садржаја докумената о унутрашњим приликама у Србији и њеном међународном положају у периоду од 1875. до 1914. године, аутори монографије установили су да је Србија изводила изнуђену опсежну обавештајну операцију ради одбране своје политичке независности и ослобођења поробљених сународника у Отоманском царству и Аустроугарској монархији

Сазнања о историји оружаних сукоба, између осталог, указују на то да сваком масовном физичком уништењу претходи „подземно” ратовање између „првог” (обавештајног) ешелона сукобљених страна. Аутори књиге „Шпијунско ратовање Краљевине Србије уочи Великог рата” Милан Мијалковски, Душко Томић, Звонимир Пешић и Зоран Антић солидни су познаваоци шпијунског ратовања. Своја истраживања, с једне стране, о узроцима, току и резултатима шпијунског ратовања против Србије уочи Великог рата, а с друге стране о томе како (и колико успешно) се Србија бранила од те специфичне „невидљиве” агресије, презентовали су у штиву које заокупља пажњу читаоца и постаје неодвојиви део његовог свакодневног ангажовања на оснаживању истине о том најтежем периоду у историји српског народа.

Монографија има два поглавља. Први део, „Шпијунска агресија Хабзбурга против Краљевине Србије”, обилује чињеницама које разоткривају незајажљиве територијалне претензије Аустроугарске монархије према Балкану. У складу с пројектованим продором до Солуна, Беч је од Берлинског конгреса (1878) до 1914. године константно предузимао усклађене дипломатске, шпијунске, економске, царинске и пропагандне делатности против Србије и Срба под турском окупацијом (у Старој Србији и Македонији) и примењивао терор против Срба у Босни и Херцеговини. Све то је чинио с циљем да уништи Србију као независну државу, створи „босанску нацију” у Босни и Херцеговини и преотме Стару Србију и Македонију од Турске. Током провођења шпијунске агресије вешто је манипулисао Бугарском и Арнаутима, нудећи им уступке на штету Срба.

Суочен с одсудном одбраном Србије и жилавим отпором Срба ван Србије, односно закључивши да шпијунском агресијом не може постићи пројектовани циљ, бечки агресор је у периоду од 1908. до 1914. године двадесетак пута доносио одлуку о војној акцији против Србије и одустајао од њене реализације. Стога је за атентат у Сарајеву 28. јуна 1914. неосновано оптужио Србију и потом је, уз подршку Немачке, напао.

У другом поглављу, „Обавештајно одбрамбено-офанзивно ангажовање Кнежевине/Краљевине Србије”, аутори

аргументовано установљавају да је Србија била принуђена да се од шпијунске агресије Аустроугарске брани применом сличне стратегије и тактике. Наиме, на матичној територији чинила је одговарајуће напоре на онемогућавању субверзивних делатности бечких шпијуна, док је у свом окружењу деловала обавештајно-офанзивно ради успешног сазнавања виталних тајни (намера и могућности) противника.

Обавештајна служба Главног ђенералштаба српске војске била је основни носилац шпијунског ратовања Краљевине Србије. Српски обавештајци бранили су српство од непријатеља применом свих општепознатих метода подземног ратовања. Наиме, стварали су агентурне мреже на терену преко којих су откривали намере и способности Аустроугарске и Турске и користили прибављена сазнања за предузимање адекватних одбрамбених мера. Истовремено, организовали су Србе под туђинском влашћу за самоодбрану. Четничка акција имала је пресудну улогу у супротстављању бугарском тероризму против Срба у Старој Србији и Македонији. У том погледу, наглашену улогу имали су патриотска удружења „Српска одбрана у Турској”, „Народна одбрана” и младобосанци, а од 1911. године и тајно удружење „Уједињење или смрт”.

Био је немерљив допринос шпијунског ратовања Краљевине Србије у величанственим победама српске војске код Куманова и Битоља у Првом

балканском рату и у Брегалничкој битки у Другом балканском рату. Међутим, круна шпијунског ратовања представљала је изнуђена одлука Аустроугарске монархије да агресију на Србију 1914. године изврши из правца Босне и Херцеговине, знатно неповољнијег правца од оног с простора Срема и Баната. Страх од устанка Срба у Босни и Херцеговини пресудно је утицао на такву одлуку Беча.

Посебно значајни део књиге представљају прилози – изворни документи који омогућавају читаоцу да сазна многе чињенице, први пут саопштене јавности. Такође, обиље шема и слика, уз стотину наведених извора, у довољној мери потврђују чињеничну утемељеност материјала. ■

Ј. ДИНИЋ

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Управа за људске ресурсе

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем у професионалну војну службу у својству подофицира на неодређено време

На основу члана 39. и 40. Закона о Војсци Србије („Службени гласник Републике Србије” бр. 116/07, 88/09 и 101/10-др. закон) и на основу члана 3. став 1. тачка 1. Уредбе о пријему у професионалну војну службу („Службени гласник РС” број 112/08 и 34/10) Управа за људске ресурсе ГШ ВС расписује јавни конкурс за пријем у професионалну војну службу на неодређено време:

У својству подофицира музичке службе, сви у месту службовања Београд:

- музичар пикола – 1 извршилац,
- музичар флаута – 1 извршилац,
- музичар саксофон баритон – 1 извршилац,
- музичар тенор – 1 извршилац,
- музичар хорна 3 – 1 извршилац.

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање, укључујући и лица запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Општи услови конкурса:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци,
- да нису старији од 40 година, и
- да су одслужили војни рок са оружјем (за кандидате мушког пола).

Посебни услови конкурса:

- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије и ван Војске Србије,
- да су кандидати који су на служби у Војсци Србије и Министарству одбране у току службе повољно оцењивани и да им је просек службених оцена у току службе најмање „врло добар”,
- да кандидати имају завршено одговарајуће образовање:
 - музичар пикола – завршена средња музичка школа (4. степен стручне спреме) – инструментални одсек (пикола);
 - музичар флаута – завршена средња музичка школа (4. степен стручне спреме) – инструментални одсек (флаута);
 - музичар саксофон баритон – завршена средња музичка школа (4. степен стручне спреме) – инструментални одсек (саксофон-баритон);
 - музичар тенор – завршена средња музичка школа (4. степен стручне спреме) – инструментални одсек (тенор);
 - музичар хорна 3 – завршена средња музичка школа (4. степен стручне спреме) – инструментални одсек (хорна).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе краћу радну биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (ако је на обрасцу без холограма не старији од шест месеци – оригинал или фотокопија оверена у суду или општини),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци – оригинал или фотокопија оверена у суду или општини),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),
- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци (не старији од шест месеци),
- уверење о регулисању војне обавезе под оружјем, са назнаком чина у резерви (издаје Регионални центар МО за локалну самоуправу у коме се лице води у евиденцији),
- оверен и потписан КОЛП прилажу само кандидати који су професионални војници и подофицири или цивилна лица на служби у ВС и МО.

Пре пријема у професионалну војну службу кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на психолошко тестирање и проверу физичке способности. Кандидати који уђу у најужи избор биће позивани на интервју и упућени на лекарски преглед ради оцене способности за пријем у професионалну војну службу и за њих ће бити извршена безбедносна провера.

Предност при избору и пријему имаће кандидати који су резервни подофицири.

Непотпуне, неблаговремене или неразумљиве пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у даље разматрање.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављају се путем поште на адресу:

Генералштаб Војске Србије

Команда Гарде

Гардијска бр. 5, 11000 Београд

са знаком „за пријем лица по јавном конкурсy”

Рок за подношење пријава на конкурс је 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана”. Све информације везане за конкурс могу се добити на телефон 011/2064-115.■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за реизбор у звање наставника

Реизбор у звање једног наставника за ужу научну област ОРАЛНА МЕДИЦИНА у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да је кандидат професионални припадник Војске Србије;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1) Научни односно стручни радови објављени у научним часописима или зборницима са рецензијама од избора у звање доцента и то:

- (1) најмање један *in extenso* рад, као први аутор у часопису са импакт фактором са Journal Citation Report

(JCR) листе чија је вредност најмање 0.75, односно више радова у часописима са JCR листе (први аутор у једном) чији је кумулативни импакт фактор 0.75;

- (2) најмање један *in extenso* рад у часопису индексираним у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
- (3) најмање два *in extenso* рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

Рад из категорије (2) може бити замењен радом из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2).

2) Остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у *Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника*, који преузети са интернет адреса www.uo.mod.gov.rs или www.mfvma.mod.gov.rs или у Секретаријату Медицинског факултета Војномедицинске академије);

2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;

3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

НАЧИН КОНКУРСАЊА

Пријаве на конкурс за реизбор у звање наставника подносе се на адресу **Војномедицинске академије, Црнотравска број 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за реизбор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ
ОБЈАВЉУЈЕ

ПОНИШТЕЊЕ ДЕЛА КОНКУРСА

Поништава се део Јавног конкурса за избор/реизбор наставника и сарадника на Медицинском факултету Војномедицинске академије објављеног у магазину „Одбрана“ број 222. од 15. децембра 2014. године у делу који се односи на реизбор у звање доцента за ужу научну област орална медицина.

**АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ
ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА**

БЕЗ ЖИРАНТА УЧЕШЋА ЧЕКОВА КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

PLANETBIKE Интернет презентација и избор модела на www.venerabike.com

КОТИК Д.О.О.
Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб: 063/370-138
Факс: 013/345-930
Е-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:
- ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
- МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:
бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема, аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља, аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача, програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере, електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема, бела техника и телевизори...

ALPHA CITY

ОДАБЕРИТЕ СТАН ЗА ЖИВОТ СА СТИЛОМ

УСЕЛЈИВО! **УКЊИЖЕНО!**

ZVEZDARA-BEOGRAD **ul. Živka Davidovića 81**

- 7 stambenih lamela
- 299 stanova
- 2 nivoa garaža
- supermarket
- prostor za igru dece
- dobra saradnja sa bankama

011 28 60 727 060 033 00 72
alpha-city.rs office@alphaconstruction.rs

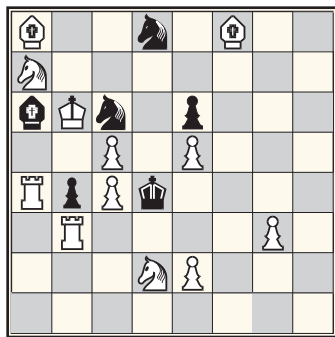
ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ

ПРВОНАГРАЂЕНИ ПРОБЛЕМИ ВАЛЕНТИНА РУДЕНКА

Један од највише награђиваних проблемиста Валентин Руденко као ученик и следбеник Лава Лошинског компоновао је преко 700 разних врста проблема од чега је 225 првонаграђених, од којих приказујемо један тропотез и четворопотез. Решења објављујемо у следећем броју.

Проблем број 1. – Мат у 3 потеза

Валентин РУДЕНКО – Часопис „64“ (1972) 1. награда (11. Шампионат СССР)

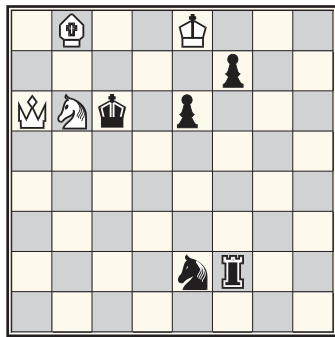
Позиција на дијаграму:

Бели: Kb6, Ta4, Tb3, La8, Lf8, Sa7, Sd2, пешаци: c4, c5, e2, e5, g3 (12 фигура)

Црни: Kd4, La6, Sc6, Sd8, пешаци: b4, e6 (6 фигура)

Проблем број 2. – Мат у 4 потеза

Валентин РУДЕНКО – „Československy šach“ (1956) 1. награда

Позиција на дијаграму:

Бели: Ke8, Da6, Lb8, Sb6 (4 фигура)

Црни: Kc6, Tf2, Se2, пешаци: e6, f7 (5 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

С
У
Д
О
К
У

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3×3.

					9
	7	4		2	6
4		2			5
	4	3		1	
	6	5		7	2
	1		7	9	
5				4	2
1	2			8	3
9					

Решење коњићевих скокова: Четири чавчића на чунчићу чучећи ћијућу; Шаш деветорошаш, како се раздеветорошашио!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЋОКИЋ

17	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								18							19	
	20								21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35			36							37						
38				39							40					
41						42						43				
44							45							46		
	47							48								
49				50						51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: парадокс, радикали, Сас, р, апа трапа, аматерка, в, ОН, Нистатин, пекарски, багаж, тонирати, анимал, амulette, отијатар, ваде, Бананамен, карабини, АН, ИР, Балмина, олајавати, лиса, Аријанит, дати гас, испрос, сатарица, Прадо, Скадрани, планинци, кам, т, састојци, тенкиста, о, Ана, кипарски, камсионет.

ВОДОРАВНО:

17. Хронично стечено обољење коже, 18. Расол, пац, 19. Узвик изненађења, 20. Становник Анадолије, 21. Лекар против жуљева и брадавица, 23. Јединствени тарифни систем (скр.), 24. Криви рог, позауна (мн.), 25. Мишићи обртачи, 26. На изглед, 27. Ученици неке школе, 28. Отицање, 29. Окамењени цвет, 30. Пискарало, шкрабало, 31. Славни филозоф, Фридрих („Тако је говорио Заратустра“), 32. Лишито грађанских права (грч.), 33. Крити се, 34. Улица (скр.), 35. К, према, 36. Присталица итацизма, 37. Муза Жана-Лика Годара, једног од зачетника Новог таласа, 38. Град у Белгији, 39. Безначајан, безвредан, 40. Највиши врх Беласице, Радомир, 41. Шпекуланти на берзама, 42. Народно женско име, 43. Љутито (муз.), 44. Присталица етатизма, 45. Питомец војне академије, 46. Надимак песника Владислава Петковић, 47. Врста лека, антимиотик, 48. Највеће острво у Средоземном мору, 49. Име глумице Арепине, 50. Одредити тежину таре, 51. Фудбалски клуб из Бергама.

УСПРАВНО:

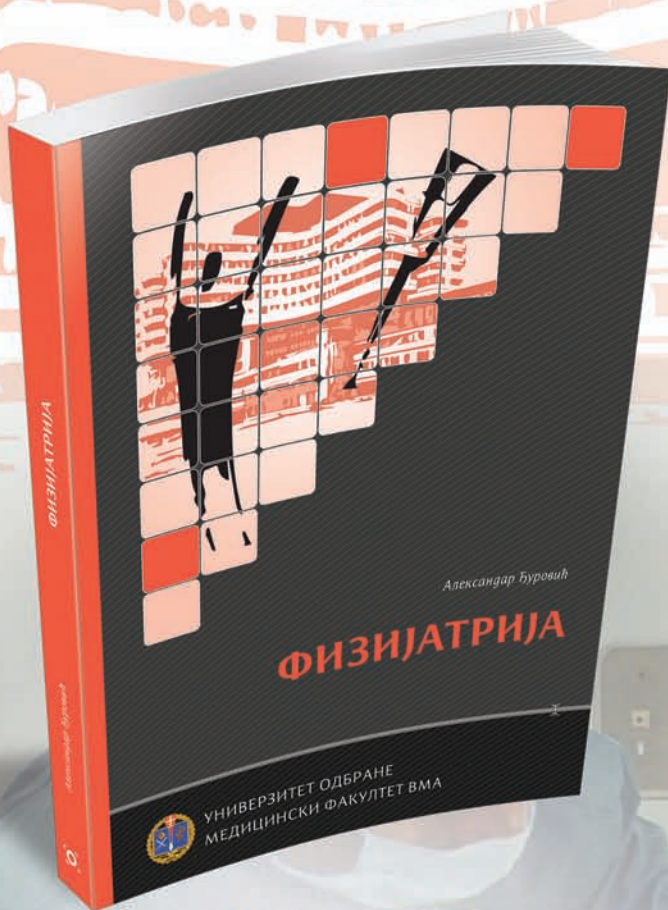
1. Стуб образовања Војске Србије, обележава свој празник 18. марта, 2. Бивши италијански фудбалер, Мауро, 3. Аутознака Инђије, 4. Кристаласта стена, 5. Дан пуног месеца у староримској години, 6. Планинци, 7. Прилично лак, 8. Морска неман (грч. мит.), 9. Антички град у Грчкој, 10. Ауто-центар (скр.), 11. Име филмске диве Монро, 12. У тај час, 13. Наука о говорништву, 14. Старогрчки песник, 15. Монаси, калуђери, 16. Јеврејски мислилац, 18. Научник који се бави атомистиком, 19. Опис пута, итинераријум, 20. Руда тантала, 21. Продужетак, 22. Изводити рачун, 24. Одбори, 25. Јединења цијана са металима, 27. Стручњак за иранистику, 28. Минерал из пустиње Атакаме, 30. Имати муку, тиштити, 31. Прах који спречава врење, 33. Танка, витка, 34. Град у Нигерији, 36. Смрзла роса, 37. Исмаелитски атентатори, асасини, 39. Горњи део стопала, рис, 40. Јелена одмила, 42. Отпадак од сена, трина, 43. Аждаја, неман, 45. Иницијали сликара Рјепина, 46. Лична заменица.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

Уџбеници Медицинског факултета Војномедицинске академије онедавно су у продаји.
Књиге у издању Медија центра „Одбрана“ потписују
врхунски стручњаци из области физијатрије и трансфузиологије.

ФИЗИЈАТРИЈА

аутора Александра Ђуровића

Броширано / ф. 17,5x25, 340 стр.
шифра: 111318 / Цена: **880,00**

ОСНОВИ ТРАНСФУЗИОЛОГИЈЕ СА ХЕМОБИОЛОГИЈОМ

аутора Беле Балинта, Душана Вучетића,
Гордане Остојић и Марике Љубенове

Броширано / ф. 17,5x25, 248 стр.
шифра: 111319 / Цена: **550,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра _____, комада _____
2. Шифра _____, комада _____

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази циелокупној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштом/експресом на шериш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

YUGOIMPORT - SDPR

ПОКРОВИТЕЉ
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UNDER THE AUSPICES
OF THE MINISTRY OF DEFENSE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА
И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ПАРТНЕР 2015
Београдски сајам, Београд, Србија
23–26. јун 2015.

PARTNER 2015

Sajam naoružanja

INTERNATIONAL FAIR OF ARMAMENTS
AND DEFENSE EQUIPMENT
Belgrade Fair, Belgrade, Serbia
June 23–26, 2015

www.partner.mod.gov.rs

БЕОГРАДСКИ САЈАМ

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

99

Нови клипни авион из Русије

ЈАКОВЉЕВ ЗА ПОЧЕТНИКЕ

Наоружана мала
оклопна возила

ПИКАП БОРЦИ

Друга генерација МиГ-21

ЧИСТОКРВНИ ПРЕСРЕТАЧ

Вишецевни лансери невођених ракетних зрна

ЗАНИМЉИВ

САДРЖАЈ

- Вишецевни лансери
невођених ракетних зрна
ЗАНИМЉИВ СПОЈ 2
- Нови клипни авион из Русије
ЈАКОВЉЕВ ЗА ПОЧЕТНИКЕ 7
- Речне флотиле Јужне Америке (3)
РЕЧНЕ КОРВЕТЕ 13
- Наоружана мала оклопна возила
ПИКАП БОРЦИ 18
- Бајонети кроз историју
БРАК ИЗМЕЂУ ДВА ОРУЖЈА 20
- Друга генерација МиГ-21
ЧИСТОКРВНИ ПРЕСРЕТАЧ 26

Уредник прилога
Мира Шведић

Генерални тренд у развоју вишецевних ракетних лансера помак је ка већим калибрима и дометима, односно примени система за навођење. Ти су трендови разумљиви с обзиром на перманентну потребу за повећањем домета и ефикасности на циљу, али врло често изискују употребу релативно великих и тешких возила за превоз. Једна сасвим другачија тенденција била је присутна од самог почетка примене вишецевних ракетних лансера, а то је тежња за развојем што је могуће лаганијег лансера, уз употребу невођених ракетних зрна, иначе коришћених и са авиона и хеликоптера.

СПОЈ

Први оперативни вишецевни ракетни лансери (ВРЛ) били су популарне руске „каћуше“, које су се 1939. појавили са ознаком БМ-13, а касније и у још два облика – БМ-8 и БМ-31. Сваки од наведених лансера користио је различите ракете различитих перформанси, пречника 82, 132 и 300 милиметара. Коришћен је и огроман број различитих платформи – од вучених лансера, преко камиона, тенкова, све до железничких вагона. Једноставно, Совјети су схватили ефикасност тих оруђа, те нису бирали средства да их допреме до бојишта.

Немци су користили своје ракете од 150, 210, 280/320 и 300 mm са вучних и самоходних платформи. Британци су имали сопствено виђење ракетне артиљерије типа „Land Mattress“ са ракетама пречника 76 mm и бојевим главама 127 mm, док су Американци користили вучне лансере М8 пречника 114 mm и Т34 „Calliope“ на тенку М4 са ракетама 114 mm и 183 милиметара.

Ефекат таквих средстава на циљу био је страховит, иако се прецизност и домет нису могли мерити са класичном артиљеријом. У то време, добар део коришћених ракета водио је порекло, односно, коришћен је и са јуришних авиона и ловаца-бомбардера. Овај приступ био је резултат ратне нужде, мада је већ у то доба почела диференцијација на лаке ракете веће почетне брзине боље прилагођене за дејство са авиона и споријих, тежих ракета веће разорне моћи, које су биле погодније за лансирање са земље. Ове последње би, у случају употребе са авиона, у великој мери смањиле перформансе летелица, те су ипак ређе коришћене. Касније су ракете лансиране са авиона, назване невођеним ракетним зрнима (НРЗ) доживеле велику популарност, а калибар им се даље смањио, брзина повећала, а бојеве главе су доживеле велик варијетет: од парчадно-разорних, преко кумулативних, парладно-кумулятивних, запа-

љивих, думних за обележавање циљева, опремљене стрелицама, касетних и др.

Тежња за лаганим лансерима

Била је слична и тенденција код копнених лансера, са изузетком димензија, које су вишеструко премашиле НРЗ. То је изискивало употребу све већих и комплекснијих платформи за лансирање, од којих су неке и гусеничне и точкашке масе веће од 40 тона! Ратна пракса, међутим, показала је да је у појединим случајевима корисно имати лагане лансере, згодне за вучу лаким теренским возилима или чак превожене на задњем делу платформе таквих возила, па чак и транспортованих људском снагом. Такви сценарији карактеристични су за тешко проходне терене попут брдско-планинских са слабо развијеном путном мрежом, земље трећег света са слабом инфраструктуром у погледу путева и мостова, односно са мостовима мале носивости, у случају партизанског начина ратовања где је тешка опрема више оптерећење него корист и при дејству лако опремљених ваздушноде-сантних и специјалних јединица.

Корисно је споменути и постојање тзв. партизанских лансера, обично једноцевних, које су транспортовале групе људи и/или теретна грла. Показало се, међутим, да су таква оруђа упитне употребљивости, с обзиром на релативно велико растурање на циљу, што у комбинацији с јед-

ном ракетом не може да обезбеди сигурно уништење циља.

Као врло угодно решење лаганог ВРЛ, појавила се стара идеја употребе авионских НРЗ, чији је калибар у међувремену смањен на око 80 милиметара. На тај начин постиже се сличан домет, али се за исту масу традиционалних кратких ракета калибра 107–140 mm може лансирати вишеструко више НРЗ, са већом вероватноћом погађања циља. Осим тога, НРЗ се у великом броју производе и користе са авиона и хеликоптера, те се комплетни ваздухопловни лансери могу успешно користити у оквиру копнених ВРЛ. Коначно, посебна погодност је најновија тенденција развоја вођених ракетних зрна (ВРЗ) која су успешно употребљена уместо НРЗ са драстично повећаном вероватноћом погађања.

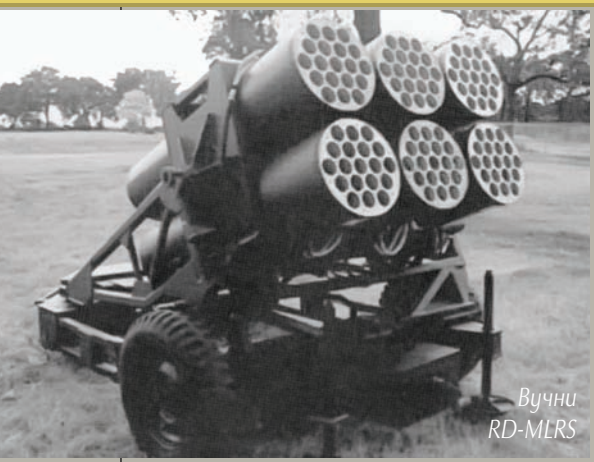
Са више десетина ракета на једном лансеру, уз врло ефикасне бојеве главе, лансери овог типа могу у догледно време знатно добити на популарности. Ипак, за сада, у свету постоји неколико решења занимљивих вишецевних ракетних лансера, које ћемо овом приликом представити.

Италијански FIRO S 6

Италијанско средство FIROS 6 користило је неке од најлаганијих ракета икад коришћених на неком ВРЛ. Четрдесето-моцевни кутијаста лансер нудио се монтиран на читавом низу лаганих теренских аутомобила: „Land Rover“, FIAT „Campag-

Сисџем FIROS 6

Вучни
RD-MLRS

nola", FIAT 40 PM10 и FIAT OTO 6614. Лагане ракете, масе 4,8 kg имале су бојеву главу од 2,2 kg и домет 6,5 километара. Лансер се попуњавао за око пет минута, док је брзина лансирања 10 ракета у секунди. Спектар бојевих глава обухватао је: парчадно разорну са 2.650 парчади, парчадно-кумулятивну пробојности 250 милиметара челика, разорну-запаљиву, димну и три типа вежбовних. Могло се лансирати са самог возила или из заклона, 30 m од возила.

Данас се та возила, односно ВБР, сматрају застарелим, највероватније због скромног домета и релативно малих ракета, „нерентабилних“ за ношење довољно ефикасне бојеве главе. Та су невођена ракетна зрна избачена и из наоруђања ваздухоплова.

Јужноафрички RO 68

За разлику од ракета пречника 51 милиметара, невођена ракетна зрна 68 mm се још користе на авионима и хеликоптерима многобројних земаља. Штавише, током хладног рата, та француска невођена ракетна зрна била су међу најраспрострањенијим на свету. Јужноафричка армија увела је ВРЛ који лансирају невођена ракетна зрна SNEB, са ознаком RO68 (произвођач „Mechem“), а која се употребљавају у оквиру специјалних, лагано опремљених јединица велике покретљивости. Шестоцевни лансер уграђен је на амерички теренски аутомобил „Јеер“. Маса система је 45 kg, елевација између 0 и 55°, покретање по азимуту $\pm 5^\circ$ а максимални домет је 6,5 километара. Иако постоји читав низ варијанти бојевих глава, на RO68 је коришћена само парчадно-разорна са 3.200 челичних куглица. Постоји и варијанта лансера на треношцу.

Амерички RD-MLRS

Американци су седамдесетих година прошлог века, провоцирани развојем лако преносних лансера пореклом из земаља Варшавског уговора, а пре свега СССР, као и развојем појединих јужноафричких и бразилских лансера, покренули развој сопственог система (или тачније система). Читава концепција заснована је на стандардним лансерима невођених ракетних зрна који су коришћени на појединим авионима и хеликоптерима за ракете пречника 70 mm ознаке FFAR и „Hydra“, од којих су ове последње међу најзаступљенијима на свету.

Реч је о деветнаестоцевним лансерима који се слажу у „пакете“ од три или шест, већ у зависности од варијанте. Заједнички назив за лансере овог типа је RD-MLRS: Rapid Deployment – Multiple Launch Rocket System или вишецевни ракетни лансирни систем за брзо пребацивање (мисли се на ваздушнодесантни начин транспорта). Наиме, на вучну верзију лансера поставља се шест лансера M261, док су на самоходној варијанти на возилу HMMWV, замени за популарни Јеер, уграђена три таква вишекратна лансера. То значи да је вучна варијанта имала у борбеном комплексу 114 ракета, док је на самоходној 57, што у оба случаја представља завидан борбени потенцијал.

Поред тог типа лансера, била је у плану и екстремно лагана варијанта са лансерима M260 са седам ракета. Такође, присутни су и кутијасте наменски лансери за 25 ракета, вучни или самоходни. Максимални домет био је значајних 15 километара. Са једне позиције, обично укопане, могуће је било контролисати дејство до осам лансера. Испаливање једног деветнаестоцевног лансера, у спором начину дејства, могло је да се изврши за 1,5 s, док је у брзом моду то свега

0,5 секунди. Попуна једног шестоподног лансера са 114 ракета трајала је 10 минута.

Посебна „прича“ су бојеве главе. Наиме, постојао је читав спектар бојевих глава, можда и најразвијенији у односу на сва друга невођена ракетна зрна: касетна са девет парчадно-разорно-кумулятивних бомбица M73 (M261), пробојно-разорна масе 4,5 kg M151 са програмабилним упаљачем, кумулативна M247, осветљавајућа M257 са милион кандела у трајању два минута, димна M264, са стрелицама M259E1, те пар бојевих глава које одговарају унитарним и касетним бојевим али вежбовних варијанти.

Бразилски Skyfire

Након неколико „итерација“ у виду ВРЛ 108-R, SS-06 и SBAT-70, Бразилци су на тржиште избацили лагани ВРЛ типа „Skyfire“, који лансира истоимена домаћа невођена ракетна зрна произвођача AVI-BRAS. За разлику од претходних невођених ракетних зрна у виду ракета AVC-70/SBAT-70 AV-SF-70, опремљених снажнијим ракетним мотором на чврсто гориво, скраћеним врменом трајања лета и повећаном прецизношћу. Поред тога, домет је са 7,5 km повећан на 10,5 (ракетни мотори M8 и M9) и 12 km (M10). Маса празног тридесетшестоцевног лансера је 650 kg, док је са ракетама она 1.250 килограма. Елевација је од 0 до 55°, а покретање по азимуту $\pm 5^\circ$. Лансирање се може обавити са растојања од 50 m од лансера. Ракете су пречника 70 mm и компатибилне су са лансерима по НАТО стандарду. Бојеве главе се класификују у две

Бразилски „Skyfire“

групе, компатибилне са ракетним моторима M8/9 (маса 3,8 kg) и M10 (6 kg).

На располагању су бојеве главе следећих типова: разорна AVC-70 HE, кумулативно-разорна AVC-70 AC/AP, са стрелицама AVC-70 F (компатибилна само са моторима M8/9), запаљива и димна са белим фосфором AVC-70 FB, специјална пробојна за уништавање полетно-слетних стаза AVC-70 PE и вежбовна AVC-70 E.

Белгијски LAU-97

Белгијско средство LAU-97 70 mm представља родоначелника неколико других средстава, иако га Белгија није увела у оперативну употребу својих оружаних снага. Основа тог система је четрдесетоцевни кутијаста лансер за ракете пречника 70 mm, који се поставља на задњи део теренског аутомобила. У нади да ће се остварити могућност извоза, компанија „Forges de Zeebrugge FZ” прилагодила је LAU-97 читавом низу различитих теренских возила, од којих су најпознатији француски и аустријски „Pinzgauer”. Елевација лансера износи од 0 до 55°, а азимут читавих 360°. Свих 40 ракета може се лансирати за свега шест секунди, након чега возило мења положај, како би се смањила вероватноћа откривања и противничког контрабатирања. Ово је нарочито критично јер је домет, у зависности од

Лансер LAU-97 на возилу ACMAT VLRA

коришћеног ракетног мотора, између 7,9 и 9 km (FZ68 и FZ90/NRZ-96).

Са тим ракетним моторима, на располагању су парчадно-разорне FZ-71 (8.000 парчића за летални радијус 20 m, маса бојеве главе 4,3 kg), кумулативне FZ-49 (пробојност 400 mm, три килограма), осветљавајуће M257 и димне бојеве главе FZ-63 (4,9 и 4,3 kg). Такође, постоји и касетна бојева глава FZ-100 нешто већих димензија и масе 6,2 kg, те је ракетни мотор краћи, а домет је шест километар. Ипак, касетна бојева глава носи девет парчадно-разорних бомбица, од којих свака има летални радијус 10,5–12 m (уз мањи број парчади од унитарне бојеве главе), уз пробојност 105 милиметара. FZ-32 је вежбовна бојева глава масе 2,9 килограма. Површина ко-

ју 40 ракета може да покрије износи 200×300 метара. Посада броји 2–3 војника.

Највеће интересовање средство је изазвало у Индонезији, држави чије оружане снаге дејствују на релативно великом броју острва и управо у условима који не фаворизују ВРЛ великог домета, а самим тим и масе. Наиме, Индонезани су се одлучили за монтажу двадесетоцевног лансера белгијских ракета на вучни лансер масе 365 kg (празног), а накрцаног ракетама 935 kg, чиме се обезбедила велика флексибилност. Процењено је да је за њихове услове погоднији вучни лансер, иако су дужа времена ступања у дејство и напуштања ватреног положаја, вероватно због ниже цене и могућности да га тегли практично било које теренско возило. Систем је уведен у оперативну употребу 1995. године.

Турски MAKSAM RA7040

Суочени са курдским устаницима на истоку земље, Турци су одабрали решење слично белгијском LAU-97. Курдски побуњеници не располажу савременим радарима за откривање положаја противничких лансера, нити имају озбиљна артиљеријска противбатеријска средства. У таквим условима, као и у условима брдско-планинског земљишта, лаки лансери имају велик борбени потенцијал. MAKSAM RA7040 са ракетама 70 mm представља, како назив сугерише, четрдесетоцеви вучни лансер масе празног оруђа од 1,32 тона, а пуног 1,69. Ракете се могу лансирати за 10 секунди и то са могућношћу удаљења оператера до 25 m од лансера. Углови елевације и азимута

Турски RA-7040

су као на белгијском LAU-97, а исто важи и за тучени простор од 200×300 метара.

Турци су, међутим, прихватили нешто мањи домет од 7,4 km, али уз снажнију бојеву главу масе седам килограма. Та бројка је импресивна, ако се зна да је укупна маса ракете 11,7 килограма. Такође, импресивно делује и спектар бојевих глава, који обухвата парчадне, парчадно-запаљиве, димне, касетне (кумулативно-парчадне и са минама), као и бојеве главе са стрелицама, посебно прилагођене за дејство по живој сили. Остаје да се види да ли ће Турци на овом ВРЛ да примене и вођена ракетна зрна (ВРЗ) „Roketsan Cirit“ са пробојно-противпешадијско-запаљивом бојевом главом и инерцијално-полуактивним ласерским самонавођењем на обележени циљ, од стране оператора са земље, беспилотне летелице, авиона или хеликоптера. Биће право чудо уколико такви планови не постоје и ако до реализације таквог програма не дође.

Јужнокорејска Hanwha

Јужна Кореја је такође претежно брдско-панинска земља, са северним суседом који има, према већини анализа, бројчану предност у средствима копнене војске, укључујући и артиљерију. Међутим, процене говоре да је квалитативна предност на страни Јужне Кореје. Ипак, квантитет представља квалитет сам по себи, а повезано са географским одредницама, Јужнокорејанци су се одлучили да, слично као и Турци, развију ВРЛ са невођеним ракетним зрнима. Домаће решење

је „Hanwha“, за које нема података да ли је на било који начин сродно белгијском LAU-97, али су сличности више него очигледне: идентична конфигурација на другачијем возилу, иста елевација и азимут дејства, пречник ракета такође 70 mm, као и број ракета – 40. Наиме, „Hanwha“ је постављена на теренском аутомобилу, због веће могућности контрабатирања од далеко боље опремљеног противника у односу на Курде у Турској. Међутим, на „Hanwha“ је уграђен моћан додаток најсавременије технологије, почев од потпуно аутоматског усмеравања лансера, употребом GPS и инерцијалног система.

Такође, присутна је и варијанта са лансером са закошеним страницама и 34 ракете, који је, према објављеном материјалу, способан да, поред класичних невођених ракетних зрна, испалује и вођена ракетна зрна, типа LOGIR (Low-Cost Guided Imaging Rocket – јефтина вођена ракета са захватом циља помоћу слике), попут, на пример, борбених хеликоптера. На тај начин, „Hanwha“ има изванредан борбени потенцијал, упркос домету од осам километара. Са невођеним ракетним зрнима тучена површина је 200×200 m, док је са вођеним LOGIR навођење тучене површине ипак у одређеној мери беспредметно, јер свака ракета има кружну грешку од свега око један метар! Тиме је обезбеђено директно погађање циљева попут тенкова, бункера, па чак и бродова само са једном ракетом, чиме се ефикасност једног возила вишеструко повећава.

Систем за навођење се заснива на комбинацији инерцијалног система и система са инфрацрвеним навођењем са добијањем слике циља у ИЦ опсегу (Imaging Infra Red – IIR). Користи се таласни опсег између осам и 12 микрометара, што обезбеђује добијање топлотне слике циља у целини, а не само његових усијаних делова. Данас је ова технологија релативно јефтина што, уз основну обраду сигнала и могућност модификације постојећих невођених ракетних зрна 70 mm, у великој мери повећава атрактивност LOGIR, иначе развијених у сарадњи америчке ратне морнарице и оружаних снага Јужне Кореје. Посаду ВРЛ „Hanwha“ чине два човека, а маса теренског аутомобила серије Kia KM450 са ракетама је 4.900 килограма. Данас је „Hanwha“ најјефикасније средство овог типа, можда и родоначелник једне нове класе ВРЛ и Јужнокорејанци с правом очекују иностране поручбине.

Швајцарски RWK-014 SNO RA 81

Швајцарска компанија „Oerlikon-Bührle“ приказала је још седамдесетих година прошлог века вишецени ракетни лансер RWK-014 SNORA 81 пречника ракета 81 mm, развијен на бази авионских и хеликоптерских НРЗ. За разлику од већине претходно споменутих ВРЛ, који су или вучни или монтирани на лаки теренски аутомобил, ВРЛ RWK-014 је замишљен тако да се монтира на оклопни транспортер (ОТ) M113 или „Piranha“ у виду куполе са два петнаесточевна лансера, масе 1.400 kg, са кружним покривањем по азимуту. Елевација је била од -10° до 50°, брзина лансирања ракета је пет у секунди, а највећи домет 10,5 километара.

Иако постоји низ различитих варијанти ракета 81 mm, на ВРЛ RWK-014 била је предвиђена употреба свега три: разорне SSK-029 масе 7 kg (15,7 kg маса ракете), парчадне SSK-032 масе 11 kg (19,6 kg) и вежбовне варијанте. На крају, лансер RWK-014 није пронашао купне, упркос атрактивности у погледу обезбеђења директне и индиректне ватрене подршке у оквиру јединица опремљених ОТ M113 или „Piranha“. ■

Др Себастиан БАЛОШ

Старији лансер „Hanwha“ на возилу Kia KM450

Нови клипни авион из Русије

Јаковљев за почетнике

За сада је авион Јак-152 представљен само у форми модела у природној величини

Јачање ваздухопловства и враћање старог сјаја елитном виду војске, један је од императива руског министарства одбране. После приоритетне попуне борбене авијације на реду је школска авијација, којој предстоји опремање новим млазним и клипним школским авионима. Најновији модел клипног авиона носи ознаку „Јаковљев Јак-152” и до краја године предстоје му први опитни летови.

Током протекле деценије Руско војно ваздухопловство (Војинно-воздушне сили Российской Федерации – ВВС России) увело је у употребу значајан број новопроизведених и модернизованих борбених авиона који превасходно вуку корене из основних модела авиона Су-27 и, у мањој мери, МиГ-29. Премда споља слични са претходницима, ти авиони поседују редизајнирани, дигитални кабински простор и могућност ношења нових, прецизних убојних средстава. Потпуно другачија интеракција пилот–авион и нови капацитети тих авиона као борбених платформи, условили су размишљање о другачијем приступу обуци будућих пилота. Додатни фактор који убрзава успостављање новог концепта обуке јесте и појава новог борбеног авиона 5. гене-

рације „сухој Т-50”, односно ПАК-ФА (Перспективный авиационный комплекс фронтовой авиации).

Нови систем обуке

Први озбиљан корак у новом систему обуке летача било је увођење у наоружање новог млазног школско-борбеног авиона типа Јак-130 (више о авиону Јак-130 публиковано је у Арсеналу бр. 47 из новембра 2010). Тај авион корене вуче из заједничког пројекта са Италијом. Премда је у једном моменту дошло до разлаза два пројектна тима, обе државе наставиле су самосталан развој (авиони Јак-130 и М-346), који је у оба случаја уродио серијском производњом и експортом страним купцима. Штавише, Кина је уз помоћ руских стручњака разви-

УСПЕШАН ПРЕТХОДНИК – ЈАК-52

Од завршетка Другог светског рата до данас конструктивни биро Јаковљева држи примат у конструкцији клипних школских авиона за тржиште СССР-а и источног блока, али и великог броја азиј-

ских држава, укључујући и Кину са локалним верзијама модела Јаковљева. Најпознатији типови су Јак-18, Јак-52, Јак-55. Нарочито успешан био је Јак-52, који се за потребе источног блока производио

у Румунији. До краја деведесетих година произведено је око 1.800 авиона. И поред великог броја направљених авиона, флота се веома брзо смањује због малих ресурса змаја авиона и мотора.

ла и свој школски авион „хонгу Л-15“, базиран на решењима авиона Јак-130.

Имајући у виду да је летачка обука комплексан и скуп процес који се заснива на фазном концепту, неопходан је методички приступ, односно „стављање сваке коцкице на своје место“. У преводу то значи да будући пилот борбеног авиона на авион Јак-130 мора да дође са одређеним летачким предзнањем и одређеним навикама и вештинама. Досадашњи систем совјетске и руске обуке борбених пилота темељио се на клипном авиону Јак-52 и чешком млазном авиону Л-39 „албатрос“. Времешност флоте тих авиона, неодговарајуће перформансе и нарочито неадекватан кабински простор, опремљен архаичним инструментима, јасно су указали на неопходност замене.

И док је замена „албатроса“ увелико у току са летелицама Јак-130, замена старијих Јак-52 је тек на помолу и предстоји у наредних пет година. Као искристалисано решење појавио се авион Јак-152, односно „птичка-ВВС“, како се још назива у званичним изворима. Израда прототипова одобрена је пре годи-

ну дана, а током јесени очекују се први опитни летови.

Дуготрајан и неизванстан развој

Премда се у медијима авион Јак-152 данас представља као нови школски авион за Руско војно ваздухопловство, историјат његовог развоја је

подужи, као и конкурената, који су својевремено били најављивани као замена за Јак-52. Идеја о замени авиона Јак-52 модернијом летелицом датира с почетка деведесетих година, али је због распада СССР-а била замрзнута до 2001. године, када је руско министарство одбране расписало конкурс којим

Руски и румунски (десно) Јак-52

Кинеска варијанта
авиона Јак-152 носи
ознаку „хонгду Л-7“

се тражио нови клипни школски авион. Иако је на конкурс победио авион „сухој Су-49“ и иза себе оставио Јак-152 (Јак-54М), проблеми са финансирањем од државе условили су прекид рада на пројекту, тако да авион Су-49 никада није полетео.

Конструкциони биро Јаковљева, који није имао излазну стратегију попут „сухоја“ (који је у то време доживљавао експанзију са пласманом Су-30 на источно тржиште), одржао је „живим“ пројекат авиона Јак-152 (Јак-54М). Тај

пројекат, иначе, вуче корене из акробатског Јак-55, развијеног осамдесетих година, који је, преко двоседе верзије авиона Јак-54М (полетео 1993. године), прерастао у оно што се данас препознаје као Јак-152.

Биро Јаковљева је свој рад, у међувремену, усмерио и на модернизацију старијих Јак-52, које је опремио новијим деветоцилиндричним звездастим мотором М-14Х, повећаном унутрашњом количином горива и избацивим седиштем СКС-94. Иако та варијанта није пости-

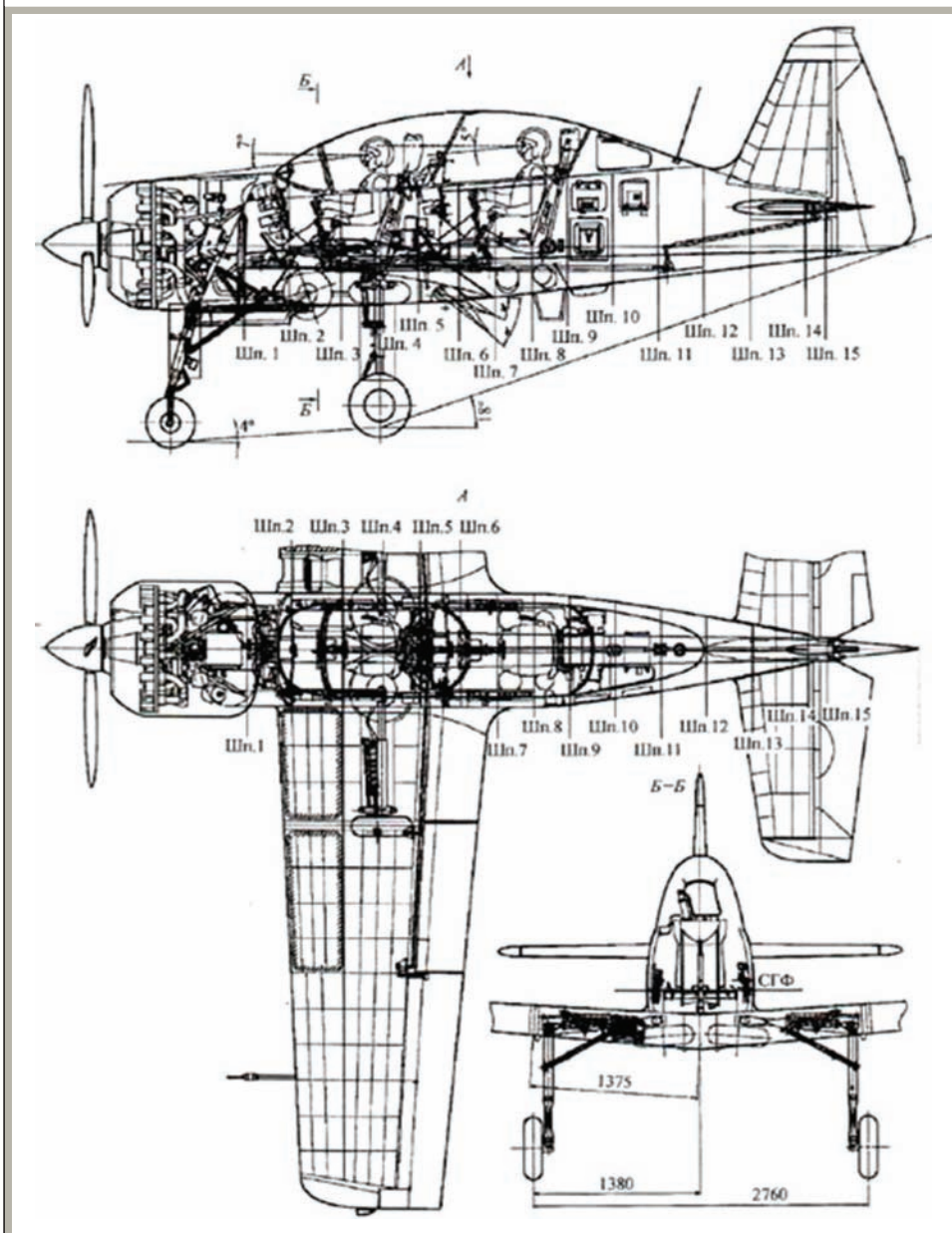
гла успех, замајац је стигао са друге стране. У покушајима да развије сопствени клипни школски авион, Кинези су 2006. године за партнерство обратили бироу Јаковљева. Резултат заједничке сарадње био је авион „хонгду Л-7“, што је, у ствари, кинеска варијанта Јак-152. Први прототип Л-7 представљен је на кинеском ваздухопловном сајму Жухаи 2010. године.

ПОГОНСКА ГРУПА

У јавно доступним изворима о авиону Јак-152 може се уочити дилема око избора погонске групе. Према је првобитно планирана уградња стандардног руског звездастог клипног мотора М-14Х, у међуфази пре украјинске кризе, озбиљно је разматрана уградња немачког дизел мотора RED А-03, снаге 500 КS, а потом и француског шестоцилиндричног мотора SR460 нешто мање снаге. Налогом државне комисије, пројектантима је крајем прошле године сугерисан „већи ослонац на сопствене снаге“. Управо то је можда разлог и за изостанак руског интереса за српску „ласту“, која је, иако веома савремена летелица, опремљена мотором и опремом америчког порекла.

Профил авиона Јак-152 са мотором М-14 разликује се од конкурената због специфичне физиономије звездастог мотора

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИ ЗАХТЕВИ

Руска државна агенција за војне набавке тражила је тактичко-техничким захтевима нови школски авион намењен основној летачкој обуци, који може да постигне максималну брзину хоризонталног лета од 300 km/h, плафон лета од 4.000 m, почетну брзину уздицања од 9 m/sec, долет од 1.400 километара. Брзина слетања је у оквирима од 100 до 120 km/h, дужина залета је до 300 m, а протрчавања до 450 m. Експлоатација авиона предвиђена је у температурним опсезима од -25 до +50°C и на слабије уређеним летелиштима без асфалтне подлоге. Чување авиона предвиђено је и на отвореном, а не само у хангарима, јер је употреба авиона планирана и у паравојним и спортским организацијама, као што је то, на пример, ДОСААФ. Захтевани век употребе је 30 година, 10.000 сати налета или 10.000 слетања. На овај начин превазилазе се ограничења авиона Јак-52, чији су ресурси били вишеструко краћи, по свим елементима.

Након пропалог уговора са „сухојем Су-49“, руско министарство одбране започело је 2013. године са припремама за нови тендер. Другачија клима када је у питању опремање војног ваздухопловства, успут праћена реалним изворима финансирања, довела је почетком 2014. године до обнављања конкурса.

Државна агенција која се бави набавкама за потребе министарства одбране у конкурсној документацији дефинисала је тактичко-техничке захтеве за нови школски авион. Овим захтевима прецизиране су намена и перформансе авиона, број прототипова и динамика целокупног програма. Имајући у виду да добар део техничких решења већ постоји са претходним верзијама, пред конструкциони биро и производне погоне у Иркуту су постављени релативно кратки рокови. Временски оквири које је дефинисао наручилац захтевали су да до 30. септембра 2014. буде израђена конструкциона документација, а да до 30. октобра 2015. буду финиширана четири прототипа.

Два прототипа намењена су летним испитивањима – један је намењен статичким земаљским испитивањима, док је на последњем планирано испитивање конструкције на замор и утврђивање граница ресурса авиона. Државна испитивања, као део процеса сертификације која су предвиђена руским прописима, планирана су до краја септембра 2016. године, након чега би, уз

Осим пилота борбене авиације прешћо-сћава се да ће основну обуку на Јак-152 вршити и пилоти других врста авиације

евентуалне корекције, авион могао да уђе у серијску продукцију.

Ови захтеви „поткрепљени“ су са око 318 милиона руских рубљи (око осам милиона USD). Тиме је дефинитивно превазиђен пређашњи проблем са финансирањем, због којег су обустављани развојни пројекти и падали тендери пројеката школских авиона.

Целовит приступ

Према школски авиони, поготово клипни, нису у фокусу пажње стручне јавности, њихово место и улога у формирању одговарајућег летачког кадра јесте веома значајно. У ситуацији када се (као што је то, по свој прилици, тренутно у Русији) располаже релативно старим летачким кадром, који силом прилика прихвата бројну и савремену ваздухопловну технику, неопходност школовања и обучавања нових генерација пилота додатно добија на значају.

Осим набавке и модернизације борбених авиона и хеликоптера, руско ваздухопловство примило је и неколико десетина савремених школско-борбених авиона Јак-130, који су уврштени у летачке центре Ваздухопловне академије из Краснодара, потискујући чешке „албатросе“. Авион је намењен напредној летачкој обуци и прелазна је степеница за авионе као што су Су-24, Су-25, Су-27/30/34/35 и МиГ-29. Уз ту летелицу осмишљено је и комплетно школско окружење у виду интерактивних диги-

Кабина стандардног Јак-52 има веома архаичан изглед

Централно место у кабинском простору Јак-152 заузима изабациво седиште СКС-94М и вишефункцијски показивачи ТАС-84

ОЧЕКИВАНЕ ТТ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Погонска група	1 мотор М-14Х снаге 265 kW (360 КС)
Димензије и тежине авиона:	
Дужина авиона	7,22 m
Висина авиона	2,47 m
Размах крила	8,82 m
Полетна тежина.....	1.320 kg
Макс. количина унутрашњег горива.....	200 kg
Перформансе:	
Максимална брзина у хор. лету.....	300–320 km/h
Почетна брзина уздицања	9 m/sec
Плафон лета	4.000 m
Дужина полетања – залет.....	175 m
и слетања – протрчавање	350 m
Долет (H=3050 m).....	1.000 km
Дозвољена преоптерећења.....	+9 g/ -7g
Век употребе	10.000 сати налета или 30 година

талних учионица, процедуралних тренажера, симулатора и тренажера лета као и пратећа електронска документација.

Млади летачи који у овакав систем напредне обуке долазе са неодговарајућим налетом на неадекватним авионима не могу да пруже свој максимум, нити да у потпуности задовоље захтеве крајњег корисника. У том смислу било је неопходно пројектовање компати-

билног авиона ниже категорије, конкретно авиона Јак-152, који ће делити не само филозофију обуке већ и низ система и уређаја. Зато не треба да чуди што је руско министарство одбране у самом старту програма од пројектаната, уз прототипове, тражило и

помоћна средства у обуци (интерактивна средства и тренажери) и концепт логистичког обезбеђења. Такође, кабинским простором Јак-152 доминирају дигитални приказивачи типа ТДС-84 (по два за сваког пилота), који су идентични приказивачима на авионима Јак-130. Без обзира на то што је реч о клипном авиону, у кабини су уграђена два избацива седишта СКС-94М ко-

ја полако али сигурно постају стандард за руске клипне авионе. С обзиром на то да ће таква физиономија и комплексност авиона вероватно бити непогодна за селективно летење, очекује се да ће пре доласка на авион Јак-152 будући пилоти селекцију пролазити на ултралаким летелицама МАИ-223 „житјонок“. У тој расподели посла, претпоставља се да паравојна организација ДОСААФ (Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту – Добровольно друштво за сарадњу са армијом, ваздухопловством и морнарицом) преузме део припремних активности у сарадњи са представницима руске војске.

Узевши у обзир искуство са појединим руским пројектима, када говоримо о Јак-152 у овом тренутку извесна је израда четири прототипа, од којих први треба да полети до краја октобра ове године. Евидентна руска потреба и потреба источног тржишта за авионима те категорије, посебно када говоримо о купцима авиона Јак-130, могу да буду јаки аргументи у процени да ће Јак-152 заиста заживети у успешној серијској производњи. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

Речне флотиле Јужне Америке (3)

РЕЧНЕ КОРВЕТЕ

Бродови речних флотила јужноамеричких држава, за разлику од бродова речних флотила других држава, опремљени су редовно хеликоптерском платформом, хангаром за смештај хеликоптера и брзим патролним чамцима. Због тога их често зову и речним корветима. Битне карактеристике тих бродова јесу велика аутономија и тактички радијус.

Речна флотила Парагваја јесте њена Ратна морнарица (Marina Paraguaya). Оперативна је на рекама Парана и Парагвај, а главне базе су Puerto Saxony у Asuncion, где је и командно место, Bahia, Negra, Ciudad del Este, Encarnacion и Salto del Guaria. Укупно броји око 1.600 припадника, а у свом саставу има тридесетак пловних јединица и бродова различите намене, те јединицу морнаричке пешадије са 800 при-

РЕЧНИ АРТИЉЕРИЈСКИ БРОД И И МАИТА

Речни артиљеријски брод „Humaita“ изграђен је 1931. у бродоградилушту „Odero Genoa“ у Италији. Саграђена су два брода: „Paraguay“ (ex Commodor Meza) С1 и „Humaita“ (ex Capitán Cabral) С2. Брод је изграђен за друге потребе и намене, са најјачим артиљеријским наоружањем којег је имао и један речни ратни брод, укључујући и класичне мониторе. У складу са променом намене брода, ојачани су лимови оплате на средњем делу трупа и по боковима панцирним лимовима дебљине 15 mm, палубе брода 10 mm, а цитадела је ојачана панцирним лимовима дебљине 25 милиметара. Године 2010. „Humaita С2“ је повучена из оперативне употребе и претворена у брод музеј, а „Paraguay С1“ је задржан као командни брод Речне флотиле Парагваја, која је и њена морнарица.

Депласман..... стандардни 636 t и пуни 865 t
Главне димензије..... дужина 70,15 m ширина 10,7 m и газ 1,65 m
Брзина брода..... максимална 17,5 чворова и економска 16
Тактички радијус – даљина пловидбе.... 1.700 NM са брзином од 16 чворова
Посада брода..... 86 чланова
Погон брода.....двопропелерни, две парне турбине Parsons, снаге 2.835 kW
Навигациона опрема..... радар навигациони
Наоружање..... два двоцевна топа 120 mm, три топа 76 mm и два топа 40 mm
Остала борбена опрема.... има могућност крцања и полагања шест морнаричких мина

падника и ваздухопловне снаге са авионима „Cesna“, типа 150, 210, 310 и 401 и хеликоптерима „Helibras Esquilo UH-50“.

Парагвај

Главну снагу Речне флотиле Парагваја доскора су чинила два речна артиљеријска брода – „Humaita“, која је 2010. расходована и дата у музеј, и „Paraguay“, који је после 2010. ремонтван и тада модернизован, па је остао у саставу као командни брод Ратне морнарице. Оба брода изграђена су у Италији у бродоградилушту „Odero Genoa“, 1931. године. Били су речни бродови са најјачим артиљеријским наоружањем у региону – са по два двоцевна топа 120 mm, три топа 76 mm и два топа 40 милиметара.

Осим ових, у саставу речне флотиле су и четири патролна брода „Capitán Cabral“, „Nanawa“, „Farinaí“ и „Itaipu“, који су грађени у Италији, Аргентини и Бразилу. Наоружани су топовима калибра 40 и 20 mm и митраљезима 12,7 милиметара. У саставу речне флотиле су и два патролна чамца, школски брод „Gu-

arani", који је изграђен у Шпанији 1968, те низ стамбених лађа, реморкера и других помоћних бродова.

Аргентина и Уругвај

Аргентина има знатно мању речну флотилу – Речну ескадру. Главна база је Зарате на реци Ривер Плате. Њене речне снаге састоје се од два велика патролна брода типа „King“, два патролна чамца типа „Red Cedar“ и патролног чамца типа „Point“.

Уругвај је углавном за граничну и патролну службу на рекама оформио две речне патролне чете са око 200 припадника. База се налази у месту Mbandaka, а у свом саставу имају пет патролних бродова Класе А, од којих су два грађена у Аргентини, а три у Уругвају, те 14 гумених чамаца „Zodiac Mk-IV“. Наоружани су углавном митраљезима. Речне снаге приближно сличних структура, организације и нивоа опремљености имају и Венецуела и Боливија.

Три генерације бродова

Бродови речних флотила јужноамеричких држава се условно могу поделити у три генерације. Прву чине махом старији бродови, депласманске форме, дизел-моторног погона, малог газа, компактне архитектуре надграђа и оружних система, који нису наменски грађени за употребу на рекама. Куповани су у САД или Европи, пре и после Другог светског рата, па у више наврата реконструисани и модернизовани. Неки од њих су скоро до истека прошлог века за главни погон имали бродску парну машину. Такви су били бразилски монитор „Parnaíba“, колумбијски артиљеријски брод „Baganquili“, перуански „America“ и „Napo“, парагвајски „Humaita“ и „Paraguay“, те други.

Другу генерацију чине бродови грађени у домаћим бродоградилштима, по пројектима страних земаља, уз велику помоћ и инжињеринг пројектаната, превасходно у набавци, уградњи и интеграцији бродске опреме и оружних система. Ти бродови су грађени у периоду од почетка седамдесетих па до краја прошлог века. Углавном су наоружани оружним системима купљеним у иностранству. Тој генерацији припадају превасходно бразилски патролни бродови „Pedro Teihira“ и „Roraima“ и колумбијски артиљеријски брод „Arauca“.

ВИШЕНАМЕНСКИ ПАТРОЛНИ БРОД

Ратна морнарица и Влада Бразила покренуле су рад на пројекту вишенаменског патролног брода савременог концепта и дизајна. Задатак би му био патролна служба на мору и унутрашњим пловним путевима, пловним рекама, превасходно Плавом Амазону и граничним подручјима, као што су Амазон и Пантанал Мато Гросо. Брод би штитио државне ресурсе и интересе и контролисао усклађеност водног саобраћаја са прописима и законима државе, поштујући уговоре, конвенције и међународне акте. Спречавао би кријумчарење и трговину дрогом, оружјем и другим робама, те учествовао у борби против тероризма и пиратерије. Брод би имао депласман око 1.000 t, тримаранску форму, а за изградњу трупа и надграђа применили би се најсавременији материјали засновани на нанотехнологијама. Био би опремљен најсавременијим наоружањем.

Депласман..... пуни 1.000 t
Главне димензије..... дужина 60 m, ширина 20 m и газ 2,9 m
Брзина максимална 50 чворова, економска 13, опционо 20 чворова
Тактички радијус – даљина пловидбе.... 1.720 NM са брзином од 13 чворова
Посада.... 60 чланова, од чега пет официра. Има капацитет да превезе до 200 војника, стални смештај за 70 потпуно опремљених војника и додатно до 130 припадника морнаричке пешадије
Погон двосовински, двопропелерни, два дизел-мотора Ruston GRKC, снаге 2.267 kW
Наоружање..... топ 40 mm Bofors Mk3, минобацач 81 mm и два ПМ 7,62 mm L7 GPMGs
Остала борбена опрема..... три средња хеликоптера и два лака чамца

ПРОЈЕКАТ SIVAM

Систем за надзор на Амазону – SIVAM, који је 1990. иницирала бразилска влада, постигао је иницијалну оперативну способност 24. јула 2002, а у потпуности је оперативан од 22. јула 2005. године. Реч је о сложеном, потпуно интегрисаном, даљинском систему који се користи за праћење и контролу шума, сузбијање трговине наркотицима и спровођење владиних мера који се односе на земљиште, воду и ваздушни простор у региону реке Амазон. Кад је пројекат SIVAM усвојен, америчка компанија „Raytheon“ 1997, као највећи кооперант, започела је свој рад и до јуна 2000. испоручила први авион бразилском ваздухопловству за надзор терена из ваздуха. Друга два партнера у пројекту су „Fundação para Aplicações de Tecnologias Críticas“ (ATECH), бразилска фондација која се бави применом савремених технологија, и „Embraer“, бразилски произвођач авиона. Први значајан резултат постигнут је у јуну 1999, када је у рад пуштен сателитски пријемник за обраду података и генерисање слике региона.

У овај систем укључени су сви сегменти друштва, укључујући и Министарство одбране и војску Бразила (Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана и Морнарица, а посебно Амазонска флотила). Последњих година, низом билатералних и мултилатералних акција, у овај систем укључују се и земље са којима Бразил граничи у региону Амазоније, а пре свих Перу и Колумбија.

Зелена боја означава гео ширег система за надзор и контролу на Амазону

Трећу генерацију представљају потпуно нова пловила какви су колумбијски патролни брод „Nodriza“ и патролни чамцац LPR-40, перуански артиљеријски брод „Clavero“, пројекат Вишенаменског патролног брода тримаранске форме, којег намерава да гради Бразил, те бродови на ваздушном јастуку-лебделице типа Griffon 2000TD и брзи патролни бродови СВ 90Н. Ти бродови су потпуно модерног концепта, хибридних форми са елементима стелт технологија, савременим погонима (који омогућују велику покретљивост и маневарбилност у плитким речним водама) и конструкције која се, као у случају пројекта вишенаменског патролног брода Бразила, заснива на најсавременијим материјалима и нанотехнологијама.

Карактеристике

Бродови речних флотила јужноамеричких држава, за разлику од бродова речних флотила других држава, редовно су опремљени хеликоптерском платформом, хангаром за смештај хеликоптера и брзим патролним чамцима (LAR – Lanchas de Ação Rápida). Због тога их често зову и речним корветама. Хеликоптери и патролни чамци служе за превоз укрцаних трупа, морнаричке пешадије, које су намењене за брзе интервенције на обалском рубу и приобалним регионима у захвату река. Једна од битних карактеристика тих бродова јесте велика аутономија и тактички радијус. Проистекла је из потребе и захтева да бродови више месеци остају на задатку и да у тим ситуацијама, осим властите посаде, имају редовно укрцано људство и трупе за извршење различитих задатка и мисија. Због тога су пројектовани да могу крцати веће залихе питке воде, хране, погонског горива и повећане борбене комплете убојних средстава.

Калибар главног оруђа на бродовима не прелази 76 милиметара. Изузетак представљају парагвајски артиљеријски бродови „Humaita“ и „Paraguay“, који су наоружани са по две двоцевне топовске куполе и топовима калибра 120 милиметара. Први је 2010. повучен из оперативне употребе, а потом и расхићен, дат у музеј, а други је, уз извесне модернизације, остао као командни брод.

Заштита бродова и састава из ваздушног простора базирана је на топо-

Брзи јуришни чамац Боливије

вима калибра 20–40 милиметара, а врло ретко, углавном новије генерације бродова, преносним ракетним системима MANPADS. Прве генерације бродова биле су наоружане великим бројем минобацача. Они су се задржали и до данас, мада су код последњих генерација бродова скоро ишчезли, или су их заменили аутоматски бацачи граната.

Балистичкој и заштити од кумулативних пројектила у периоду до 2000. године придавао се мали значај. Међутим, у борбама које се воде у прашумама Амазона, у тешким временским условима, врло често ноћу и на блиском одстојању, трупе су због неадекватне балистичке и заштите од кумулативних пројектила трпеле велике губитке. Поучене искуством, земље региона посебну пажњу почињу придавати балистичкој заштити бродова у целини, оружним система, али и посади и укрцаном људству.

За градњу нових типова бродова примењују се конструкциона решења и материјали, панцирни и челици повећане чврстоће и алуминијумске легуре, ко-

ји обезбеђују потпуну балистичку заштиту од зрна калибра до 7,62 mm, врло често и до 12,7 милиметара. Витални оружни системи смештају се у заштићене куполе, које их скоро у потпуности штите од стрељачког наоружања калибра до 12,7 mm, а неретко и од различитих противоклопних пројектила.

Перспектива

Природна богатства региона Амазона, њихова заштита и експлоатација, сузбијање узгоја и нелегалне трговине опијатима, те брига за развој локалних друштвених заједница, биће свакако и у наредном периоду основне одреднице које утичу на развој речних снага и речних флотила у овом региону. Економски узлет држава региона, улагања у развој и намере да се суверене територије ставе под пуну контролу државних органа, на том геостратегијском простору и у наредном периоду довешће до интензивније међудржавне, мултилатералне, војнотехничке и војне сарадње, па чак, уз извесну резер-

ву, и појаве одређених форми политичко-економских и војних савеза.

Заједничка акција и удружене снаге су гаранција за потпуни поврат и контролу суверене територије сваке од држава региона и једина стратегија која доноси резултат. Превасходно у борби са нарко-картелима и узгајивачима опијата, који у региону делују по принципу „спојених судова“ – притисак у региону једне државе доводи до сеобе полова у друге, мање контролисане регионе исте или друге државе.

Геостратегијски и сваки други значај Амазона и других великих речних система у региону утицаће сасвим сигурно и у будућности на континуиран и стабилан развој речних флотила држава региона, за разлику од других крајева света где је значај, улога и развој речних флотила често под знаком питања и под великим утицајем актуелних политичких дешавања. ■

(Крај)

Радислав ЈОВИЋ

Наоружана мала транспортна возила

ПИКАП БОРЦИ

Не изненађује појава наоружаних пикапова на разним „бојиштима” света. Није потребно много да се такво возило наоружа. Само неколико добрих мајстора, понеки инжењер, имагинација и доступност војне технике.

Убројним војскама света мала возила, типа ципова, кампањола, пинцгауера, ландровера, хамера и друга са сличним карактеристикама, наменски су произвођена за разне потребе. Многа од тих возила кориштена су за одржавање везе у борбеним дејствима и командовање. На друга су причвршћивана разна оружја, како за непосредну заштиту, тако и за непосредно учешће у борбеним дејствима. Једно од најчешће уграђиваних оружја били су митраљеви разних типова, али и друга аутоматска

оружја. Са техничке тачке гледишта, на такво возило може да се угради било какво оружје – од митраљеца до бестрајних топова, бацача граната до једноцевних и вишецевних бацача ракета.

Бестрајни топ и митраљез на пикапу

С те тачке гледишта не изненађује појава наоружаних пикапова на разним „бојиштима” света. Није потребно много да се такво возило наоружа. Само неколико добрих мајстора, понеки инжењер,

машта и доступност војне технике. Најчешће су то заплењена оружја, а и импровизирана оруђа која се могу употребити у оружној борби.

Анализа доступних података указује на неколико заједничких принципа употребе тих возила. Чини се да је најзначајнији принцип могућност употребе у покрету и из заклоњеног положаја. У Либији 2011. године, на пример, побуњеници су јуришали наоружани пикап возилима, отварајући ватру у покрету. Веома брзо су мењали положаје, избегавајући артиљеријску ватру, што показује да су користили покретљивост тих возила како би избегли концентрације људства и технике на једном месту. Други значајан принцип је тај што свако од тих возила може уједно да понесе више муниције и убојитих средстава него појединачан борац, што говори о већој убојитости наоружања на њима.

Такође, та возила су прилагодљива за снабдевање – могу брзо да оду до снабдевачких база, попуне гориво, муницију или храну, или да их друга возила истог типа снабдевају борбеним потребама у покрету. Још један принцип ставља их у ранг веома употребљивих војних возила, а то је могућност да се, у пустињским условима, лако крећу и дању и ноћу, чак и без уређаја за ноћно осматрање.

Уколико имају куку за вучу, могу да вуку противавионске митраљеце, топове и минобацаче мањег калибра, или само приколицу са резервама муниције, хране, воде и другим личним потребама посаде или послуге.

Мотоциклистичке јединице

У контексту употребе малих наоружаних возила, могу се сагледати и могућности коришћења других врста превозних средстава, као што су мотоцикли, посебно на три точка. Још у Другом светском рату Американци су у својим јединицама користили наоружане и оклопене моторе „харли дејвисон” (Harley Davidson). Такође, у Другом светском рату италијански војници на својим мотоциклима имали су митраљеце, као и немачка војска, посебно она са приколицама. И руска војска је користила наоружане мото-

АВГАНИСТАНСКА ИСКУСТВА

Америчке и британске оружане снаге у Авганистану, посебно моринци, користе неколико типова квадрицикла (Quadry Bike – мотоцикли са четири точка) возила за разне потребе. За снабдевање и евакуацију та возила имају и малу приколицу. Британски 2. и 3. падобрански батаљон имају таква возила у свом саставу, а користе их за патролирање, заштиту комуникација, снабдевање јединица на терену и евакуацију рањеника, у области Забол. Возила су типа „хонда 450 АТВ“ и „јамаха гризли 450“, намењена за комерцијалну, а не спортску употребу. Таква и друга возила користе се од 2008. године.

цикле, а током седамдесетих година, у време рата у Авганистану на војне мотоцикле уграђивали су митраљезе и бацаче граната 40 милиметара. У Авганистану устаници су на мотоцикл намештали чак и бестрзајни топ, што је домишљата употреба возила за препаде на поједине утврђене објекте, контролне пунктове, патроле... Таква возила су веома погодна за коришћење у герилској тактици – нападни и брзо се повуци. И нека спортска возила, на пример типа „Quadry Bike“ могу се користити као војна, уколико се на њих угради митраљез, бацач граната...

„Пикап борци“ свакако заслужују занимање војне организације и дубљу анализу. Не само због тога што је то пракса изнедрила као ефикасно решење у савременим борбеним дејствима, како с техничког, тако и с тактичког аспекта, већ и зато што се њиховом употребом мењају уобичајена схватања о борбеним дејствима у пустињским и другим просторствима и сличним условима. Несумњиво је да би и војна теорија требало да се позабави могућностима коришћења малих транспортних пикап возила, не само ради употребе у борби, већ и с аспекта супростављања овој „борбеној“ техници.

Покретљивост коју оваква возила обезбеђују значајан су чинилац тактике у непосредној борби – могу веома брзо да се концентришу, али исто тако да се дисперзирају на ширем простору, како не би представљала рентабилан циљ за класичну и ракетну артиљерију. Претпоставимо како би изгледала заседа за борбену колону у авганистанским гудурама или степима. Исто тако, било би значајно истражити све могућности уградње разних типова оружја, па чак и пројектовати универзалну платформу на коју би могла да се намести оруђа и оружја према наменском задатку.

Све у свему, довољно је озбиљних индикација које указују на потребу сагледавања ширег контекста и могућности употребе малих транспортних возила и у урбаним дејствима, на што указује борба за Триполи у Либији. Уз то, поставља се и питање да ли је тактика наоружаних малих транспортних возила оригинална идеја

устаника, побуњеника и герилских група, или су они имали инструкторе, који су импровизирали употребу, имајући у виду предности које је њихово коришћење имало против спорих и инертних оружаних снага.

Пикап са ракетама

У Либанону су први пут забележени случајеви да се ракетни системи постављају на мања возила.

Потом су либијски побуњеници показали изузетну снажљивост за уградњу различитих врста наоружања на мала транспортна возила. Тако су уградили цело лансер ракета мањег калибра на пикап возила, или само по једну цев лансера ракета већег калибра. Међутим, тиме њихова машта није завршила. Запленивши авионе, који су бомбардовани и уништени на војним аеродромима, скинули су са њих лансере противавионских ракета и уградили их на пикапове. Добили су снажно оружје, употребљиво против утврђених циљева. Исто тако, користили су и авионске топове и митраљезе. Ваљало би истражити и анализирати како су решили нишањење и остале техничке проблеме.

Запленивши авионе, који су бомбардовани и уништени на војним аеродромима, либијски побуњеници скинули су са њих лансере противавионских ракета и уградили их на пикапове. Добили су снажно оружје, употребљиво против утврђених циљева. ■

(Насишавак у следећем броју)

Никола ОСТОЈИЋ

Бајонети кроз историју

БРАК ИЗМЕЂУ
ДВА ОРУЖЈА

Бајонет или нож за пушку једно је од ретких оружја које је преживело векове до данас, а успут еволуирао губећи првобитне и добијајући нове одлике. Данас га све војске користе као вишенаменско оружје, па и наша. То је сада првенствено хладно оружје за сваког војника, потом алат, па тек онда класични нож за пушку. Али сваки војник зна шта следи иза команде: „Нож на пушку!”. У сваком рату.

Почетак приче води у време ренесансних модернизација оружаних снага, мењања концепта војске и оружја. Тада су пушке биле ретке, скупе и врло непоуздане. Ратовало се са поузданим, хладним оружјем. Било је јасно да је пушка оружје будућности, али да је непоуздана да буде главно оружје на бојишту.

Како су биле ретке, стрелци су се ценили као ратници. Сваки од њих имао је практично своју пушку, коју је куповао властитим парама. Првобитне пушке звале су се и „мускете”, а било је то оружје глатке цеви прво са фитиљима, касније са кременом и најпосле са капислама. И то се мењало лагано, кроз векове, те су се по мускетама назвали и њихови власници, посебни елитни одреди војске – „мускетари”. Укратко, били су ретки и цењени као данашњи снајперисти и стрелци.

Бајонет М-1801

Рођене су у граду Бајону

С временом пушке су се све више појављивале међу редовним оружјем војски, али је због цене постојала огромна разлика измеђи војних и цивилних верзија. Наиме, војне пушке биле су једноставне, робусне и изразито непрецизне. Тадашње правило службе претпостављало је да се напред поља сретну две војске, стану једна наспрам друге и опаљују плотуни на противника. Стога и није била потребна прецизност већ се ослањало на густину ватре збијеног пешадијског строја.

Са друге стране приватне пушке биле су скупље и служиле су за лов – за свакодневни лов за храну и за лов као спорт. Ловци по занату имали су прецизне пушке, али су уз њих морали да носе ловачке ножеве, али и посебну врсту дугих бодажа, како би се одбранили ако би метак затајио.

Французи су почели да производе у граду Бајону сијасет квалитетних ножева

и сечива – цепних бодажа и дугих бодажа за лов – који су по том граду названи „бајонети”.

Ловци су убрзо почели да монтирају дуга сечива на врхове својих пушака како би после једног хица и даље у рукама имали оружје способно за кориштење – јер је у то време пуњење пушке било јако дуг и пипав посао.

Пушке с бајонетима

Убрзо се та идеја свидела и војсковођама па су бајонети, у виду дугих сечива, почели да се појављују као стандардно и незаменљиво додатно оружје на пушкама. У ствари, битке се и нису разликовале толико од лова – испалио би се један плотун а онда би војске са бајонетима на пушкама напредовале једна ка другој да би се цела битка завршила хладним оружјем – ретко која битка је прошла од 1500. до 1865. године а да је неки војник испалио више од три-четири зрна током целе битке!

Први бајонети издати су француским стрелцима 1671 године. Били су у виду шиљака дужине око метар, који би се навртали на цев мускете и од ње стварали копље или неку врсту халебарде, али су, уједно, спречавали пуњење пушке. Били су изразито ефикасни против напада коњице, која је тада царевала бојиштима Европе – редови стрелаца са бајонетима били су непробојни за насртаје драгона и хусара.

За оца савременог бајонета може се сматрати француски племић и маршал маркиз Пујсегур (1656–1743), који је одредио да се бајонети више не монтирају у саму цев већ да се ставе прстенови на почетак бајонета, како би се наукао на цев, а сама цев била слободна за пуњење и паљбу. Његову идеју даље је развио француски чувени маршал Вобан и уместо прстенова први је увео гвоздену цев која се навлачила на пушку.

Французи су то усвојили, али не и друге стране, посебно не Енглези, који су увек каснили са новинама у наоружању, па су тако њихови стрелци страдали у Шкотском рату, када су их масакрирали Шкоти. Они су на уста својих мускета стављали бајонете и почели да пуцају по пренераженим Енглезима.

Убрзо, 1703. године, Французи су изумели и систем опруге, који је фиксирао бајонет на цев без опасности да спадне

током битке. Када се појавио и тространи тј. тробриди бајонет, из наоружања војски света нестала су копља и халебарде, а њихова места заузеле су пушке са бајонетима. Бајонет је постао одлучујуће оружје на бојном пољу.

Вишенаменско оружје

Бајонет је потом попримио троструку или четвороструко-крстасти изглед – са четири једнаке оштрице које су се завршавале у оштрим врхом. Био је другачији по изгледу од данашњих бајонета и ножева за пушку.

Настављајући даље, 18. век био је узлазни и за пушку и за бајонет. Тада је у пуном смислу речи настао брак између та два оружја који траје и данас. Година 1787. била је значајна за историју пушача и бајонета. Наиме, тада Пруси први крећу са редовном регрутацијом ловаца у редове стрелаца, такозваних „хиршфенгера“ или „јегера“ (то име ће немачке јединице пешадијских стрелаца задржати до данас). Дају им прецизне пушке, које су уједно и жлебљене. На Западу постоји стриктна подела – мускета је са глатком цеви, а пушка са жлебљеном. Ловци су са собом у војску почели да доносе кратке ловачке мачеве. Од њих, први пут настају ножеви за пушку – сечива са дршком, која су се монтирала на цев пушке, а могли су, по потреби, да се користе и као кратки мачеви

у борби. Тако настаје пушка „јегербуше“ М.1787, прва са бајонетом у виду мача.

Следе их Британци са својим моделом М.1801, насталим по угледу на пруски. Наредни пруски модел – М.1831 – доноси побољшање. Наиме, проблем монтаже бајонета са дршком био је у томе што је дршка сметала. Немци су патентирали решење, који је остао до данас у употреби – са горње стране дршка је ужлебљена и шупља, те кроз тај жлеб клизи доњи део пушке са шипком за чишћење, а на крају дршке, где почиње сечиво, налазио се прстен који се навлачио око саме цеви. Тако је бајонет/нож био сигурно фиксиран на цев и није сметао пуњењу пушке (које је и даље било од напред).

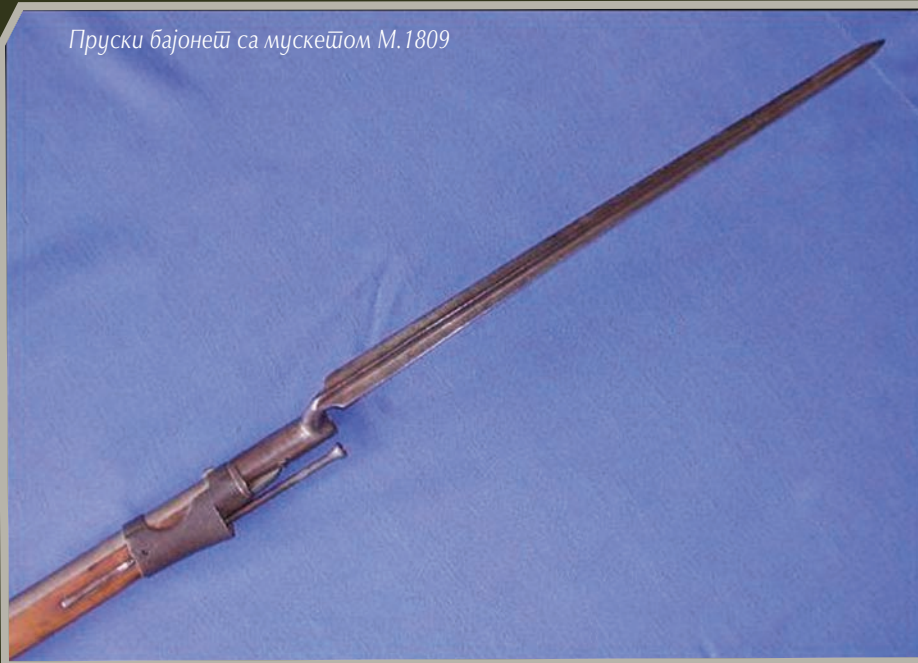
Од овог оружја полако почиње подела у нашем језику на бајонет (убодно оружје без дршке) и нож за пушку – хладно оружје са сечивом и дршком, које се монтира на пушку. Понављамо да ова подела постоји код нас, али не и у већини других држава, јер углавном све означавају као „бајонет“.

Сви су увидели да је бајонет постао и вишенаменско оружје, те да се може користити као посебно оружје у борби прса у прса, иако нису одустали од класичних убодних бајонета. Французи иду корак даље и са моделом М.1840 праве први „јатагански“ бајонет. Реч је о правом јатагану, смањених димензија, кривог, јатаганског сечива, који се монтира на пушку М.1840. Французи ће са пушком „шаспо“ – иглењачом, претходником савремених обртно-чепних затварача, поновити бајонет М.1866, још један „јатагански бајонет“.

ВОЂЕНО ОРУЖЈЕ ПЕШАДИНЦА

Звучи невероватно али су бајонет или нож за пушку били и данас су једино вођено оружје са могућношћу корекције путање које на располагању има пешадинац! Реално гледано, у борби бајонетом, ма како сурова и неизвесна била, војник је увек имао и има могућности да води оштрицу бајонета, одређује и коригује путању којом управља бајонет/нож у зависности од кретања противника са којим се бори.

Пруски бајонет са мускетом М. 1809

Крстастии бајонет са француске пушке Lebel

Руска пушка „берден“ са бајонетом

Бајонет за пушку „маузер-кока“

Пушка Lebel M1907/15 са бајонетом

Руси – мајстори у коришћењу

Руси су били мајстори у коришћењу бајонета. Од Наполеонових ратова до данас развили су посебну љубав према бајонетима и ножевима. Руски генерал Суворов био је велики поборник бајонета и имао је изреку која сликовито описује њихову велику моћ: „Метак је приглуп, али је бајонет паметан“. То значи да кад стрелац опали метак, он може и да промаши, али при јуришу са монтираним бајонетом, војник има врло мале шансе да промаши непријатељског војника.

Зато су руски војници од почетака обуке били учени да је првенствено оружје војника пешадинца – бајонет, па тек онда метак. Зашто? Тада се мали број руских војника у животу сусретао са ватреним оружјем. Махом су то били сељаци-кметови који га никад нису видели. Уз то, за време Наполеонових ратова, само је француска пушка М.1777 била прецизно оружје – једино су Французи користили прецизну ватру, док су се све друге војске ослањале на плотун стотина или хиљада војника. Невероватно, али по тадашњем правилу гађања, за отварање ватре било је довољно да се пушка доведе у водораван положај. Зато је артиљерија била краљица бојног поља, а бајонет његов краљ. Побеђивала је војска која има боље и дуже бајонете!

Руси су толико полагали у бајонете да су приликом избора бајонета – од пушке „бердан“ до чувене репетирке „мосин“ – њихов квалитет и убитачност мерени тако да се једним убодом убије во! Напослетку, и само правило службе руске војске предвиђало је да је бајонет све време монтиран на пушку.

Србија је деведесетих година 19. века из Русије набавила пушке „мосин“ и „бердан“ заједно са дугим руским бајонетима од 510 милиметара! Руси, вечито заљубљени у хладно оружје држали су бајонете увек на пушкама, али су Срби морали да израде корице за њих, како би их качили око појаса.

После Наполеонових ратова уследио је период релативног мира у Европи, све до револуционарне 1848. године и мађар-

ске револуције, у коју се Русија умешала војном интервенцијом и практично је окончала својим бајонетима.

Бајонети српске војске

У ондашњој српској војсци било је готово свих набројаних врста бајонета – од класичних убодних на пушкама, преко јатаганских до савремених.

Прво инсистирање на добрим и квалитетним бајонетима, изнео је кнез Милош Обреновић, када је од Русије тражио да пушке кременаче модел 1824/28 буду опремљене „са штикама (бајонетима) по најновијем фасону, као за Руску гвардију, а не општеармејску“. Реч је о убодним, класичним бајонетима без дршке. Оружје и бајонети стигли су у Србију као поклон после руске победе над мађарским револуционарима 1849. године.

Убрзо потом, уследио је Кримски рат у коме су све стране у борбама користиле јурише бајонете. Тај рат је Русију уверио да мора да крене у модернизацију, али још више учврстио њено уверење у моћ бајонета.

Коришћени и у САД

Десетак година касније, у САД почиње грађански рат. Вођен ван свих правила ратовања, показао је значајни напредак технике али, иако се свака битка водила јуришима бајонетима, они више нису били одлучујући. Бојним пољем почеле су да владају мускете са „минијевим“ зрном – са далеко већим дометом и још већом прецизношћу. Војска САД имала је широку лепезу мускета и пушака, а посебно војска Конфедерације, где је владала шароликост опреме.

Значајно је да се појављује мач-бајонет са назубљеним горњим делом сечива. Војници САД су тако назубљен бајонет користили као помоћну тестеру, што ће се тек готово један век касније, показати далековидим.

Један од ретких пресудних догађаја у америчком грађанском рату, који су одлучили бајонети, био је бој за „Мало округло брдо“, током одлучујуће битке за Гетизбург. Јединице Севера биле су на врху брда, које су јединице Конфедерације покушале да на јуриш заузму и тако угрозе крило владиних снага. Војници под командом пуковника Чемберлена из војске САД одбијали су талас за таласом јурише сна-

га Конфедерације, све док нису остали без муниције. Када је кренуо последњи талас Југа, пуковник Чемберлен наредио је да се ставе бајонети на пушке и крене на јуриш – у сусрет надирућим војницима Конфедерације. Тај његов изнуђени потез запрепастио је војнике Југа, сломио напад и одбацио војску Конфедерације довољно далеко да више не угрожава бок војске САД.

Јатаган бајонет

Веома интересантан и врло реџак бајонет, боље рећи мачета јатаганског типа, налазио се на пушци „петровић-франкот“ М-1849/56, прозваном белгијски штуч или „венсенска пушка“. Било је то изузетно са-

Српска војска на Солунском фронту има пушку 8 mm Lebel M1907/15

Пушка „мосин-наган“ М-44 са бајонетом

времено и прецизно оружје, које је са собом донело велики бајонет, јатаганског типа, дивољно велики да би се пре могло рећи да је мач него бајонет. У овом случају бајонет је надживео пушку, која је била одспредпуњећа. Наиме, након продаје пушака 1875. године, када су проглашене за вишак, од продаје је изу-

Америчка пушка Springfield у грађанском рату у САД

Карабин „каркано“ М-38 са бајонетом истог цеви

Француска рејетирка MAS-36, архаичног облика бајонета

Нож за пушку АК-74

Пушка FAMAS F-1 са ножем

„Засџавина“ снајперска пушка М-76
шакође има нож

намене. Уместо чисто убодне улоге, бајонет или нож добили су и улогу сечења оштрицом, те као и други мач-бајонети постају вишенаменско оружје, што најбоље илуструје поменути пример бајонета „венсенске пушке“.

Трансформација бајонета у нож

Коначна трансформација бајонета у нож одиграва се појавом бездимног барута, који је обесмислио велику дужину убодних бајонета, а и јагаган бајонете. Иако су били дужи од садашњих ножева за пушке, они већ посве личе на савремене. Репетирке, које се скоро одмах појављују добијају нож-бајонете са убодном и наменом сечења. Практично, тада нож-бајонет постаје одвојено вишенаменско оруђе, па и алат.

Немци су на својим пушкама „маузер“ поставили бајонете који су уместо

митраљеском ватром, од тада до данас наредба: „Нож на пушку!“ значи спремање за јуриш или напредовање. Било је мноштво случаја јуриша на нож, посебно на Источном фронту, али нису били одлучујући за исход битака.

Српска војска која је била ослоњена на пушке „маузер“ и немачке ножеве, након повлачења преко Албаније била је принуђена да одбаци своје оружје и да се наоружа француским оружјем. Војници су се тешко одрицали својих „маузерки“, а посебно су сакривали и „шверцовали“ ножеве. Тада су добили француске пушке „лебел“, далеко инфериорније од наших, али и противничких „маузерки“ и „манлихерки“. Уз то, Француска је своје пушке третирала у духу прошлог века – да буду што дуже са дугим, убодним бајонетима.

Пушке „лебел“ М-1907/15 имале су неколико различитих бајонета – било је ту дугих бајонета са дршком, али и оним убодног типа са дугим, танким, правим, сечивом. Неки су чак били крстастог пресека, а други стандардног.

Руси су на својим „мосинкама“ задржали класични, убодни бајонет без дршке чак и током Другог светског рата, али је остатак света после Првог светског рата почео да скраћује сечива ножева јер није било потребе за дугим. Неке пушке добијају бајонете на савијање, који су системом опруге савијени испод цеви пушке и трајно монтирани на пушку. Пример су италијански кратки карабин „каркано“ М-38, који је код нас познат као „пушка талијанка“, али и совјетски „мосин-наган“ М-44, којем се бајонет савијао са стране.

Оружје Црвене армије

У Другом светском рату бајонети нису играли одлучујућу улогу, али су на Источном фронту (опет) често, због недостатка муниције, били једино оружје војника Црвене армије. У једном случају Црвеноармејци су извршили јуриш „на нож“ на немачко митраљеско гнездо и поред ужасних губитака, упали су и побили посаду бајонетима. Због тога је код Немаца остао до краја рата страх од руских ножева, посебно у кланици Стаљинграда, где је у борби прса у прса и гушању неретко бајонет одлучивао судбину.

зет бајонет и додељен је као помоћно хладно оружје војсци, а касније неборбеном особљу за самоодбрану (ту је дочекао и Први светски рат).

Једна од најпознатијих наших пушката, „маузер-миловановић“ М-1880, такође је имала дугачак јагаган-бајонет, који су војници ценили због издржљивости.

Јагаган-бајонет унео је значајну новину у свет бајонета због двоструке

листасте опруге имали класичну, кружног облика, федер, што је олакшало и појефтинило производњу. Сечиво ножа доживљава ренесансу на помало непознат начин. Наиме, добија канал са обе стране оштрице – дугачко удубљење скоро до краја сечива, какав је имао и јагаган бајонет за „кокинку“. Тај канал, такозвани „канал за крв“, задржао се до данас.

Нож на пушку!

Иако је Први светски рат донео масовне јурише пешадије, који су углавном били дочекани гранатама и покошени

ФАСЦИНАЦИЈА

Наша фасцинација ножем ишла је дотле да смо били међу реткима који су нож стављали – на аутомат! Наш аутомат М-56 у калибру 7,62×25 mm, имао је одвојиви нож, који се на стражи или у борби монтирао испод цеви аутомата. Све време службе војници су изузетно ценили и аутомат и тај нож.

„Заставин“ аутомат
7,62 mm М-56
са постављеним
ножем

И овог пута Французи су имали своје идеје, па је са становишта бајонета најинтересантнија пушка била репетирка MAC-36. Она је имала скривени бајонет унутар посебне цеви, која се налазила испод пушчане цеви. Војник би притиснуо опругу ка унутра и она је онда отпуштала бајонет из цеви. Потом би војник извлачио шиљати бајонет попут оних са почетка наше приче, који се навртао на цев – овога пута не цев пушке, већ на цев испод, у којој се до малопре налазио!

Ту се за класични бајонет затворио круг.

Затворен круг

Ватрено оружје скоро да се није променило у два рата, чак су и пушке и ножеви остали скоро исти. Након рата нож је остао саставни део наоружања, па је тако отишао у Корејски рат, Први вијетнамски рат, против Француза. У Кореји су ножеве користили и једна и друга страна. Ужас јуриша на нож осетили су Американци када су из изненада напале хиљаде кинеских војника у моменту када су сви мислили да су Американци победници рата – они су једноставно у огромним „таласима“ са бајонетима на својим „мосинкама“ кидисали на пренеражене америчке и јужнокорејске војнике. Исто тако, Американци су извршили „последњи јуриш на нож америчке војске“, када су војници два батаљона 65. пешадијске дивизије 31. децембра 1951, са ножевима М-5, монтираним на пушкама М-1 „гаранд“, на јуриш заузели врх брда, које су држали припадници 149. кинеске дивизије.

Међутим, то су већ били спорадични случајеви јер су тада обе стране имале полуаутоматско оружје – Кинези и Северно-

корејанци „симонов“ СКС-45, са ножем на савијање, а Американци „гаранд“ М1.

Французи су у Индокини бајонете/ножеве користили као психолошко оружје, а Легија странаца често је практиковала јурише на нож, међутим у малом обиму, на нивоу чете. Последњи француски јуриш на нож био је 6. маја 1955. када су, опкољени на брду Изабел у Дијен Бијен Фуу, покушали очајнички пробој.

Бајонети и ножеви били су превише медијски слављени у Кореји и Индокини. Међутим, то је углавном била пропаганда да се прикрију порази и више као Западна верзија „банзаи“ јуриша, да се очува част.

Совјетски СКС-45 (код нас познатији као М-59/66 „паповка“) био је са савијеним ножем испод цеви, а наша фасцинација ножем ишла је дотле да смо били међу реткима који су нож стављали на аутомат М-56, у калибру 7,62×25 милиметра.

Револуционарне новине

Потом се догодила револуција. Није само совјетска аутоматска пушка АК-47 „калашњиков“ била револуционарна, већ и нож за њу. Наиме, Совјети су узели кратко сечиво „боуви“ (Bowie) типа, са једном оштрицом назубљеном да служи као помоћна тестера, а са другом наоштреном да буде сечиво. Било је фасцинантно то што се нож тек у секундарној намени монтирао на пушку, а у ствари био је чисто војничко оружје за сваку прилику. Мали, довољно лаган и компактан. Уз све то има отвор на оштрици, који служи да се на њега монтирају корице ножа – које онда са ножем постану клешта за сечење бодљикаве жице.

Штавише, Американци су свој нож М-5 (6 и 7, мале разлике међусобне), за пу-

шке М-1 „гаранд“, М-14 и М-16, одбацили да би „конструисали“ нож М-9, који је био копија ножа за АКМ, унапређену верзију пушке АК-47 – истоветног изгледа са истом функцијом укрштања употребе ножа и корица за сечење жице. Редак је случај да су Американци ископирали совјетско или било које стране оружје и присвојили га!

Кинези су направили своју комбинацију за њихову верзију АК-47 – убудни бајонет који се савија испод цеви! Код нас је урађена још једна интересантна комбинација – нож за нашу аутоматску пушку М-70 користи се и за снајпер М-76!

Облик ножа за „калашњиков“ у верзији АК-74 калибра 5,45 mm, у принципу је исти, али има другачији профил и дршку. Издржљивији је, а носи ознаку 6Х5.

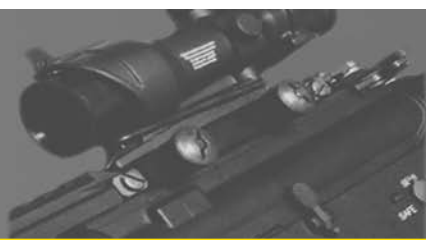
Данас све војске још користе ножеве као вишенаменско оружје, па и наша. Мала је вероватноћа да ће се ускоро појавити нека новина у свету бајонета/ножева. То је сада првенствено хладно оружје за сваког војника, потом алат па тек онда класични нож за пушку. Али, увек се по правилу службе монтира на цев пушке приликом кретања у напад или на јуриш. Уз то, тај процес и команда су изузетно значајни ментални подстицај. Сваки војник зна шта следи иза команде, била она: „Фикс бејонетс!“, „Ау, бајонет!“ или „Нож на пушку!“.

Значи исто у сваком рату, у борби. Одувек. ■

Александар КИШ

Војска САД данас вежба јурише бајонетима

Друга генерација МиГ-21

ЧИСТОКРВНИ ПРЕСРЕТАЧ

Од 1962. године у ЈРВ и ПВО летели су авиони МиГ-21Ф-13, представници прве генерације тог славног делтакрилног ловца пресретача. Пет година касније у наоружање је уведен МиГ-21ПФМ – карактеристична варијанта за другу генерацију „двадесетјединице“.

Ловци МиГ-21 прве генерације имали су само радарски нишан за одређивање даљине погодне за лансирање једноставних инфрацрвених самонавођених ракета ваздух–ваздух К-13. На пресретачком задатку пилот је зависио од навођења са земље јер сам,

без радара, није могао да пронађе циљ на већој удаљености.

Перформансе авиона биле су изврсне за ране шездесете године, када је уведен у наоружање, али у то време пројектанти су увелико радили на новој, другој генерацији МиГ-21, са вишенаменским радаром и авиоником потребном за примену у свим метеоролошким условима, по дану и ноћи. Радна ознака бироа за нови пројекат била је Е-7, односно МиГ-21П (перехватчик – пресретач). Развој радара погодног за уградњу на ловац малих димензија заснивао се на већ постојећем радару ЦД-30Т, који је примењен на пресретачу „сухој Су-9“, уведеном у наоружање територијалне ПВО, засебног вида совјетске армије. Дериват тог радара под ознаком РП-21 прилагођен је за МиГ-21, основни ловац фронтовске авијације, рода ВВС (РВ СССР-а).

Габарити радарске антене наметнули су проширење предњег дела авиона, повећан је пречник уводник ваздуха и

уграђен већи конус уводника, који је „покривао“ радарску антену. Нови авион био је чистокрвни пресретач, наоружан само са две ракете ваздух–ваздух. Предвиђено да се за навођење је користи уређај „лазур“, који је примао сигнале са земље из система за полуаутоматско навођење „ваздух-1“.

Историјат

Први од три прототипа Е-7 полетео је 10. августа 1958. године. У почетку радило се о једноставно прилагођеном МиГ-21Ф-13. У бироу МиГ пројектован је 1961. године прототип Е6Т-1 са јачим мотором Р-11Ф2-300, додатним ракетним мотором и „грбом“ иза пилотске кабине за смештај још једног резервоара за 170 литара горива, уз већ постојеће резервоаре за 2.380 литара горива наслеђене са МиГ-21Ф-13. Мотор и решење хрбата примењени су на прототипу МиГ-21ПФ из 1962. године. У складу са тим прилаго-

ђен је поклопац пилотске кабине. Због побољшања стабилности на великим брзинама лета, повезана је површина под-трупног гребена. Пито-цев премештена је са доње на горњу страну носа.

Званично, у наоружање је МиГ-21 ПФ уведен актом савета министара СССР-а од 2. марта 1962. године. Од последњих месеци 1962. године авион МиГ-21 ПФ био је у серијској производњи за ВВС и чланице Варшавског уговора и савезнике. Новина на МиГ-21 ПФ био је систем за одувавање граничног слоја са закрилаца СПС (система сдува пограничног слоја), који је побољшавао слетне особине авиона. Због тог система је на мотору Р-11Ф2С-300 изведен канал за одвајање ваздуха за СПС, који се уводио у посебне одељке у крилу и кроз процепе на горњој површини излазио је на закрилца. Изнад издувника уграђено је кућиште за падобран за кочење, повећаних димензија.

Све новине са ПФС искоришћене су код МиГ-21 ПФМ, који је на први поглед било лако разликовати по знатно проширеном вертикалном стабилизатору. У почетку, производио се модел са ознаком „77“, а од 15. серије модел „94“, са модификованим радаром РП-21М, који је могао да открије циљ у предњој полусфери у границама од 30° по азимуту и 12° по

АВИОНИКА МИГ-21ПФМ

Као и остале „двадесетјединице“ друге генерације, МиГ-21 ПФМ имао је уређај за навођење АРЛ-С („лазур“) за пријем, дешифровање и приказ кодираних команди на пилотажно-навигационим инструментима за потребе навођење на циљ. Земалски елемент система био је уређај „каскад“, који је обрађивао податке радарског осматрања. Уређај АРЛ-С обезбеђивао је пријем команди курса, брзине, висине, даљине до циља, команду за заокрет, показивање циљева, команду за укључивање форсажа (десет једнократних команди). Код предаје пресретача на даље навођење са једног на друго командно место, „лазуром“ су се слале команде садејства (бројеви таласног подручја, бројеви предаје и број шифре).

За одржавање везе у МиГ-21 ПФМ уграђена је радио-станица РСИУ-5 (Р-802В), која је обезбеђивала везу на 20 канала у подручју 100-150 MHz.

За навигацију коришћен је аутоматски радио-компас АРК-10 и пријемник радио-фара МРП-56П. Авион је имао радио-висиномер малих висина РВ-УМ за одређивање стварне висине лета изнад земље за мерење висина од 0 до 600 метара.

За идентификацију свој-туђ користио се питач-одговарач СРЗО-2, за препознавање државне припадности авиона и авионски одговарач СОД-57, за индивидуалну идентификацију.

углу наклона при домету до 20 километара. Максимална даљина захвата циља била је 10 километара.

На МиГ-21 ПФМ уграђено је ново седиште за искакање КМ-1, предвиђено за примену на висинама од 0 до 20.000 метара, при инструменталним брзинама од 130 до 1.200 km/h. За разлику од старог седишта СК, које је користило поклопац кабине као заштиту пилота, код

КМ-1 поклопац се одбацивао. Зато је преобликован поклопац пилотске кабине – уместо до тада једноделног са отварањем у смеру лета, пројектован је фиксни ветробран и поклопац са отварањем у десну страну, карактеристичан за све касније чланове велике породице авиона МиГ-21. За скраћење стазе полетања користила су се два ракетна мотора са чврстим горивом СПРД-99 - потиска 21,57 kN.

Основно наоружање МиГ-21 ПФМ биле су две ракете ваздух-ваздух самонавођене К-13 (Р-3С) или радарски вођене К-51 (РС-2УС). У помоћној намени, као ловац-бомбардер, наоружавао се са два саћаста лансера невођених ракетних зрна 57 mm или две авио-бомбе масе од 50 до 500 килограма.

У почетку, МиГ-21 ПФМ нису имали стрељачко наоружања, али пилоти су

За нишањење при ракетању и бомбардовању са средствима ваздух-земља користио се климајорски нишан ПКИ

критиковали такво решење јер после лансирања обе ракете авиони су морали назад на аеродром и то без заштите за случај уласка у бој. Пилоти РВ Индије били су незадовољни због тог недостатка на авиону, који су иначе ценили. Зато је пројектована „гондола“ ГП-9 са двоцевним оруђем калибра 23 mm ПШ-23 са борбеним комплетом од 200 метака.

Набавка другог пука *мигова*

У почетним преговори за набавку МиГ-21 за ЈРВ и ПВО, вођеним у првој половини 1961. године, обухваћено је 200 авиона, уз лиценцу за производњу (види чланак „Југословени на два маха“, објављен у „Арсеналу“, број 63), али се током вишемесечних преговора дошло до уговора за један пук од 40 авиона МиГ-21Ф-13. Набавка тих авиона била је део петогодишњег плана набавке из СССР „Романија“, који је обухватио период од 1961. до 1965. године.

Прва јединица пренаоружана са америчке технике на надзвучне ловце пресретаче МиГ-21Ф-13 (југословенска интерна ознака Л-12) био је 204. ловачки авијацијски пук из састава 11. дивизије ПВО, стациониран на аеродрому у Батајници. У перспективи, очекиване су нове набавке технике из СССР-а и зато су стално одржавани контакти са Москвом

и пратиле су се новине. Усавршени МиГ-21 друге генерације за дејства у свим метеоролошким условима били су на листи захтева ЈРВ и ПВО.

Већ МиГ-21ПФ привукао је пажњу, али су убрзо понуђени новији авиони. У пролеће 1965. године незванично су понуђени авиони МиГ-21ПФ. Посредни доказ да је проучаван МиГ-21ПФ јесте постојање интерне ознаке Л-13 у савременој југословенској војној литератури, на пример у једном приручнику за борбену примену ловачких авиона. У јуну понуда се већ односила на још новији МиГ-21ПФМ. Делегацију, коју је предводио

генерал-потпуковник Виктор Бубањ, примио је 8. јуна маршал Константин А. Вершинин, командант ЈРВ и ПВО, главокомандујући ВВС и заменик министра одбране СССР, који је рекао да је МиГ-21ПФМ нешто најбоље што има и што може дати. Осим авиона преговарало се о наставку набавке система ПВО. На полигону школског центра у Владимиру приказани су нови радар и аутоматски систем за навођење ловачке авијације „ваздух-1“ (воздух-1).

Био је то сложен и знатно скупљи систем у односу на предвиђања па је одлучено да се узме један поједностављени систем „ваздух-1П“ за ПВО Бео-

На подструјном носачу Л-14 носио је догађајни резервоар за 490 литара горива (МЦ „Одбрана“)

РАДАРСКИ ВОЂЕНА РАКЕТА К-51

У наоружање ЈРВ и ПВО 1968. године уведене су радарски вођене ракете прве генерације, које су носиле изворне ознаке К-51, односно РС-2УС. У југословенском интерном систему означавање „преименоване“ су у РВВ-22. Реч је о ракети пројектованој у СССР-у педесетих година – РС-1У. Акроним за ознаку ракетно зрно прво командовано јасно је указивао на то да је реч о родоначелнику у својој класи. Усавршена ракета К-51 уведена је у наоружање РВ СССР 10. октобра 1960, у почетку на ловцима пресретачима „сухој Су-9“, а касније на МиГ-21 друге и треће генерације – МиГ-21ПФ/ПФМ и МиГ-21С/М.

Ракета К-51 могла се лансирати са висине од 500 метара до практичног врхунца лета авиона на циљ удаљен од 2 до 7 km, на висинама изнад 4.000 m и са удаљености 1,5–5,5 km на нижим висинама.

Стартна масе ракете била је 82,7 килограма. Ракетни мотор са 20,1 kg барута радио је 5,5 s и за то време ракета је убрзавала до 350-550 m/s. Бојна глава парчадног дејства масе 13 kg пуњена је са 7,3 kg тротила и хексогена. Пречник тела ракете износио је 200 mm, дужина 2.500 mm, а размак крилаца 654 милиметара.

У ЈРВ и ПВО ракете К-51 коришћене су до средине осамдесетих година и затим су неколико година чекале на формалну одлуку о расходу и процедуру делаборације, проведenu пред почетак грађанског рата 1991. године.

града, који је омогућавао полуаутоматско праћење формација у ваздушном простору, примопредају радарских података о циљевима у ваздуху, полуаутоматско навођење ловаца-пресретача и командовање јединица до нивоа дивизије ПВО. Систем аутоматизације изведен је у цевној технологији, која је шездесетих година била карактеристична за електронске системе израђене у СССР-у.

У оквиру другог петогодишњег плана набавке, названог „Сутјеска“, за период од 1966. до 1970. године, наручени су авиони МиГ-21ПФМ (југословенска интерна ознака Л-14) и то 36 авиона за попуну три ескадриле од 12 авиона. У пакет нове технике за развој ПВО, у други петогодишњи период ослонца на СССР, ушли су набавка пука од четири дивизиона ракетног система „волхов“ за одбрану Загреба, модернизација радара П-30 и П-35, осматрачких радара великог до-

РАКЕТА К-13

Инфрацрвено самонавођене ракете ваздух-ваздух К-13 (ознака ВВС СССР Р-3С) биле су основно наоружање првих генерација МиГ-21. У наоружање ЈРВ и ПВО уведене су 1962. године са ловцима МиГ-21Ф-13. Истовремено са МиГ-21ПФМ повећане су резерве ракета К-13 за те додатне авионе. Према упутству за управљање авионом Л-14, ракета К-13 лансирала се на циљ са удаљености од 1,3 до 7,6 km, зависно од висине лета и брзине приближавања. Дозвољене даљине лансирања приказиване су на показивачу радара или је пилот визуелно одређивао даљину лансирања нишањем помоћу нишана ПКИ. Лимити висине при лансирању били су од 50 до 20.000 m, али под условом да се на висинама нижим од 700 или 1.000 m, зависно од услова, користио само нишан ПКИ. Интервал између лансирања две ракете требало је да буде најкраће 4–5 секунде.

Од 344 kg масе пламене авио-бомбе од 750 lb, 315 kg била је НАПААМ смеша, која је горела четири секунде при температури од 1.200°C (ВОЦ)

На Л-14 ев. бр. 22736 из 204. пука између 15. септембра 1971. и 18. јуна 1972. изведено је пет авио-полећња за употребу ВОЦ-а, ради провере могућности примене НАПААМ бомбе од 750 lb америчког порекла (ВОЦ)

мета П-14, затим набавка нових висинских радара ПРВ-11, разних средстава везе...

Преобука за Л-14

Током припрема за пријем нових авиона, већ последњих дана 1965. године, од војног изасланика у Москви затражено је да постави питање рокова преобуке пилота и стажирање командног кадра.

Изасланик из Москве је у више наврата током јануара 1966. године обавестио Генералштаб да су у СССР-у прихватили преобуку једне групе пилота, затим школовање шест официра наставника летења за МиГ-21 у Краснодару у трајању од 60 до 90 дана и једномесечно стажирање једног команданта пука МиГ-21 и помоћника команданта пука у једном од пукова ловачке авијације СССР. Уз пристанак да се одржи преобука из Министарства одбране СССР указали су на питање целисходности тог курса, с обзиром на то да је планирано да авиони дођу тек 1967. године. Прерано проведена преобука довела би до дужег прекида у летењу на МиГ-21ПФМ.

На тај предлог одложено је слање пилота и техничара до почетка 1967. године, у складу са планираним роком за пријем авиона средином те године. Процењено је да би преобука требало да буде 5–6 месеци пре доласка авиона.

За пренаоружање на нову технику природан избор био је 204. пук, чије су све три ескадриле летеле на Л-12. Одлучено је да 126. ловачка авијацијска еска-

Оглазак Л-14 на лећу са аеродрома Бањајница, маја 1977. године. У то време бањајнички Л-14 коришћени су за обуку пилота на надзвучним авионима. (МЦ „Одбрана“)

дриле буде прва пренаоружана и да из њеног састава буде језгро пилота и техничара одабраних за преобуку у СССР, а да се накнадно проведе преобука 127. и 128. ескадриле.

Половина наручених авиона примљена је лета 1967. године. Првих осам слетело је са совјетским пилотима 21. јуна, а већ 14. јула стигло је још десет авиона Л-14 и два двоседа НЛ-12 „подешена за ПФМ“, како се наводи у документима из времена доласка тих авиона. Сви авиони из прва два турнуса задужени су у 126. ескадрили.

Пилоти који су већ имали солидан налет и искуство на Л-12 брзо су прешли на Л-14. Преобука је била динамична и већ у јесен 1967. године пилоти су у потпуности савладали нови авион и овладали предностима радара. У извештају о раду 204. пука у 1967. години наводи се да је 13 пилота обучено за пресретање са Л-14 ноћу.

Лета 1967. године са Л-14 и двоседа НЛ-12 и са новим Л-14 покренути су курсеви ноћног летења за пилоте 204. пука, углавном „подмадак“ из 18. класе ВВА у којој је било 15 потпоручника примљених на школовање 1966. године. Они су на

завршној, трећој години школовања у 185. пуку у Пули летели на авионима америчког порекла ТВ-2 и Ф-86Е и затим су добили прилику да буду први млади пилоти који иду на преобуку на МиГ-21.

Трећи контингент од 10 Л-14 примљен је 23 јула 1968. године. Долазак додатне технике обезбедио је попуњу за две ескадриле.

У међувремену, примљене су додатне количине ракета ваздух-ваздух К-13 (југословенска интерна ознака СР-20) и нове радарски вођене ракете К-51 (РВВ-22), са комбинованом станицом ППП-3СА-1С за припрему и проверу обе ракете.

Набавка система аутоматизације „ваздух-1“, који је омогућавао навођење ловаца-пресретача, био је повод за још једну новину – увођење у примену система за легитимисање авиона, који су чинили СРО-2 и СОД-57М. Оба уређаја на Л-12 уграђена су накнадно, а са Л-14 примљена су са авионима.

Вежба Авала

У лето 1968. године на рад 204. пука одразила се једна велика светска криза – реакција СФРЈ на агресију Варшавског уговора на ЧССР, покренуту у ноћи 20/21. августа 1968. године, била је предузима-

После лећа са Л-14 из 128. центра за преобуку пилота 1977. године следио је рутински посљедњи преглед и попуна горивом (МЦ „Одбрана“)

ПРИЈЕМ Л-14

Тридесет шест Л-14 примљено је у четири транше. Првих осам авиона слетело је на аеродром у Бањајници 21. јуна 1967, а процедура комисијског пријема завршена је 26. јуна и уврштени су у 126. ескадрилу 204. пука 11. дивизије ПВО. Следећих 10 авиона примљено је 14. јула 1967, затим 10 авиона 23. јула 1968, и последњих осам 17. децембра 1968. године. У евиденцију ЈРВ и ПВО 36 Л-14 уведено је под ознакама у секвенци од 22701 до 22736. Посредно тај низ потврђује првобитни план набавке 200 Л-12, јер је за њих резервисана секвенца од 22501 до 22700, али искоришћене су само ознаке од 22501 до 22541. За Л-14 предвиђана је следећа стотина у секвенци од 22701 до 22800.

ње мера за одбрану. Активности ЈНА у припремама за одбрану због прикривања стварних процена назване су вежбом „Авала“. У ловачкој авијацији средином августа налазило се 28 Л-14, 38 Л-12 и 17 НЛ-12, сврстаних у пет ескадрила 204. и 117. пука. У складиштима су биле 642 ИЦ самонавођене ракете К-13 и 118 радио-вођених ракета К-51. Према нормама ЈРВ и ПВО, тим ракетама могло се извести 321 борбено авио-полетање, односно 59 авио-полетања.

Због процене да ће главни град бити први на удару и да треба извући технику по дубини територије, 126. ескадрила је са 10 авиона Л-14 и једним НЛ-12 пребазирана на аеродром у Тузли све до новембра 1968. године. Авиони 128. ескадриле привремено, на осам дана на почетку кризе, пребазирани су на аеродром „Лађевци“, али су враћени у матичну базу, где су били у дежурству са 127. ескадрилом.

У атмосфери налик ратној припадници ловачке авијације очекивали су агресора готово сваког тренутка. Јединице ловачке авијације одржавале су дежурство дежурне паре или две дежурне паре у приправности број 1, са пилотом у кабини авиона потпуно припремљеног за полетање и борбу. Према тактичким правилима, требало је да авиони крену у пресретачки задатак у року од три минута од тренутка пријема наређења за полетања са командног места. По четири авиона из сваке ескадриле били су у приправности број 2 (П-2) – за полетање у року од шест минута. Пилоти су током дежурства морали да буду у пуној летачкој опреми у близини авиона заједно са техничким саставом. Преостали авиони били су у приправности број 3 (П-3), која обезбеђује полетање у року од 30 минута. За разлику од П-1 и П-2, које подразумева подвешене ракете ваздух–ваздух, код П-3 оне су у близини авиона.

Од 10. октобра на основу наређења Команде РВ и ПВО, строго поверљиво број 583 од 8. октобра 1968, уместо повишене борбене готовости наређене су мере за одржавање сталне борбене спремности за одбијање изненадног напада из ваздушнoг простора, првенствено ваздушнoг десанта. Од 11. дивизије ПВО тражило се да одржава стално дежурство свог командног места и команде 204. пука са једном ескадрилом на аеродрому у Батајници и два ракетна дивизиона.

Како се евентуални десант очекивао у видном делу дана, тражило се да након 5 h ујутро до 10 h у П-1 буду два авиона, у П-2 четири авиона, а сви остали авиони дежурне ескадриле у П-3. Током ноћи, од 18 h до 8 h у П-2 била су два авиона, а сви остали у П-3. Дежурства су укидана одлуком Команде РВ и ПВО само ако су метеоролошки услови било толико лоши да није могла дејствовати ни властита ни авијација Варшавског уговора.

Занимљиво је да су у јеку одбрамбених припрема на аеродрому у Батајници радили фабрички техничари из

Вертикални стабилизатори Л-14 128. центира за преобуку пилота надзвучне авијације крајем седамдесетих година. Видљив је знак ВЗ „Змај“, који је пошврда да су авиони већ прошли кроз први генерални ремонт („Крила армије“)

ПРЕОБУКА ЗА Л-14

Шест пилота 204. пука, који су летели на Л-12, последњих дана јануара 1967. године стигли су у СССР, у базу Краснодар, на обуку на Л-14 са тежиштем на ноћном летењу и примени система за навођење „лазур“. На том курсу били су пилоти Коста Данковић, Ангел Ончевски, Антун Главаш, Чедомир Величковић, Томислав Ивановић и Живадин Васиљевић. Према програму обуке имали су земаљску припрему, затим један-два лета на двоседу и прелазак на МиГ-21ПФМ. Пилоти су се са курса вратили у јуну, пред пријем нових авиона.

Осим пилота, на преобуци у СССР било је 15 старешина ваздухопловно-техничке службе. Језгро кадра, које је било на курсевима у СССР-у, водило је преобуку у земљи прво за припаднике 126. ескадриле и штабног авијацијског одељења, затим у првој половини 1968. године за 127. ескадрилу и бихаћку 352. ескадрилу. Током лета, иако је пук био ангажован на ванредним задацима по задатку „Авала“, изведен је курс ноћног летења. Преобука 128. ескадриле завршена је до марта 1969. године.

Авиони Л-14 из сасџава 204. пука („Крила армије“)

СССР-а који су одржавали Л-14 унутар једногодишњег гарантног рока.

Пре краја 1968. године превлада-на је криза у политичким односима Београда и Москве и симболично то се потврдило доласком нових МиГ-21 – у октобру 1968. године из СССР прелете-ла су прва два извиђача МиГ-21Р (Л-14и), а у децембру 1968. последњих

осам Л-14. Већ 1969. године југословен-ски пилоти боравили су у СССР-у на по-лигону Астрахан, на гађању ракетама ваздух–ваздух из МиГ-21ПФМ на мете Ла-17. Пилоти Божидар Стевановић и Анто Шутало гађали су са К-51, а Антун Главаш са К-13.

Исте године, проведено је гађање на домаћем терену на полигону Бар са 14

ПРЕСРЕТАЊЕ У СУМРАК

У једном случају током варљивог лета 1968. године на командном месту 11. дивизије ПВО у Старим Бановцима проценили су да су велики одрази на радарским екранима почетак масовног ваздушног десанта. Одлучено је да је трену-так за активирање сигнала „гусар“ и полетања на пресретање са свим авионима који се затекну на аеродрому. С обзиром на то да је узбуна дата у сумрак, када је тензија попустила, пилоти су били на путу на вечару у мензу, али су брзо дошли до кабина.

Пилот Ангел Ончевски присећа се да је одмах отишао на контролни торањ, а авиони су полетали један за другим. У ваздуху изнад Војводине нашло се 18 лова-ца, који су тражили противничке авионе. Ончевском се преко радио-везе јавио Богдан Кујавић, један од младих пилота из 18. класе, који је полетео са Л-14, али није завршио курс ноћног летења. На питање шта ради у ваздуху, Кујавић је одго-ворио да је видео како су сви полетели, па је и он кренуо за њима.

Авиони су убрзо враћени на матични аеродром јер се показало да радарски одрази нису представљали почетак агресије. Процењено је да су лажну радарску слику створиле јединице за електронско ометање Варшавског уговора, стациона-ране у Мађарској, али они резервисанији према могућностима технологије, сма-трали су да се радило само о јату птица.

авиона Л-14 и Л-12 са ракетама К-13 и пр-ви пут са К-51. Из СССР-а 1969. године примљено је још 120 ракета РС-2-УС.

Врхунац борбене обуке

Све три ескадриле 204. пука до про-лећа 1969. године овладале су са Л-14 и током те и 1970. делимично се проводи-ла борбена обука пилота за наменске задатке. Наређењем за обуку за ЈРВ и ПВО за 1970. годину посебно је наглашено да 204. пук мора да се увежба за ноћна пресретачка дејства. Под притиском иску-става из Чехословачке кризе, јединица је увежбавана за борбу против ваздушног десанта током превозења и против ловачко-бомбардерске авијације у припреми и обезбеђењу десанта. Увежбавана су офанзивна дејства за превласт у вазду-шном простору дејствима по положајима ракетних јединица ПВО, радарским ста-ницама и аеродромима. Практична про-вера нових замисли била је тактичка ве-жба „Небо-70“, одржана 1970. године на којој су пилоти Л-14 проверени у борби против десанта и ловачко-бомбардерске авијације и слободном лову.

Авиони Л-14 били су основно „сред-ство за рад“ у 204. пуку само три године, јер су већ од 1970. године у наоружање уведени нови ловци МиГ-21М (Л-15). Следеће место службе за Л-14 био је ае-родром у Бихаћу, односно 117. ловачки авијацијски пук. У тој јединици коришће-ни су Л-12 потиснути из 204. пука са при-јемом Л-14. Првих осам Л-14 прелетело је у Бихаћ јула 1969. године (по наредби од 8. јула), а 10. јула пребачени су за по-требу преобуке пилота 352. ловачко-из-виђачке авијацијске ескадриле. Током 1970. године у Бихаћ је презадужено још осам авиона, а фебруара 1971. године се-дам. Преостали Л-14 из 204. пука кон-центрисани су у 128. ескадрили, у којој се проводила обука потпоручника иза-браних за службу у ловачкој авијацији све до почетка осамдесетих година. ■

(Насџавак у следећем броју)

Александар РАДИЋ